

Great Jewish Letters

Appendix

The Original Hebrew Text
of the Letters
Cited in This Volume

צוואות Ethical Wills

צוואת הבעש"ט Will of the Besht רבי ישראל בעל שם טוב (Page 19)

א. להיות תמים בעבודתו יתברך עבודה תמה. ועיקר שלא לשכוח הדברים. ועיקר ללמוד בכל יום שיעור מוסר, הן רב הן מעט. ולראות תמיד לדבק את עצמו במדות טובות והנהגות ישרות. ושלא להניח שום יום מעשיית מצוה בו, הן קלה הן חמורה ...

1. וכן צריך האדם לעבוד השם יתברך בכל כחו, שהכל הוא צורך גבוה. מפני שהשם יתברך רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים. והכוונה כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם, ואז אינו יכול ללמוד. וצריך להיות דבוק בהשם יתברך במחשבתו וליחד יחודים. וכן כשאדם הולך בדרך ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו וצריך לעבוד השם יתברך באופנים אחרים, אל יצער את עצמו בזה, כי השם יתברך רוצה שיעבדוהו בכל האופנים, פעמים באופן זה ופעמים באופן זה ...

יא. ושלא יהיה לו עצבות כלל כשלא יהיה לו תאוות עולם הזה, אלא אדרבא ישמח מאוד, במה שהוא זוכה להכניע תאוותו, לשם כבוד הבורא יתברך ...

כב. יאחז במדת זריזות מאד, וכל דבר שיעשה, יעשה בזריזות. כי בכל דבר יכול לעבוד להשם יתברך. ומיד כשיקום משנתו יקום בזריזות, כי נתחדש ונעשה אדם אחר ...

לד. בעת הלימוד, כשמדבר, צריך שלא לחשוב מחשבה אחרת, רק דבקות הבורא יתברך שמו ...

לג. ... מכל מקום יאמר התיבות בכוונה גדולה, ויחזיק את עצמו מעט מעט, עד יעזור לו השם יתברך להתפלל בדביקות גדולה.

נו. הלימוד יהיה בכח ובשמחה גדולה. וזה ממעט מחשבות זרות. צג. ויחשוב בשעה שעושה איזה דבר, שרוצה לעשות נחת רוח לבורא יתברך ...

קנח. ויהיה תמיד בשמחה ויחשוב ויאמין באמונה שלימה שהשכינה אצלו ושומרת אותו ...

הנהגת האדם Conduct of Man רבי אלימלך מליזענסק (בעל נועם אלימלך) (Page 22)

אלה הדברים אשר יעשה האדם וחי בהם

א. הראשון צריך האדם ללמוד גמרא ופירש"י ותוס' ומפרשים כל אחד לפי השגתו והפוסקים אחריהם. ומתחלה ילמוד ש"ע א"ח. וצריך להתפלל להש"י שיבא על האמת, כי חטאת נעורים של האדם הראשון מסמין עיניו שלא יראה, אף שיכול לפלפל ולהגיד לאחרים דינו אבל הוא בעצמו שוכח ולא מקיימם באמת. לכן צריך האדם להתחרט מאוד על עונותיו ולהתבודד עצמו קודם אור היום שאז עת רצון לבכות על גלות השכינה פעמים הרבה עד אין חקר. ויבכה בדמעות. וגם ביום לפעמים יתבודד ואז יראה בעצמו שעמדו עונותיו נגד עיניו. ויזכור את

אגרת הרמב"ן Letter of the Ramban רבינו משה בן נחמן (Page 16)

שמע בני מוסר אביך, ואל תטוש תורת אמן. תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת, ובזה תנצל מן הכעס, שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם. וכן אמרו רבותינו ז"ל: כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו, שנאמר: הסר כעס מלבך, והעבר רעה מבשרך. ואין רעה אלא גיהנם, שנאמר: וגם רשע ליום רעה.

וכאשר תנצל מן הכעס, תעלה על לבך מדת הענוה שהיא מדה טובה מכל המדות טובות, שנאמר: עקב ענוה יראת ה'. ובעבור הענוה תעלה על לבך מדת היראה, כי תתן אל לבך תמיד, מאין באת, ולאן אתה הולך, ושאתה רמה ותולעה בחיך, ואף כי במותך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך הכבוד, שנאמר: הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי לבות בני אדם, ונאמר: הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. וכאשר תחשב את כל אלה, תירא מבוראך ותשמר מן החטא, ובמדות האלה תהיה שמח בחלקך, וכאשר תתנהג במדת הענוה להתבושש מכל אדם ולהתפחד ממנו ומן החטא, אז תשרה עליך רוח השכינה וזיו כבודו, וחי עולם הבא.

ועתה בני דע וראה, כי המתגאה בלבו על הבריות, מורד הוא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים, שנאמר: ה' מלך גאות לבש וגו'. ובמה יתגאה לב האדם? אם בעושר, ה' מוריש ומעשיר. ואם בכבוד, הלא לאלהים הוא, שנאמר: והעושר והכבוד מלפניך, ואיך מתפאר בכבוד קונו? ואם מתפאר בחכמה, מסיר שפה לנאמנים, וטעם זקנים יקח. נמצא הכל שוה לפני המקום, כי באפו משפיל גאים, וברצונו מגביה שפלים, לכן השפל עצמך וינשאך המקום.

על כן אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה ללכת בה תמיד: כל דבריך יהיו בנחת, וראשך כפוף, ועיניך יביטו למטה לארץ, ולבך למעלה, ואל תביט בפני אדם בדברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו. ואם רש הוא, ואתה עשיר או חכם ממנו, חשב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד.

בכל דבריך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת, חשב בלבך כאילו אתה עומד לפני הקדוש ברוך הוא, ושכינתו עליך. כי כבודו מלא העולם, ודבריך יהיו באימה ויראה כעבד לפני רבו, ותתביש מכל אדם, ואם יקראך איש אל תענוו בקול רם, רק בנחת, כעומד לפני רבו.

והוי זהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקימה, וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו, ותפשפש במעשיך בבקר ובערב, ובזה יהיו כל ימיך בתשובה. והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה, והכן לבך לפני המקום ברוך הוא, וטהר רעיוניך, וחשב הדבור קדם שתוציאנו מפיך.

וכן תעשה כל ימי חיי הבלך בכל דבר ודבר ולא תחטא, ובזה יהיו דבריך ומעשיך ומחשבותיך ישרים, ותפלתך תהיה זכה וברה ונקיה ומכוונת ומקבלת לפני המקום ברוך הוא, שנאמר: תכין לבם תקשיב אזנך.

תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע ולא תפחת, לקימה וללכת בה תמיד אחר השם יתברך, למען תצליח בכל דרכיך ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים. ובכל יום שתקראנה, יענון מן השמים כאשר יעלה על לבך לשאול, עד עולם, אמן סלה.

כ. וישמור עצמו מלדבר ומלחשוב שום דבר קדושה במקום מטונף כי היצר הרע מתגבר דוקא להזכיר דבר קדושה במקום מטונף:

כא. וישמור עצמו מלדבר בבית הכנסת הקדוש אף דברי מוסר שלא יומשך מתוך כן לדבר בטל:

אגרת הגר"א Letter of the Gra רבי אליהו מוויילנא

(Page 26)

באתי לבקש מאתכם שלא תצטערו כלל כלל [בנסעי אל ארץ ישראל ת"ו], כמה שהבטיחו לי אמיתית. וגם לא תדאגו. הנה אנשים נוסעים על כמה שנים בשביל ממון, מניחים נשותיהם [ובניהם], וגם הם נעו ונד בחסר כל. ואני תודה לאל [יתברך], נוסע לארץ הקדושה, שהכל מצפים לראותה חמדת כל ישראל, וחמדת השם יתברך [ברוך הוא]. כל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה. ואני נוסע לשלום ברוך השם. וגם את יודעת שהנחתי ילדי שלבי הומה עליהם, וכל ספרי היקרים, [ואת יקר תפארת ביתי]. והייתי כגר בארץ אחרת. והנחתי הכל כו'. וידוע כי כל העולם הזה, הכל הבל. וכל השעשועים הכל כלא. ואוי להרודפים אחר ההבל, אין בו מועיל. ואל תקנא בעושר, כי יש עושר שמור לבעליו לרעתו. כאשר יצא מבטן אמו ערים ישוב וגו'. כל עומת שבא כן ילך. ומה יתרון לו שיעמול לרוח. ואילו חיה אלף שנים פעמים וגו'. כי אם שנים הרבה יחיה האדם, בכולם ישמח. ויזכור את ימי החשך, כי הרבה יהיו. כל שבא הבל, ולשמח מה זו עושה, כי מחר תבכה מאשר היום תשחק. ואל תקנא בכבוד המדומה, ההבל, והזמן בוגד. והוא כמאזנים, יגביה הקל וישפיל הכבד. והעולם דומה לשותה מים מלוחים, ידמה לו שמרובה וצמא יותר. אין אדם מת וחצי תאותו בידו. מה יתרון לאדם בכל עמלו וגו'. זכור הראשונים אשר היו לפנינו. שכל אהבתם וחמדתם ושמתם, כבר אבדה. ומקבלים על זה דינים מרובים. ומה הנאה לאדם שסופו להיות עפר רמה ותולעה. וכל הנאות יתהפכו לו בקבר למרה. והמות כרוך באדם. [ואיננו מקרה] ומה העולם הזה כל ימיו כעס ומכאובים. גם בלילה איננו מניח לו לישון. והמות אינו מקוה. והכל יביא במשפט על כל דבור. ולא נאבד אפילו דבור קל. ולכן אני מזהירך שתרגיל בכל היותר לישיב יחידי, כי חטא הלשון על כולו. כמאמר חכמינו ז"ל אלו דברים שאדם אוכל כו' ולשון הרע כנגד כלם. ומה לי להאריך בזה העון החמור מכל העבירות. כל עמל האדם לפיחו. אמרו חכמינו ז"ל שכל מצוותיו ותורותיו של אדם אינו מספיק למה שמוציא מפיו. מה אומנתו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם כו'. וידביק שפתותיו כשתי ריחים כו'. וכל כף הקלע, הכל בהבל פיו של דברים בטלים. ועל כל דבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדברים יתרים [ובטלים]. אבל בדברים האסורים כגון לשון הרע [ושקרים וחניפות] וליצנות ושבועות ונדרים. ומחלוקת וקללות, ובפרט בבית הכנסת ובשבת ויום טוב, על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאד. ואי אפשר לשער גודל היסורים והצרות שסובל בשביל דבור אחד. ולא נאבד אפילו דיבור אחד שלא נכתב בעלי גדין הולכין תמיד אצל כל אדם ואדם ואין נפרדים ממנו. וכתבים כל דבור ודבור. כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד וכו'. אל תתן את פיק לחטיא את בשרך. ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא. למה יקצוף [האלקים על קולך] וגו'. על כן, כל כבודה בת מלך פנימה. וכל אשר צריך לך תקח הכל על ידי שליח. ואף אם הוא פעמים ושלוש ביוקר, היד ה' תקצר. השם יתברך זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים. ונותן לכל אחד ואחד די מחסורו. ובשבת ויום טוב אל תדברו מדברים שאינם נצרכים מאד. וגם בדברים הנצרכים למאד תקצרו מאד. כי קדושת שבת גדולה מאד, ובקושי התירו לומר שלום בשבת. ראה בדיבור אחד כמה החמירו ותכבד את השבת מאד כאשר היה לפני. ואל תצמצם כלל. כי כל מזונותיו של אדם [קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים] חוץ [מהוצאות שבתות והוצאות יו"ט]. וגם באתי לבקש מאתך מאד מאד בבקשה גדולה ועצומה ושטוחה שתדריך את בנותיך מאד, שלא יצא מפייה קללה ושבועה וכזב ומחלוקת רק הכל בשלום באהבה ובחבה ונחת. והנה יש לי כמה ספרי מוסר עם לשון אשכנז. יקראוהו תמיד. וכל שכן בשבת קודש קודשים לא יתעסקו אלא בספרי מוסר. והנה תדריכם תמיד בספרי מוסר. ועל קללה ושבועה וכזב תכה אותם [במכות אכזריות] ולא תרחם עליהם כלל. כי חס ושולם בקלקול

חטאתיו ועוונותיו ופשעיו כהרים וגבעות אשר מעולם לא זכר אותם אם עשה ככה. ככה יעשה לא פעם ולא שתיים ולא מאה פעמים עד אשר ירחמו עליו מן השמים. ויתפלל להש"י שידרכהו בדרך ויורהו דרכו שלא יבלה חיי חייו ואז הש"י ברחמי וברוב חסדיו יאיר עיניו באור תורתו הקדושה ויבין וישכיל תוכן הדבר לעשותו ולקיימו:

ב. אלה הדברים צריך לזיזה: מחניפה ומשקרים ולצנות ולה"ר וקנאה ושנאה ותחרות וכעס וגאווה ומלהסתכל בנשים ומלהרבות שיחה עם אשה אפי' עם אשתו אמרו כו' ובפרט בעת נדחה צריך הרחקה:

ג. ויזכור תמיד יום המיתה. וכשילמוד גמרא או שאר ספרים לא יפסיק שלא יעבור על דברי חז"ל וכו'. ויתפלל להש"י שילמוד תורה לשמה.

ד. ויעסוק באימה וביראה באיזו ספרי מוסר בכל יום בראשית חכמה ושל"ה וחובות הלבבות.

ה. ולפעמים ילמוד באימה במעט איזה כתבים מהאר"י וצל"ה וכו' באימה וביראה ופחד ה', בדורות הראשונים היו נשמותיהם נשמות קדושות והיו נשמרים מנעוריהם מכל חטא ועון והיו נשמותיהם ראויים ומסוגלים ללמוד חכמה זאת; אבל עתה בעו"ה שיש לנו גוף עכור וחומר עב צריך האדם לזכך ולכבס עצמו מכל חטא ולזכך נשמתו. ויבין האדם אם זכך נשמתו כאשר אין יצה"ר מסיתו לשטות והבלים כאשר בתחלה, ואז יוכל ללמוד בכל פעם הכתבים. והש"י יזכהו אם יזכך מחשבתו בקדושה באמת ובתמים שיפתח לו שערי החכמה בכתבי האר"י וזל"ה, אשר לא כן כ"ז שמלוּבש בתאות גופניות בהבלי זמן שהלימוד קשה לו מאד ח"ו:

ו. צריך האדם לזכך גופו ונפשו בלימוד כנ"ל בלמוד הגמ' ותוס' גם דברי אגדה שבגמ' המה מסוגלים מאד לזכך נשמתו:

ז. וישמור עצמו מעבירות ומהרהורים רעים בכל אופן ואופן:

ח. וישמור עצמו מלשנוא שום אדם מישראל כ"א הרשעים שנודעים לו בבירור שאי אפשר לדונם לכף זכות. וכל שאפשר לדונם לזכות מחויב לאהוב כנפשו בכל מאודו בגופו ובנפשו לקיים ואהבת לרעך כמוך:

ט. וישמור את עצמו מלדבר שום דבור קודם התפלה אפי' דבר אחד כי זה מבטל כוונת התפלה:

י. ויזהר לנקות את עצמו קודם התפלה וקודם סעודה גם בכל פעם שצריך לנקבו שלא להשהות ויעבור על כל תשקצו:

יא. ויזהר שיהי' בגדיו הכתונת ומכנסים מנוקים מלכלוך וצואה וש"ז ח"ו:

יב. לא יטיל אימה יתירה בתוך ביתו ולא יקפיד שום הקפדה בתוך ביתו ואם יהיה לו שום הקפדה על שום אדם או על דבר אחד יזכור מיד חטאת נעוריו ויאמר בלבו אין זה כי אם עוונתי הביאוני לידי הקפדה זו וכן בכל דבר יזכור מיד חטאתיו ועי"ז יונגע ויושבר כח היצה"ר:

יג. ויתפלל להש"י שיעזרהו לעשות תשובה שלימה ושלא ימות בלא תשובה ויכלול את עצמו בתוך שאר בעלי תשובה שיעזרו שיעשה תשובה שלימה ויתפלל על מחילת עוונותיו בכלל מחילת עונות ב"י:

יד. ויהיו דבריו בנחת עם בני אדם ואם משבחין אותו ילך בזריזות ויצטער את עצמו ויאמר מה זה משבחין אותי ואין בי, אלו היו מכירין בשפלותי ושטותי ומעללי ומעשי הרעים. ואיך אשא פני לפי הבורא ית"ש שהוא יודע ורואה מעשי בכל עת ורגע אעפ"כ הוא מרחם עלי בכל דברי:

טו. ידמה בעיניו כאלו אדם עומד לנגדו תמיד, ולא ירף ממנו השגחתו במעשיו תמיד, ואלו היה רואה בו דבר מכוער היה מתבייש ונמאס בעיניו והיה מטמין את עצמו באמתחת עכבר מגודל הבושה. על אחת כמה וכמה ית' שמו עומד עליו ורואה במעשיו בכל עת ורגע בלתי אפשר להטמין עצמו ממנו כמ"ש אם יסתר כמ"ש בא"ח:

טז. אם יגנה אותו שום אדם ישמח מאד שהקרה ה' נפשיו איש כזה שמתגנה במעשיו המכוערים וכל אדם יהיה בעיניו טוב ממנו:

יז. ירחיק את עצמו מכל דבר שאין בו צורך לתכלית בריאת גופו לעבודת הש"י הן באכילה ושתייה הן בכל תאות והנאות:

יח. ועיקר שישמור את עצמו ממשקה המשכרו כי זה חולי רע ומביא את האדם לשפלות גדול כמאמר התנא לא תרוי ולא תחטא:

יט. וישמור מלהזכיר שם לבטלה:

הבנים יענישו אב ואם מאד. ואף אם תדריכם תמיד במוסר ולא יקבלום, או לאותה בושא והצערו והבזיון בעוה"ב, את אביה היא מחללת. כמאן קרינן [לרשע בן צדיק רשע בן רשע] וכו' [ולכן בכל מאמצי כחך תדריכם במוסר, ומהשמים יסייעוך שיקבלו מוסרך, ואל תתיאש]. וכן שאר דברים לשון הרע ורכילות. ושלא יאכלו וישתו כי אם בברכה ראשונה ואחרונה וברכת המזון וקריאת שמע והכל בכונה. ועיקר הכל שלא יצאו חס ושלוש מפתח ביתם ולחוף. ושיציתו ויכבדו אותך ולאמי ולכל הגדולים בשנים מהם. וגם כל מה שכתוב בספרי מוסר יקיימו. גם לבניך שיחיו תגדל אותם בדרך הישר ובנחת. ותשלם שכר לימוד. ותחזיק מלמד בביתך. ולא תצמצם בשכרו. כי כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה חוץ מתשר"י. וגם הנחת להם ספרים. ולמען השם תדריכם בטוב ובנחת. וגם תשגיח על בריאותם ומזונותם תמיד, שלא יחסר להם. ושילמדו מקודם כל החומש, שיהיו רגילים כמעט בעל פה. ואל יכביד עליהם כי אם בנחת. כי הלימוד אינו נקבע באדם כי אם בישוב ובנחת. ותפוד להם פרוטות וכיוצא [כדי לשמחם ויועיל ללמודם] ועל זה תתן תמיד דעתך. והשאר הכל הבל. כי מאומה לא ישא האדם בעמלו, רק שתי חליפות בגדים לבנים. גם אח לא פדה וגוי. אל תירא כי יעשיר איש, [כי ירבה כבוד ביתו], כי לא במותו [יקח הכל לא ירד אחריו כבודו] ואל תאמר אני לבני חוק בשאול. בני אדם דומין לעשבי השדה הללו נוצצין והללו נובלין. כל אחד נולד במזלו, ובהשגחת אל עליון ברוך הוא. והם שמחים במותו [לרשת אותו]. והוא יורד לשאול. ריש לקיש הניח לבניו קבא דמוריקא קרי אנפשיה ועזבו לאחרים חילם. אוי ואבוי על שכולם חושבים להניח לבנים. ואין יתרון מבנים ומבנות רק בתורתם ובמעשיהם הטובים אבל מזונותם קצובים להם [מהשם יתברך, מה שבראם בורא פרנסתם והעיקר שיקנה האדם עוה"ב, בצדקות וגו"ח שעושה מממונו, וכבד ה' מהונן]. גם כן ידוע אגרא דנשי באקרויי בנייהו. [ומאד אני מצוה אותה לנו"ב על ד"ז]. ואמרו חז"ל אין לך אשה כשרה בנשים אלא שעושה רצון בעלה. וכל שכן שאני כותב לך דברי אלקים חיים. ובטוח אני שתעשה ככל אשר כתבתי. אף על פי כן באתי להזהירך באזהרה כפולה שלא תשנה דבר מכל אשר כתבתי. ותקרא את האגרת הזאת בכל שבוע. ובפרט בשבת קודם האכילה ובתוך הסעודה שלא ידברו דברים בטלים חס ושלוש. וכל שכן חס ושלוש בלשון הרע וכיוצא בהם. ובבקשה לכולם על הנכתב לעיל שתדריך בניך ובנותיך, ועיקר בדברים רכים, בדברי מוסר המתישבים על הלב. ובפרט אם נזכה לבוא לארץ ישראל [תובב"א]. כי שם צריך לילך מאד בדרכי ה'. ולכן תרגילים [בדברי מוסר ומדות טובות]. כי הדבור והמדות צריך הרגל רב, וההרגל על כל דבר שלטון [ונעשה טבע]. וכל התחלות קשות. ואחר כך ואוזל לו אז יתהלל. [ואם ח"ו לקללו מעשיהם דע] כי הרשע יודע בעצמו שרע ומר דרכו, אך שקשה לו לפרוש [מסכלותו]. וזה כל האדם לא יניח לו לחפצו. [לפתח חטאת רובץ ושליט עליו יצרו ותבלין שלו, לזכרים, עסק התורה, ולנקבות, הצניעות והנהגת המידות ומוסר, ושומר פיו מכל רע ובפרט מלשון הרע. ויתרחקו מחמדות ותאות העולם הזה]. ובמתג ורסן עדין לבלום. ועד יום מותו צריך האדם להתיסר, ולא בתעניתים וסיוגופים, רק ברסן פיו ובתאותו. וזהו התשובה, וזה כל פרי העולם הבא, כמו שכתוב כי נר מצוה וגוי. אבל ודרך חיים תוכחות מוסר. וזהו יותר מכל התעניתים וסיוגופים שבעולם. וכל רגע ורגע שהאדם חוסם פיו, זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער. ואומר הכתוב מי האיש החפץ חיים אוהב ימים [לראות טוב]. נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה. ובזה יכפר לו כל עון, וניצול משאול תחתית. כמו שכתוב שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. מות וחיים ביד הלשון. אוי למי שממית עצמו בשביל דיבור אחד. ומה יתרון לבעל הלשון. ולכל יש רפואה חוץ כו'. והעיקר שלא תדבר בשום אדם בשבחו וכל שכן בגנותו, כי מה לו לאדם בדבר זרות. שוחה עמוקה פי זרות זעום ה' יפול שם. ועיקר הגדר בבדידות. שלא תצא חס ושלוש מפתח ביתך חוצה [ודרך רמו בד קדש ילבש]. ואף בבית הכנסת תקצר מאד ותצא, ויותר טוב להתפלל בבית, כי בבית הכנסת אי אפשר להנצל מקנאה ולשמוע דברים בטלים בלשון הרע. ונענשים על זה, כמו שאמרו אף השומע ושותק כו'. וכל שכן בשבת ויום טוב שמתאספים לדבר, יותר טוב שלא תתפלל כלל. ותשמור שלא תלך לבית הקרוב כלל וכלל. [כי שם מתדבקים הקליפות באנשים וכל שכן בנשים]. וכל הצרות והעוונות באים מזה. [וכשתצטרפו ללכת אז בחזרה תטבילו ידכם במים או בנטילה]. וגם בתך יותר טוב שלא תלך לבית הכנסת, כי שם רואה בגדים טובים ומתקנאות ומספרת בבית ומתוך זה באים ללשון הרע ולשאר דברים אלא תדבק במוסר תמיד. ואל תקנא בעולם

הזה. הכל הבל מעשה תעתועים, שבין לילה היה [ובן לילה אבד]. כי אם יעלה לשמים שיאו וגוי. כי לא לעולם חוסן ואם נזר וגוי. ואף בשעתו הוא הבל אין בו ממש ומאוס ובזוי בעיני כל בעל שכל. אוי ואבוי למי ששוגה בו. ותקנא ביראת ה'. [ותזכה לעולם הבא]. ולא תאמר במה אזכה לעולם הבא איני יכולה לעשות. אחד המרבה ואחד הממעטי ובלבד שיכוין לבו לשמים. [מעלים עליו שעשה הרבה ויזכה לעולם הבא]. ולמען ה' שתפריש את החומש כאשר צויתך ואל תפחות כאשר הזהרתך, כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועשין ושקול כאילו כפר בתורה הקדושה חס ושלוש. אבל העיקר לזכות לעולם הבא בשמירת פיו וזהו יותר מכל התורה והמעשים. ואלו נקראו נשים שאננות. כי הפה קודש קדשים. ובספרים שלי יש משלי עם לשון אשכנז, למען ה' שיקראו בכל יום והוא יותר טוב מכל ספרי מוסר. וגם ספר קהלת יקראו תמיד לפניך כי שם מהביל עניני עולם הזה, ושאר ספרים. אבל חס ושלוש לא תהיה התכלית הקריאה לבד כי בזה אין מתפעל האדם. גם כמה בני אדם קורים בספרי מוסר ואינם מתפעלים, בשביל הנזכר למעלה. ועוד בשביל יציאתם בלא הבנה, כי זה מאבד את הכל. והמשל הזורע בלא חרישה שיחטוף הרוח וישביע העופות. והוא בשביל שאין יכול לחסום עצמו ולגדור. והוא כזורע בלא גדר ואוכלין החזירים וירמסון. ויש שזורע על האבן והוא לב האבן שאינו נכנס בו כלל. וצריך להכות את האבן עד שיתפוצץ. לכן כתבתי לך שתכה את בנינו אם לא ישמעו לך, וחונך לנער על פי דרכו [גם כי יזקין לא יסור ממנה]. ועיקר בחינוך, וגם את חתני אני מזהיר בכל זה, שיקרא לפניכם כנזכר למעלה. ושיהיה לימודו לשם שמים. ולמען ה' יחנך עצמו בזה. ואל ישגיח על האומרים כי הנער אין צריך לכל זה, חס ושלוש, אדרבה חונך לנער וגוי. קליפת האגוז ירוקה נוחה להסיר כו'. ועיקר הכל הוא כי בזה זוכה אל הכל כמו שאמרו חז"ל רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה כו' ולא עוד כו'. ותלמוד מסכת אבות, ובפרט בפרקי אבות דרבי נתן. ומסכת דרך ארץ קדמה לתורה. ותכבד לחמותך ולחמותך הזקנה תכבד מאד. וגם עם כל אדם תתנהג בדרך ארץ ובנחת ובכבוד. אהובתי אמי ידעתי שאינך צריכה למוסר שלי, כי ידעתי כי צנועה את. אף על פי כן יקראו לפניך האגרת הזאת כי הם דברי אלקים חיים. ומבקש אני מאד ממך בבקשה שטוחה שלא תצטערי בשבילי כאשר הבטחת לי. ואם ירצה ה' אם אזכה להיות בירושלים עיר הקודש אצל שער השמים, אבקש בעדך כאשר הבטחתי. ואם נזכה נתראה יחדו כולנו אם ירצה בעל הרחמים. [ותרגילם באהבת הבריות בפרט חבריהם וקרוביהם ומיודעיהם כי ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה ואדרבא תנשאהו עליך כמ"ש שואלים לנשמה בשעת הדין, המלכת את חבריך עליך וכו', והזהרו במידת הענוה והזהרו משנאת הבריות כי בגללה נחרבה ירושלים תובב"א, ואל יהי שום מחלוקת בכל בני הבית באנשים ובנשים אלא אהבת ואחווה]. וגם באתי לבקש לאשתי שתכבד את אמי כמו שכתוב בתורה, ובפרט לאלמנה שעון פלילי לצערה אפילו בתנועה קלה. וגם לאמי בקשתי שיהא שלום בין שניכם, ואשה את רעותה תשמח בדברים טובים. כי זה מצוה גדולה לכל אדם. ושואלין לאדם בשעת הדין כו' המלכת את חברך בנחת רוח, הרי צריך שימליכהו בנחת. ובזה רוב התורה לשמח לאדם. ואף אם תעשה אחת מכם שלא כהוגן תמחלו זה לזה ותחיו למען ה' בשלוש. וכן לאמי בקשתי שתדריך את בני ובנותי בדברים רכים שיקבלום ותשגיח עליהם. ולבני ולבנותי אני מצוה שיכבדו אותה, וגם ביניהם לא ישמע ריב וכעס כלל, אלא הכל בשלוש. ובעל השלוש יתן לכם ולבני ולבנותי וחתני ואחי וכל ישראל חיים ושלוש. [ואם יזכני ה' לירושתי"ו, שם אתפלל עליכם שתחיו לעד לעבודתו יתברך בשלוה ובשמחה אמן].

מנאי אהובכם

אליהו בן מורנו הרב רבי שלמה זלמן זכר צדיק לחיי העולם הבא.

עזאת בעל נתיבות המשיפט

Ethical Will of the Nesivos

רבי יעקב לויברבוים

(Page 34)

כתוב בתורה (בראשית י"ח) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' וגוי. ואם הצווי לבניו אחריו גורם אהבת השי"ת ראוי ונכון לכל אדם להיות כתוב לפניו דברים הנוגעים לדרכי ה' ויראתו, למען ישאר לבניו אחריו אולי יקבלו ממנו, ויזכה ע"י זה להיות

נשמתו צרורה בצרור החיים. לכן נתתי לבי לכתוב הנהגות הנוגעים ליראה את השם הנכבד והנורא.

א. אהובי בניי! תחלת דינו של אדם על דברי תורה. יהיה לכם שיעור קבוע בכל יום למקרא ולמשנה, ואם כי אמרו חז"ל תלמוד בבלי בלול מכולם, הם כבר מלאו כרסם במקרא ובמשנה, וגם כי אין יצר הרע שולט לתלמוד שלא לשמה בלמוד משנה ומקרא. ואף שלא ראיתם כן ממני, בנערותי עשיתי כן ולעת זקנותי בגד בי הזמן והייתי טרוד מאד ולא יכלתי לקיים כאשר עם לבבי.

ב. אם תזכו ותהיו לומדים תקבעו לעצמכם שיעור פשוט בכל יום לא פחות מדף אחד גמרא כסדר ש"ס, מלבד שיעור עיון, ויהיה זה לחק ולא יעבור. ואם יהיה לאל ידכם לפלפל בח"ת תקבעו בכל יום שעה א' לתלמוד שיעור עיון, כי עיקר השאלה הוא פלפול בחכמה, והעיון שתלמד יהיה אליבא דהלכתא, לא כפלפול הנהוג בעוונותינו הרבים בדור הזה.

ג. תלמדו בכל יום דף או עמוד ש"ע או"ח, ותראו שתהיו בקיאים בו בהדינים היטב כי רוב דיני או"ח מזדמן לאדם בשעה שא"א לאדם לעיין ולשאל לחכם. וכבר חברתי בזה סדר תפלה עם כל הדינים כדי לזכות נשמתו. גם בכל שבת תקבעו שיעור בזה הקדוש. וכל מה שתלמדו תחזרו ותשנו תיכף, כי מלימוד פעם אחת אי אפשר לזכור כדאמרין במסכת עירובין נ"ד לא יכרוך רמי' צידו לא יכרוך ציד הרמאי וכו'.

ד. תלמדו כמה פעמים תהלים עם פרוש המלות ושיהיה שגור בפיכם עם פירש"י בכדי שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה, ותזהרו לומר חמשה קפיטל בכל יום, וכבר ביקש דוד המלך ע"ה שיהיה נחשב כעוסק בנגעים ואהלות, ובה אין חשש שלא לשמה.

יא. מה מאד תרחיקו עצמכם ממדת הגאווה ואמרו רבנן בכפילא מאד מאד הוא עניו ושפל רוח כי תקות אנוש רימה. ואם יעלה על לבו חטאיו כי רבו למעלה ראש, בודאי יברח ממדת הגאווה, כי חוטא בל יתגאה. ותמיד יעלה על לבבכם, אף אם תהיו בעלי מומן ועושר, כי הכל ביד ה', ותמיד תציירו בעיניכם כאלו כבר חלו עליכם כל המקרים ופגעים רעים שאפשר להמצא בעולם, כי הלא תחת אפשרות הוא, ובעיניכם אחת רואים כל אנשים מוכים במקרים ופגעים רבים, ואף אתם קרוצים מחומר כמוהם. ובמחשבה זו תרחיקו עצמכם ממדת הגאווה והכעס, כי היעמוד לבכם התחזקנה ידיכם בעת יעלה על זכרוכם הפגעים רעים המעודדים לבוא על האדם. ואף מבגדים נאים תרחיקו עצמכם, כי היאך יעלה על לב חוטא ומעודת לדעה לקשט עצמו.

יב. אל תהיו קמצנים ח"ו בעשיית מצוה, ובבוא חג הסוכות תראו כל אחד ליקח לעצמו אתרוג מיוחד למענו, או עם איזה למדן בשותפות, שיוודע להקנות במתנה ע"מ להחזיר ויאמר בפירוש אחד לחברו שנותן במתנה ע"מ להחזיר, וכדעת הגאון שהובא דבריו בהג"מ ברמב"ם הל' לולב. ואף שהקשה שם עליו, מ"מ נ"ל כדבריו ויישבתי קושייתו בחידושי. ובפרט כי יש לעשות לצאת כל הדעות ולא לסמוך על האתרוג של קהל. וכן כל מצוה ומצוה תלמדו כל הלכה בזמנה בש"ע או"ח למען תדעו כל הדינים בברור.

יג. תזהרו, בבוא ח"ו עליכם צרה או איזה יסורים לומר ואתה צדיק על כל הבא ולקבלם באהבה ולהשיב הלואי שיהיה לכפרה, כי כאשר אמרו חז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז, כן שקול צער עוה"ב מכל יסורי עוה"ז. אפילו יסורי איוב ועני ואביון כל ימיו, ומי הוא אשר יחשוב זה ולא ימתקו עליו יסורי עוה"ז. ובפרט בדור הזה אשר בעוה"ר כמעט כל פשע ומרד נדמה כהיתר. וכמאמר דוד אך טוב וחסד ירדפונו כל ימי חיי שפירשו המפרשים בזה שטוב וחסד נחשב לי במה שירדפונו כל ימי חיי, בכדי שיהיה שבת בבית ה' לאורך ימים.

יד. הנני מזהיר אתכם שתקבעו שיעור בכל יום בספרי מוסר. בעוה"ר נעשה לבנו כלב האבן ומחמת ספרי מוסר יתרכך לב האבן. הכלל למען השם! תראו וכן תעשו שיהיה רוב מעת לעת בלימוד תורה בקביעות שיעורין וכאמרם ז"ל הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה.

יח. מה מאד הזהרו מלדבר על אדם שום דבר רע, אף עם עושה מעשה זמרי, כי הלא נפשכם יודעת מאד כי גם בכך יש דברים רעים ואולי שקול יותר רע שבכם מהרע שבו, והיאך ימלא לבבכם לדבר רע על חבריכם, ובפרט שידוע גודל עון לה"ר שגדול עונו מנשוא.

יט. כשמכניסין אדם לדין שואלין אותו נשאת ונתת באמונה, לכן כלל גדול יהיה לכם בדיני ממונות: כל אשר יהיה לכם מגומם באיזה דבר מומן שיש לכם עם אחרים, אל תפסקו הדברים מפי עצמכם, רק ע"י שאלת חכם אחד, אף שתהיו כלכם חכמים, כי אין אדם רואה חוב לעצמו... כ. אם תזכו ותהיו לומדים קודם שתתחילו לעסוק במו"מ תלמדו הלכות רבית בעיון היטב למען תהיו בקיאים בכל הלכותיו, כי בקל יכול אדם להכשל באיסור רבית בעסק מו"מ, וכ"ש בעסק הלוואות.

כז. ... וכל שבעה ימי אבלות יאספו עשרה לומדים בבתיכם שילמדו משניות ויאמרו קודם הלימוד אנחנו לומדים לזכות נשמתו. ואח"כ תאמרו אתם קדיש, ואח"כ תקבעו לעצמכם שיעור משניות שנה תמימה, וכן תעשו בכל יא"צ ותאמרו שהוא לזכות נשמתו. ותספידו אותי, ואם לא תוכלו בעצמכם תשכרו מספידים, כיון שחז"ל הקפידו ע"ז מאד ובוודאי לא הקפידו ע"ז משום יוהרא, ובוודאי יש בזה איזה תועלת ואין אתנו יודע עד מה ודעתם רחבה. ותודיעו לק"ק ליסא תיכף יום פטירתו, כי הם נוהגים מנהג יפה עם הרבנים שלהם הנפטרים ועושים להם אל מלא רחמים בכל רגל בצבור.

כח. על המצבה לא יכתבו לא רב ולא גאון, כי אולי חטאתי במה שקבלתי עלי להיות רב, כי לא הייתי ראוי לזה. ולמה יזכר חטאתי בכל עת, והמלאכים מסכיין ברגל שלא יזכר עון העגל. ולא יכתבו רק שמי בלבד, ויכתבו בעל המחבר שמות הספרים שחברתי כי אם ימצא דבר א' טוב בכל הספר ראוי להזכירו לזכות.

כט. הנה כל החדושים שחדשתי הלכות ואגדות נראים לפענ"ד אמיתים והגדתי לפני כמה לומדים מופלגים וקלסוהו. ומבוקשי מכם שתראו להביאם לבית הדפוס ...

ל. והנה יש אצלי חיבורים מאבא מארי וצ"ל. תבחרו דברים טובים ומובחרים שתמצאו בהם ותעלו אותם לבית הדפוס. ובודאי שכר הרבה תטלו, כי נפשי יודעת מאד גודל הגעגועים שהיה לאבי מורי ז"ל על זה. ובכל יאהרציטי שלו תתענו ותשובו בתשובה שלימה לפני ה', כי זכות הבנים מועיל לכפר עון אבותיהם.

עיונות החתם סופר לבני משפחתו

Ethical Will of the Chasam Sofer

רבי משה סופר

(Page 38)

שיל"ת שנת זכור אזכרנו עוד לפ"ק

כי לא ידע האדם את עתו עת לעשות לה' הרבו תורתכם לרומם בית אלקינו ולהעמיד חרבותיו.

אתם בני ובנותי חתני ונכדי ובניהם שמעוני וחיו, אל תט לבכם לדבר רע להתעולל לעלילות ברשע את אנשים פועלי און. החדשים מקרוב נתרחקו מאת ה' ותורתו בעו"ה. אל תדורו בשכנותם ולא תתחברו עמהם כלל וכלל. ובספרי רמ"ד אל תשלחו יד, אז רגליכם לא ימעדו לעולמי עד. תנ"ך עם פירש"י ותורה עם פי' רמב"ן תהגו ותלמדו את בניכם כי הוא ראש אמונת אומן ובו תחכמו מכלל דרדע והימן. ואם ח"ו תתנסו בנסיון רעב וצמא ועוני ה' יצליכם, עמדו בנסיון הלז, ואל תפנו אל האלילים ואל תפנו אל מדעתיכם. והבנות יעסקו בספרי אשכנז בגופן שלנו המיוסדים על אגדת חכז"ל ולא זולת כלל. ומנעו רגליכם מטרטריאות חלילה וחלילה, אני אוסרכם באיסור גמור, ותזכו לחזות בנועם ה' ובשמחתו את בניו בבי"א. ואם ירום ה' קרניכם ויחוס לחונכם כאשר אקוה בעז"ה"י אל תרימו ראשיכם בגאווה וגודל לב נגד שום אדם כש"ח"י. דעו כי אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב, תלמידי משה רבינו ע"ה, עבדי מלך דוד, אביו אמר ואנכי עפר ואפר, רבינו אמר ונחנו מה, מלכינו אמר אנכי תולעת ולא איש, והמלך המקווה יתגלה בדמיון עני רוכב על החמור - א"כ גאווה וגודל לב מגיין לנו. התחזקו ואמרו בשקידה ועיון רב בתורת ה'. עשו קיבוץ וריבוץ ופעלים לתורה ברבים, ואם מעט לפניכם, מאותו המעט אשר חננכם ה' למדו ברבים בכל מאמצי כח ובאופן שידעתם תום לבבכם שהקב"ה יודע מכם שאין בכך תערוכות כוונה כי אם לכבוד שמו הגדול ית' וית' ולפניו לא יבוא חנף. הזהרו משניות השם, ולשון, ומלבוש נכרים ח"ו וסימן ויבוא יעקב שלם. אל תדאגו אם איני מניח לכם הון כי אבי יתומים ירחם ויחוס על יתומים

מאב ואם ואל יטוש אתכם, אין מעצור לפני ה' להושיע ברב או במעט. מתורת ה' אל תעשו עטרה ולא קרדום ח"ו, מכ"ש שחלילה ליסע ממקום למקום לדרוש כדורש דמים או לומר קבלוני, כי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבך ומשלך יתנו לך. ולא תאמרו נשתנו העתים, כי יש לנו אב זקן ית"ש לא נשתנה ולא ישנתה וכל רע לא יאונה ותתברכו מקדם מעונה. משה הקטן סופר מפרנקפורט דמיין.

צוואת רבי יצחק אלחנן ספקטור

Ethical Will

(Page 41)

בעזה"ת יום א' ט' מרחשון תרמ"ט קאוונא

אל כבוד עדתי הקדושה דפה יחיו.

כאשר לא ידע האדם את עתו העת מצוא ועל זאת יתפלל כל חסיד כו' וכמאמרם ז"ל בברכות והחיי יתן אל לבו ממה שהיה וממה שיהיה אחריו, ובפרט לימי זקנה שזה כל האדם לצות את בניו ואת כל הקרובים אליו וסרים למשמעתו לשמור את דרך ה' שהיא תורתו הק' וכדכתיב בבראשית י"ח כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו כו'. והנה באהבתי הגדולה באהבת אב לבני קהלתי הקדושה שהנני שוכן ועובד עבודת הק' בתוכה בכהונת הרבנות זה ערך עשרים ושש שנה, ראיתי חובה לעצמי לחונן ולהניח ברכה את צואתי הזאת לכל בני הקהלה הקדושה הזאת, ה' עליהם יחיו.

א. מעומקא דלבא אני נותן תודה ותשואת חן וברכת כל טוב לכל הקהלה הקדושה יחד. לכל סוגי האנשים השונים בכלל ובפרט בעד כל הטוב אשר גמלו עלי שהחזיקו אכסניא של תורה כי פה בקהלתם הנכבדה זכיתי להפיץ בישראל רובי תורתו והיית לכבוד בתוכם. ישלם ה' פעלכם ומשכורתכם שלמה מאתו ית"ש.

ב. אני מעתיר מבני קהלתי האהובים להתחזק בתורת ה' ושמירת מצותו ובפרט להשיג על שמירת שבת ולהזהר מחילול שבת ח"ו. וידוע ששתי המצוות הללו תורה ושבית שקולות כנגד כל המצוות, לחנך את בניכם בדרכי התורה ובל תסירו אותם חלילה מלימוד המשנה והגמרא שהם הם עקרי ויסודי תורה"ק והם חיינו ואורך ימינו, ומה גם בעתים הללו שראוי לכל מי שלבו דואג בקרבו לעמוד בסיון מפני המניעות הרבות מבית ומבחוץ, ובזכות זה ירחם ה' על פלטתנו ועל פלטת עמו בית ישראל. כמו כן לגדלם ולחונם במוסר ובמדות עפ"י דרכי התורה שיהיו יראי אלקים ומלך לשמור יחד עם פקודי ה' גם פקודי המלכות ושריו כמאמרם ז"ל הוי מתפלל בשלומה של מלכות כו'.

ג. הנני מתחנן מכם לשמור את השלום בתוכם, לבקש שלום ולדרוך שלום כמו שכתוב בקש שלום ורדפהו, וכמו שידוע לכם עד כמה הייתי משתדל בכל כחי למען השלום, ואיך שוותרתי לפעמים על כמה ענינים מפני דרכי שלום אם גם בכלל זה הייתי גורם לפעמים להביא עלי איזה חשדים וערעורים מן הצד, ולא השגחתי על כל זאת, מפני מאמרי רז"ל הרבים והעצומים במעלת ושבח השלום, שהם הכריעוני לבקש שלום על כל פנים ושהשלום שלו ישים עליכם ברכה מרובה ושלום רב.

ד. כמו כן הנה ידעתם מעט מהרבה מכל עמלי שעמלתי בעז"ה להגדיל התורה ולהרבות לומדיה בצוק העתים וזכיתם לאכסניא של תורה דרבים, במטותא מנייכו להתחזק בעד החזקת לומדי התורה בדרך הכבושה לרבים שהחזקתי אני בה בעז"ה במסירת נפש ולא חסתי על חלישות כחי בימי זקנתי, וזכות התורה של הרבים תעמוד לכם ולזרעכם עד עולם.

ה. כמה יגיעות יגעתי בהשתדלות מרובה בעז"ה להאכיל את אחב"י העובדים בצבא הקיר"ה מאכלי כשר. נא ונא בבקשה שטוחה ממעלתכם שתתחזקו חיזוק אחד חיזוק ותוסיפו אומץ להביא בעז"ה בדבר היקר והגדול הזה, ואמליץ עליהם ועליכם המקרא יאכלו עניים וישבעו ויחי לבבכם לעד. וידוע לכל את רוב היגיעה שהיה לי בכל הענינים הנשגבים הללו, וה' היה בעזרי את עניי ואת יגיעתי יראה אלקים ויתן בלבבכם להשתדל בכל הנ"ל וה' יהי בעזריכם ויהיה זה לזכות רב לכם ולזכות ולעלוי נשמתי א"ס.

ו. עפ"י דין תורה"ק זוכה בני הרב הגאון המפורסם סוע"ה וירא אלקים באמת בכל מדות נעלות מחמד לבבי מו"ה צבי הירש שיחיה בכסא הרבנות דפ"ק וכמבואר בהרמב"ם ה' מלכים פ"א ה' ו' [...] ובני היקר יחיה

הוא בעז"ה ממלא מקומי בכל הענינים על צד הנעלה. והנה מבלעדי הזכות שהוא זוכה בזה מצד הדין הרי הוא ראוי והגון מאד גם מצד עצמו לאותו איצטלא בעז"ה וע"כ הנני בטוח בכם שאינני צריך לבקש בכבודכם בעצם הדבר שתושיבו אותו על כסא הרבנות כיון שזוכה בה מצד הדין. וכן נתפשטה הלכה זו בכל תפוצות ישראל להיות מורין כן, ורק זאת אחת אשאל ואותה אבקש בבקשה שטוחה בעד בני זה העומד למלא את מקומי אחרי בעז"ה שהוא רך הלב וטוב המזג ונקי הדעת, לכן בל יקופח שכרו ח"ו וכפי ההוצאה שנתנו לי ולהוסיף לו לפי ערך ההוצאה שנתרבה. נא אל תרבו להכביד עליו טרחכם ומשאכם יותר על כחו וטבעו ואל נא תעציבוהו ותכעיסוהו בדברים המפרכים גופו ונפשו להחליש כח הרבנות שישתמש בה בעז"ה.

ומדי דברי בו אזכור שלא ברצון אשר ברבות הזמן שהייתי עובד עבודת הקודש בפ"ק היו בה הרבה ענינים שונים בעז"ה אשר המרו והעציבו את רוחי ונפשי למאד אשר לולי שחנן יוצרי ובוראי אותי בסבלנות במדה מרובה לא היה באפשרי לעמוד ולשרת לפניכם שנים רבות והעדה היתה יכולה להרס מכמה מחלוקות וקטטות ורק עלי היו כל הערעורים והתרעומות שהבלעתי בניעמה ובמתינות ואע"פ שהשאירו בי חולשת גופי ורק למען השלום כי גדול השלום. ואני סולח ומוחל בסליחה ומחילה גמורה לכל מי שהקניטוני וקנטרו אותי במעשה ובדבור, ולא עוד אלא שהנני כוללם בברכה כפולה ומכופלת שאני מברך לכל הקהלה הק' הזאת ממעמקי לבי ונפשי, ואבקשם שכשם שאני סולח ומוחל להם ומוותר על כבודי ועל היסורים של אהבה שסבלתי הרבה פעמים ע"י איזה ענינים שונים, כן הם מצדם יתנהגו במדת החסד והרחמים עם בני הרב הגאון האב"ד שיחיה ובבטול רצונם מפני דעת התורה והיראה שלו, והיה זה השלום כלי מחזיק ברכה לו ולמעלתכם יחד ולכבוד ולגאון ולתפארת יהיה בתוכם בעז"ה. כמו כן אבקש מכל העדה הקדושה שיחיו פן ואולי פגעתי אני במי מהם הן בממונן או בהנוגע להכבוד או באיזה גררא אחרת שימחלו לי כשם שהנני מוחל לכולם.

ז. דברי האחרונים אסיים בתפלה וברכה אשר אתפלל להשי"ת בעד כל הקהלה הקדושה ששמשתי לפניכם בכהונת הרבנות הקדושה זה שנים רבות בעז"ה ואברככם ברוכים אתם לה', יברך ה' אתכם וישמור אתכם מכל אסון ופגע רע מכל תקלה וקטטה מכל צרה ויגון ואנחה, ויריק עליכם שפעת ברכה והצלחה ויתן לכם חיים של שלום עושר וכבוד ויראת שמים ואהבת התורה וימלא כל משאלות לבבכם לטובה.

ממני ידידכם ועבדכם הנאמן הכותב בדמע ומצפה שתקיימו כל הדברים היקרים הנאמרים למעלה ויהיה זה לזכות רב לכם נצח ותתברכו בברכה כפולה ומכופלת סלה אמן ואמן ובאתי עה"ח יצחק אלחנן בהרב הצדיק מו"ה ישראל איסר זצ"ל החופ"ק קאוונא.

צוואת רבי אלעזר מנחם מן שך

Last Will

(Page 45)

באשר לא ידע אדם את עתו, אמרתי לעשות חשבון נפשי על כל העבר ובפרט על כל נעלם שאפשר לטעות, ולטעות בין טוב לרע לחשוב שזו מצוה אבל האמת שזו עבירה, ומעשה זו ממדה רעה יסודה ועל זה ידו כל הדוויים. ואוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה ומי יצדק לפניך בדין. עכ"פ להאיש הקטן והעני בדעת שהחשבון שלי מראה שאורחא רחיקתא וזו ודאי קלילא, העצה היחידית היא לקיים מה שנאמר במשנה שוב יום אחד לפני מיתתך פן ואולי ירחם ה'. ולב יודע מרת נפשו כמה המרה את ה' במזיד וכשווג. והלא יהיה דרכים לפני כ"ה חרדת ריו"ח בן זכאי, וכש"כ וכש"כ לאיש פשוט כמוני.

וכן אני מבקש מכל אלו התלמידים היודעים שקבלו תועלת ממני, הן בתורה והן ביראת ה' והן במדות שיעשו חסד עמדי וילמדו בעד עילוי נשמתי אפילו משנה אחת או מחשבה אחת של מוסר, והי' זה שכרי, כי גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד, ואם יהי' בידי לעשות ולהמליץ לטובתכם אעשה בל"נ.

ותפלתי שאזכה לעמוד לפני הקב"ה אחר תשובה שלמה.

ממני הפורש מכם באהבה,

אלעזר מנחם מן שך

שמעו רבותי:

המצבה תהא כרגיל ובכל אופן לא יותר גבוה מהמצבה של הוריי היקרים ע"ה. יש רשות להוסיף על המצבה הדברים דלהלן: העמיד תלמידים בישיבות קול תורה והרביץ תורה לרבים. לא להכניס גופי בתוך היכל קדוש של ישיבה או בית מדרש. אם יהיו כאלה שירצו לומר דברי הספד, אבקש מאד לקצר ולא להגיד עלי שבחים, רק התעוררות לאהבת תורה ויראת שמים ולתיקון המעשים והמידות.

מבקש אני מבני משפחתי לא לעשות השתדלות לבקש מאחרים לעשות הספדים לשבעה ולשלושים. אך אם יהיו כאלה שירצו מעצמם להספיד, אבקש עוד פעם לא להפליג בשבחים. כי גם בעודני חי, הצטערתי מזה, ובפרט, מהגזמאות שכתבו עלי בזמן האחרון. וגם חוזר אני על בקשתי הנ"ל, לא להאריך ביותר ולהכביד על השומעים. הנני מוחל לכל אדם מחילה גמורה. וגם אבקש מאד מכל מי שחושב או שבאמת נכשלתיו ופגעתיו בו, בזדון או בשגגה. לעשות עמדי חסד ולמחול לי. שהרי גם להם לא טוב, אם ח"ו אחרים נענשים על ידם. אם סוף שנותי יהיו ח"ו קשים, אבקש להכניס אותי לאיזה מוסד טוב. כי אינני רוצה להיות לטורח ומשא על בני משפחתי. והנני מסיים בתקוה להקב"ה בעל הרחמים והסליחות. היודע שברון לבי, שירחמני ויסלח לי על כל מה שחטאתי ופשעתי. ומתחרט עליהם. ובכל לב אבקשה מהקב"ה שיצו את ברכתו לכל בני משפחתי ותזכו כולם לעבוד אותו בשמחה ובטוב לב כל הימים ברוח ובגשם, אמן סלה.

לימוד התורה Torah Study

מאה פעמים ואחד

One Hundred and One Times

רבי שבתי הכהן (בעל הש"ך)

(Page 50)

אמר המחבר את אשר ישים אלהים בפי אותו אדבר בלשון קצר וקל למען יהיה לנבון נקל. ובאתי להודיע לכל אשר ספרי זה אליו יגיע כי לא חברתי חבור הלז להגיס לבי בהוראה ולומר קבלו דעתי, שהן רשאים ולא אני. כי צעיר אנכי לימים, על כן זחלתי ואירא כי ערום אנכי בדעת בזוי עם תולעת ולא איש. אף כי באמת ובתמים טרחתני טרחות הרבה וכמה יגיעות יגעתי, לא עסקתי בשום עסק אחר, לא נתתי שינה לעיני ותנומה לעפעפי שנים רבות עד אשר הוצאתי מכח אל הפועל מחשבתי. ובררתי ושקלתי הכל בכף מאזנים, וחזרתי על כל צדדים וצדי צדדים לא פעם אחת ושתיים כי אם מאה פעמים ואחד עם חברים חשובים אהובים חביבים וערבים המקשיבים לקולי. ומי שלא היה אתי עמי במחיצתי לא יאמין כי יסופר לו מגודל התלאה שהיתה עלי בחפוש בים התלמוד והפוסקים עד כי העמדתי הכל על בורני.

לימוד בזריזות

Learning With Excitement

רבי חיים מוואלאזין

(Page 52)

אל נכדי שיחי.

דין הנני לי וחדאי נפשאי מפלפולך ומחמת כי ת"ת הוא מהדברים הצריכים חיזוק לא מניתי מלחזק אותך ולזרו למזורו שתזדרזו ללמוד בזריזות וחשק גדול, כי מה שלומדים בעצלות כל היום יכולים ללמוד בזריזות בכמה שעות, והגיון לבך יהי' תמיד בד"ת גם בעת האכל. ועל משכבך רעיון יהא בד"ת. ולמודך יהי' בד"ת שיהיו ד"ת שנונים בפיך ורק לדקדק בישוב הדעת בפעם אחד ועי"ז תזכור אי"ה. וגם אשר יקשה בפעם ראשון יתורץ בפעם האחרון בעת חזירתך בדיוק. וגם העיקר לאחוז בסברא הישרה ואשר אינה ישרה לאמיתה של תורה גם אם מחודדת אותה תרחק וכד דייקת שפיר תשכח שכל גדולי הראשונים והאחרונים ז"ל לא נשתבחו אלא בסברא ישרה, כל הישר בסברא גדול מחברו. וחלילה חלילה שלא להשיב בקינטור לשום אדם בפלפול גם אם הסברא לא אכשר בעיניך כי אין דעות בני אדם דומים זה לזה. וכך הי' מדת הלל שהיו שונים גם

דברי חברהם.

ולחמותך ולנות ביתך תחלוק כבוד כראוי להם ושלא להכניס שום קפידה בלבך על שום אדם, ואצ"ל שלא להשיב בקפדנות לשום אדם. ועי"י מדת סבלנות משיג האדם רצונו יותר ויותר מעי"י כל תקיפות שבעולם. ודרך כלל להיות נוח לבריות ושלא להרבות שיחה עם כל האדם, אך להקדים שלום ולהשיב בנחת לכל האדם ושלא להתיהר נגד אדם בשום דבר, כי זולת אשר בעת גבהות הלב נקרא האדם תועבה ובמה, כי לא נתקבל מאן דיהיר. יצילני ה' ממנה ומקצתה, ונזכה להיות דבוק בעול תורתו ועבודתו לשמה.

זכות לימוד התורה

The Merit of Learning Torah

רבי נפתלי צבי יהודה ברלין (הנצי"ב)

(Page 54)

זכות לימוד התורה יהי' לנו למשמרת מכל רע, הן מרוח הבוגד של הדור הצעיר אשר הוא כזרם קיר גדר היהדות, הן מרוח השודד של אוה"ע אשר כהמית ימים יהמיון על שה פזורה ישראל. ועל כן נקראת התורה בפי ה' משמרת, כדכתיב (ויקרא יח, ל) ושמרתם את משמרת, דפשת הכתוב כח התלמוד שהוא משמרת שקבעתי בישראל. ובלי זכות התורה אפי' יראים את ה' במעשה המצוות, מתגברים שונאי ישראל. כמאמר הושע הנביא פ' ח' אל חכך שופר כנשר על בית ה' יען עברו בריתי ועל תורת פשעו, לי יזעקו אלהי ידענוך ישראל, יזנח ישראל טוב אויב ירדפו. פ' אמר ה' להנביא שיביט למרחוק כנשר הצופה ומביט למרחוק על בית ה', יען עברו בריתי ועל תורת פשעו, הוא ברית ערבות מואב דכתיב (דברים כז, כו) ארור אשר לא יקים את דברי התורה וגו', וכידוע ירושלמי סוטה פ"ז, ובמד"ר ויקרא (פרק כה, א) דקאי על החזקת תורה. ואומר הנביא לי יזעקו שבאים להתפלל וזועקים אלי, הלא ידענוך ישראל, אבל זנח ישראל טוב. ופי' הירושלמי רה"ש פ"ג ע"ז המקרא אין טוב אלא תורה, אחר שזנח ישראל את התורה אינו מועיל ידיעת ה' אלא אויב ירדפו.

והנה מי שלבו נוקפו באמונה כסבור שרדיפת אוה"ע הוא מפני שאנו מובדלים מהם במעשה המצוות ובכל דבר, אבל אם נשתוה להם יאהבו אותנו, עי"ז בא הנביא באותו מאמר ואמר, נבלע ישראל עתה היו בגוים ככלי אין חפץ בו, פ' אם מוסיפים ישראל להשתוות לאוה"ע וכח היהדות הוא רק בלב כדבר הבלוע ואינו ניכר מבחוץ, עתה היו בגוים וכו', יוסיפו

מהר"ר אברהם אלי' זצ"ל - הנה הוא היה מידידי נפשי, לבד גדלו בתורה בעל מדות תרומיות, ואהבתו לקרב לתורה היה נורא מאוד, זכרו לחיי העוה"ב.

אחדש"ת.

הנה קבלתי מכתבו הטהור ושמתתי בשתים. אחד, כי השאיר לו ד' לאביו מיוצאי יריכו ממלא מקומו לקרב אנשים לתורתו ועבודתו, יתן לו ד' שיזכה לאריכות ימים ולבוא למדרגתו בכל הענינים. ועוד, עלו לבי בראותי כי ארץ אשכנז התחילה להצמיח שושנים כמלפנים שהיתה אכסניא של תורה, יתן ד' שיעלו מעלה מעלה... ודעו נא ידידי, כי כל המצוות, אף שרב קדושתם מאד ועל ידם האדם התקדש לד', כמו שאמר הכתוב: 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוקיכם', מ"מ עיקר ירידתו בעוה"ז הוא בשביל להשיג חלקו בתורה, כמאמר ר' יוחנן בן זכאי באבות: 'אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת'... ובאמת כל אחד מחוייב להיות עמל בתורה לפי כשרונו שנתן לו הקב"ה, ומי שיש לו כשרון ויכול להיות גדול אמיתי בתורה והוא מתעצל בזה יצטרך להשיב ע"ז לפני הש"י. וכולנו מבקשים 'ותן חלקנו בתורתך', כי איתא בכמה סה"ק ובפרט הזוה"ק כי במעמד הר סיני שהיו שם כל הנשמות נתן הקב"ה לכל אחד חלקו בתורה - וכל אחד יכול להשיג, אך שלא יתעצל מלעמוד בה, וכלל מסרו לנו חז"ל: 'אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין' - וע"כ מן הראוי והמחוייב שכל אחד יפריש בימי נעוריו איזה שנים לתורה, שזה יהיה ליסוד על כל ימי חייו - ואנו אומרים בכל יום 'והאר עינינו בתורתך וכו' ולא נבוש לעולם ועד', היינו שנתן לו הש"י שכל ישר שעי"ז היה ביכולתו לידע כמה מסכתות ואפשר הש"ס כולו והוא התעצל בזה בעודו בזה העולם, שהיצר פיתחו שהוא יוצא במה שיש לו קצת ידיעה שטוחית - יהיה לו בזיון גדול ...

ישראל מאיר הכהן מראדין

להתענג בלימוד

To Enjoy Learning

רבי אברהם בורנשטיין מסאכטשאב
(בעל האבני נזר)

(Page 62)

ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני-אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה הקדושה, ואמרו כי הלומד מחדש חידושים ושמה ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כל-כך לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת, זה טעות מפורסם. ואדרבה, כי זה הוא עיקר מצות לימוד התורה: להיות שש ושמה ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה.

חסיבות "דף היומי"

Daf Yomi's Heavenly Impact

מכתב לרבי מאיר שפירא

(Page 63)

בליל ראש השנה חלמתי חלום. ראיתי אותך אחי היקר בשמים ... המון צדיקים בעלי צורה ומזהירים כוזה הרקיע. ואתה אחי, עמדת בתוך התווך ופניך זרחו כשמש בגבורתו, וכולם חיכו לעומתך והודו לך ושמוך בך מאד ... הודיעני נא, אחי מחמדי, פשר החלום ושברו ...

אוה"ע להבזותם יותר משהיו רודפים, אבל מכ"מ הי' בעיני אוה"ע בצורה ישראלית, משא"כ עתה לא נחשבו בכלל אדם כלל, וזהו המשל ככלי אין חפץ בו, מישראל יצאו ולאמונת הגוים לא באו, ואינם בכלל אנשים בעלי אמונה.

ובעוה"ר היום אנו רואים בחוש כי שנאת בני יפת לישראל גדולה מאד, ואלמלי מוראם של מלכיות כבר לא נשתייר משונאייהם של ישראל כלום, והכל בגלל שרוצים להשתוות להם ולבקש קרבתם, וכדאי' בפסחים דף קי"ח ב' פזר עמים קרבות יחפצון, מי גרם להם לישראל שיתפזרו לבין אוה"ע קריבות שהיו חפצים בהן, ע"כ מרחיקים אותם ומוכרחין להתפזר ביותר. ואילו היה לישראל זכות לימוד התורה לא היו רודפים אותם, וכדאי' בב"ב דף ח' א' גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, ואם מעט יקל משא מלך ושרים.

ורואים אנו בחוש כ"ז במדינת רוסלאנד כי מקומות שהתורה מצויה, אין קושי הגלות ושנאת אוה"ע חזק כ"כ, וכבר כתבנו בביאורי העמק דבר בפ' תבא כ"ח מקרא מ"ו והיה בך לאות ולמופת, יע"ש.

ומעכ"ה אשר הוא מהשרידים אשר ה' קורא לזכות את ישראל יתחזק במצוה זו ביחוד להשתתף את החפץ למען צדקו, לזכות את עמו להגדיל תורה. וחפץ ה' עליו יצליח להעיר עיני ישראל יושבי בצל, ואור זכות התורה יהיה נר לרגלו וכבוד נר ישראל עליהם.

העמוס בעבודה

נפתלי צבי יהודה ברלין

עמלות התורה

Toil in Torah

רבי יוסף דוב הלוי סולוביצקי
(בעל בית הלוי)

(Page 57)

ה' ישפות רוב שלום וברכה לכבוד הני תרי אחי האהובים וכו' העמוסים בעבודת ה' וטובת עמם וכו' שלום להם ולכל אשר עמם. אחדשה"ט ראיתי מעשי ידכם ח"א מהמדרין וכבר הללוהו רבים וכן גדולים ה' עליהם יחיו ויתברכו. וגם אנכי אמינא להו יאושר כחכם על פועל ידכם ורב טוב עשו לבית ישראל אשר גם הבע"ב הטרודים בהשגת פרנסתם גם הם בידם לטעום מעט צרי הלכות וגם דבש מדבשה של אגדה ומדות ומוסרים מרבותינו ז"ל יהי' נועם ה' עליכם ופועל ידכם ירצה. ויען כי כונתכם עוד יותר רצוי' לדבר גדול מזה והוא למען הקל מהתלמידים המשא לעיפה ורצון כבודם להקל ולקצר הדרך למען הלך מהקל אל החמור עדי יגדלו בתורה. בזה ראיתי לגלות לכבודם דעתי אשר לתכלית אמיתי ורצוי כזה עדין ל"י י"ח. ולא עי"ז שהוקל הלימוד ונכלל לגדל תלמידים אשר נקוה כי מהם תצא תורה לישראל ומנהלי עם ה' לתורה ולתעודה. והנסיון הורה לנו ההיפוך כי כל אשר טעם דבשה של תורה בעמל ובזיעת אפים בנעורו הוא לא יעזבנה עולמים גם כי יוקין. ואם נראה תלמיד אחד אשר פנה לה' עורף נדע בטח כי גם בילדותו תורתו ה' מן השפה ולחוץ לא בעמל ולא ביגיעה רק בדבר שפתים וע"כ הי' למחסור. וע"כ הנני לעוררם אשר גם מזה אל ניחו ידם וישתדלו לעורר את חכמי וגדולי מדינתם שיראו לקבוע בתי לימוד לתלמידים בעיון ובעמקו של הלכה. אם את זאת תעשו ויהי ה' עמכם לכוון מעשי ידיהם שתייהם יחד. וקורא להם גודרי גדר גם משובב נתיבות. דברי הכותב באהבה רבה כחפצם וחפץ ידיהם דו"ש ומברכם יוסף דובער הלוי (אבדק"ק בריסק דליטא ומלפנים בק"ק סלוצק בע"מ שו"ת בית הלוי ב' חלקים).

ותן חלקנו בתורתך

One's Personal Share in Torah

רבי ישראל מאיר הכהן (בעל החפץ חיים)

(Page 59)

בעזה"י עש"ק פרשה אחרי קדושים שנת תרפ"ב לפ"ק. אל כבוד הרב המאוה"ג עדין לגאון ותפארת יא"ב וכו' כש"ת מו"ה אברהם אליהו, בנו של רעי ואהובי הגאון בתורה וצדיק במעשי

אגרת השבת

The Letter of the Sabbath

רבינו אברהם אבן עזרא

(Page 66)

גם החיים, גם המתים, והמאמין בפירוש זה, השם יתב' יקום נקמת השבת ממנו, והקורא אותו בקול גדול תדבק לשונו לחכו, זה הסופר הכותב אותו בפירושי התורה ידיו יבש תיבש ועין ימינו כהה תכהה, ולכל בני ישראל יהיה אור.

מתוך אגרת הנחמה

From the Letter of Consolation

רבינו מימון בן יוסף הדיין

(Page 69)

... ואנחנו בגלות כמו הטובע. כי כבר טבענו עד אפינו, אך נשארנו מסכנים ודלולים מחורפים ונרדפים, וים הגלות סבבנו, ונשקענו בתהומו, והגיעו המים עד אפים, ונשארנו במצב רע שברעות, וכבר תאר מצבינו דוד עה"ש כאשר אמר (תהלים סט, יב) "הושיענו אלקים כי באו מים עד נפש" וחבל התורה והמצוות קשור משמים לארץ וכל יד התופשת בו יש לה תקוה ובטח הוה כי בהתפשט (בחבל) יתחזק הלב ויהיה בטוח מהטביעה הגמורה ומהאבידה, ומי שהתיר ידו מהחבל אין בינו ובין אלקים דביקה ויחזק עליו אלקים המים אשר יטביעו אותו לגמרי.

...ובערך תפישתו בחבל כן תהיה ערך תקנתו להנצל מן הטביעה, כי מי שיחזיק החבל בכל ידו יש לו יותר תקוה בלי ספק ממי שאוחז בו בקצת ידו ומי שיאחז בו אך בקצה אצבעותיו יש לו יותר תקוה בלי ספק ממי שהניח כל ידו ממנו. ולא יחלץ מסבך הגלות כי אם העוסק בתורה ובפירושיה וללכת בדרכיה ולהדבק בה וללמוד ולדבר בה יום וליילה. אמר דוד עה"ש לולא תורתך אשר הוא שעשועי עיני ופרנסת נפשי אז אבדתי בימי גלות וינבא על זה מישראל אשר נשבו בגלות ונפלו במידתו ואיך בעסק התורה ועמלם בה יתחלצו ויושעו מסבך אויביהם...

מתוך אגרת תימן

Excerpt from A Letter to the Jews of Yemen

רבינו משה בן מימון (הרמב"ם)

(Page 71)

...וכן הבטחנו הבורא על ידי נביאיו שלא נאבד ולא יעשה עמנו כליה ולא נסור לעולם מלהיות אומה חסידה, וכמו שאי אפשר שיתבטל מציאותו של הקב"ה כן אי אפשר שנאבד ונתבטל מן העולם, שכן אמר (מלאכי ג, 1) אני ה' לא שנית, ואתם בני יעקב לא כליתם, וכמו כן בשרנו והאמץ אותנו ית' שמו שנמנע אצלו למואס אותנו בכללינו ואף ע"פ שנכעיסהו ונעבור על מצותיו, שכן כתוב (ישעיה לא, לו) כה אמר ה' אם ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי הארץ למטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל על כל אשר עשו נאם ה'. וכענין זה הבטיחנו בתורה ע"י משה רבינו ע"ה שכן כתוב (ויקרא כו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפריח אתם כי אני ה' אלהיהם, ואתם אחינו חזקו ואמצו והשענו על הפסוקים האלה האמתים ואל יבהילו אתכם השמדות אם תכפו אתכם ואל יפחידו אתכם תיקף יד האויב עליכם וחלישת אומתנו, שכל הענין הזה, אין רק נסיון ובחינה להראות אמונתכם וחתבתכם בעולם ושלא יחזיקו בדת האמת בעתות כאלו אלא החכמים יראי ה' מודע יעקב הזרע הטהור והנקי שנאמר עליהם (יואל ג, ה) ובשרידיהם אשר ה' קורא, באר שהם יחידים והם האנשים שעמדו אבותם על הר סיני ושמעו הדבור מפי הגבורה ושלחו ידיהם ואמונתם לברית וקבלו על עצמם המעשה והקבלה ואמרו (שמות כד, ג) כל אשר דבר ה', נעשה ונשמע, וחיובו דבר זה עליהם ועל הבאים אחריהם שכן כתיב לנו ולבנינו עד עולם,

בשנת ארבעה אלפים ותשע מאות ותשעה עשר בחצי ליל שבת ב"ד לחודש טבת, ואני אברהם הספרדי הנקרא אבן עזרא הייתי בעיר אחת מערי העי הנקרא קצה הארנון שהיא גבול שביעי מגבולות ארנון נושבת ואני הייתי ישן ושנתי ערבה עלי, ואראה בחלום והנה עומד לנגדי כמראה גבר ובידו אגרת חתומה, ויען ויאמר אלי קח זאת האגרת ששלחה אליך השבת, ואקוד ואשתחוה לה' ואברך ה' אשר כבדני זה הכבוד ואתפשנה בשתי ידי וידי נטפו מור. ואקראנה ותהי בפי כדבש למתוק, אך בקראי הטורים, חם לבי בקרבי וכמעט יצאה נפשי, ואשאל העומד לנגדי מה פשעי ומה חטאתי, כי מיום שידעתי את השם הנכבד והנורא אשר בראני, ולמדתי מצותיו, לעולם אהבתי השבת, ובטרם בואה הייתי יוצא לקראתה בכל לבי, גם בצאתה הייתי משלח אותה בשמחה ובשירים, ומי בכל עבדיו כמוני, נאמן, ומדוע שלחה אלי זאת האגרת: וזאת היא האגרת:

- אני שבת עטרת דת יקרים.
- ובין השם ובין בניו אני אות.
- וכי כל מעשיו כלה אלהים.
- ולא ירד אז מן.
- אני עונג לחיים על האדמה.
- אני חדות זכרים גם נקבות.
- ולא יתאבלו בי אבלים.
- השקט ימצאו עבד ואמה.
- ינוחו כל בהמות הם ביד איש.
- וכל משכיל ביינו הוא יקדש.
- בכל יום ימצאו שעה חבונה.
- מכובד מעשות דרך
- ושמרתך מכל אשם
- בזקונתך שגגה נמצא בך.
- שם כתוב לחלל יום שביעי.
- לחבר אגרת דרך האמונה.
- רביעית בעשרת הדברים.
- ברית עולם לכל דורות ודורים.
- וכן כתוב בראשית כל ספרים.
- למען אהיה מופת להורים.
- ומרגע לעם שוכני קברים.
- וששים בי זקנים עם נערים.
- ובי לא יספרו על מות ישרים.
- והגרים אשר הם בשערים.
- בסוסים וחמורים ושורים.
- וגם יבדיל חשובים כנזירים.
- ביומי נפתחים מאה שערים.
- ונכון מוצאי חפץ ודבר דבר דברים.
- למען שמרתיני מאד מימי נעורים.
- אשר הובאו אליך ספרים.
- ואיך תחשה ולא תדור נדרים.
- ותשלחם אל כל העברים.

ויען ויאמר אלי ציר השבת. הגד הוגד לה אשר הביאו תלמידך אל ביתך אתמול ספרים פירושי התורה ושם כתוב לחלל את השבת, ואתה תאזור בעבור כבוד השבת להלחם במלחמות התורה, עם אויבי השבת, ולא תשא פני איש - ואיקץ ותתפעם רוחי עלי, ונפשי נבחלה מאד, וארחץ ידי ואוציא הספרים חוצה אל אור הלבנה, והנה כתוב שם פירוש ויהי ערב ויהי בוקר, והוא אומר כאשר אור היה בוקר יום שני עשה יום אחד של אתמול כי הלילה הולך אחר היום, וכמעט קרעתי בגדי, וגם קרעתי זה הפירוש כי אמרתי טוב לחלל שבת אחד ולא יחללו ישראל שבתות הרבה אם יראו זה הפירוש הרע, גם נהיה כולנו לעג וקלס בעיני הגוים, ואתאפק בעבור כבוד השבת, ואדור נדר אם אתן שנת לעיני אחר צאת יום הקדוש, עד שאכתוב אגרת ארוכה לבאר את ראשית יום התורה, להרים מכשול ולהסיר פח ומוקש, כי כל ישראל הפרושים גם הצדוקים עמהן יודעים כי לא נכתבה [ב]פרשה בראשית מעשה השם ב"ה בכל יום רק בעבור שידעו שומרי התורה איך ישמרו השבת כאשר שבת השם יתב' לספור ימי בראשית, והנה אם יהיה סוף הששי עד בוקר יום ה' היה לנו לספור הלילה הבא, הנה זה הפירוש מתעתע כל ישראל במזרח ובמערב, גם הקרובים, גם הרחוקים,

וכבר הבטיחנו הבורא יתברך כאדם הנכנס ערב לחברו ודי לנו בערבנותו, והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואות משה רבנו בכל מה שבא על ידו הם ובניהם ובני בניהם עד עולם. שכן אמר הקב"ה יתברך (שמות יט, ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, לפיכך יש לדעת לכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מזרע האנשים ההם, וכן אמרו רבותינו ז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני, המקום יצילכם מן הספק, וירחיק ממנו ומכם המחשבות המביאות לידי ספק ולידי מכשול.

קיום עם ישראל

The Greatest Miracle of All

רבי יעקב עמדין

(Page 73)

... ואיך לא יבוש הכופר בהשגחה ויעמוד נכלם. מי שיעיין ביחוד ענינו ומעמדנו בעולם אנחנו האומה הגולה שה פזורה. אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והחמורות אלפים מהשנים. ואין אומה בעולם נדרפת כמונו. מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו להשמידנו לעקרנו לשרשנו. מפני השנאה שסבתה הקנאה רבת צררנו גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו. כל האומות הקדומות העצומות אבדו זכרם בטל סברם סר צלם, ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותנו אפי' אות וניקוד א' מתורה שבכתב וכל דברי חכמים קיימים... מה יענה בזה פילוסוף חריף היד המקרה עשתה כל אלה. חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל נסים ונפלאות שעשה הש"י לאבותינו במצרים ובמדבר ובא"י, וכל מה שארך הגלות יותר נתאמת הנס יותר.

ההזמנה לחתונה

The Wedding Invitation

רבי לוי יצחק מבארדיטשוב (בעל קדושת לוי)

(Page 75)

החתונה תתקיים אם ירצה ה' בעיר הקודש ירושלים ת"ב. ואם חס שלום משיח לא יבא עד אז - תיערך החתונה בבארדיטשוב.

מתי יבא משיח?

When Will Mashiach Arrive?

רבי אלחנן בונם ווסרמן

(Page 76)

ב"ה יום ה' חוקת, ברנוויטש שלום וברכה לידידי נכבד יקר ומאד נעלה. הרה"ג י"א בש"ת מה"ו שמעון יחי' שוואב, אחד"ש ברגשי כבוד ואהבה, ... מ"ש כ"ה כי צריך לפרסם גלוי לכל כי הננו עכשיו בתקופת עיקבתא דמשיחא, דבר זה ברור כשמש לכל המתבונן בכתובים ובדברי רז"ל סימני התקופה הזאת אשר כולם באו אחד מהם לא נעדר. אבל להבטיח כי הגאולה תהא בקרוב זוהי עדות שקר כי ד"ז לא מסרו לנו בשום מקום לידע כמה יארכו ימי חבלי משיח וליבא לפומא לא גליא (קהלת רבה, יב, י) ועיין סנהדרין (ט). ומפורש בכתוב (דניאל יב, ד) "[לך] [את] הדברים", ואחרי שנגזר שיהיו הדברים סתומין מי יוכל לפותחן, וכבר כתב הרמב"ם באגרותיו (אגרת תימן) מה שמצינו בדברי רז"ל חשבון הקיצין היתה גם על זה נבואה מיוחדת כי רבים ישויטו לבקש דעת ולא ימצאו (שם).

ואודיענו אשר עלה בדעתי זה ימים רבים כי ראוי מאד לאסוף מכה"ק ומדברי רז"ל כל הכתובים והמאמרים מעניני תקופתנו, וכפי דברי הרמב"ם כל דברי הנביאים מלאים מזה (הל' מלכים יא, ב), וראשית לכל מהכתובים בחומש כמו בפ' נצבים והאזינו, ולבאר את פשוטי הדברים ואח"כ להראות איך כל הדברים נתקיימו בימינו במילואן לא נפל דבר מהם. וכל המסתכל ומתבונן בזה ימצא את עצמו כמסתכל באספקלריא מאירה. ולו היה לי שעות פנויות לזה הייתי עושה כן, אבל אין בידי לעשותה כי צריך לעסק

בזה שבועות אחדים בלי הרף, ואנכי כותב ומדפיס בכל שבוע הערות מלימוד השיעורים, ולא נשאר לי עת פנויה לכתוב בענינים אחרים. אבל לו ימצא איש אשר יתעסק בזה יעשה דבר גדול מאד כי אפשר לפקוח עינים עורות, אולי אפשר לכ"ה להתעסק בזה, והעסק צריך להיות מסודר, היינו להתחיל בהעתקת פסוקי התורה הקצרים ולבארן, ואח"כ מפסוקי נ"ך ולבארן, ומדברי רז"ל וכו', ולעומת זה להראות איך שהדברים נתקיימו ומתקיימים לעינינו ממש ...

ידידו המוקירו ומכבדו כערכו הרם, מברכו ואת כל הגלויים אליו בחיים של אושר וברכה וכל ט"ס. אלחנן בונם ווסרמן

מה חסר לי

To Find My Soul

רבי קלונימוס קלמן שפירא
(האדמו"ר מפיזצ'נה)

(Page 80)

... ומה אקבל עלי, ללמוד, כמדומני שמה שאפשר לי שלא ללכת בטל אינני הולך בטל, להתרחק מן התאוות אם אין יצרי מרמה אותי ב"ה אינני משעבוד לתאוה ח"ו. ומה חסר לי, פשוט להיות יהודי חסר לי. דומה אני בעיני כדמות אדם מצויר שהכל יש, הגוונים הצורה וכו'. ורק אחת חסרה, הנשמה חסרה. רבש"ע צופה ומביט כל נעלם, לפניך אתודה ומלפניך אתחנן מושלך ומרוחק אני ממך ומכל היכליך הרחק מאד, פשוט רוצה אני מעתה להתגיייר ולהיות מעתה יהודי, רבש"ע הושיעני שלא אבלה את שארית שנותי... קרב אותי אליך והכניסני היכל לפנים מהיכל, קשור אותי אליך לעולם מתוך הרחבה.

זכר

The Perfect Memorial

מכתב לרבי ישראל שפירא
(האדמו"ר מבלוז'יב)

(Page 82)

אגרת זו כתב החסיד ר' אריה בן לאה לרבו, הרב ישראל שפירא, האדמו"ר מבלוז'יב, לפני צאתו לדרכו האחרונה. אגרת הצוואה נשמרה אצל האדמו"ר בכל תקופת השואה בעברו ממחנה למחנה. עד שחרורו.

ב"ה, 13.1.1943

רבי ישראל שפירא שליט"א, האהוב והיקר.

הקיפו עתה את בית החרושת למברשות, שבו נמצאים קרוב לשמונה מאות יהודים, ועומדים להשמידנו. רק עוד שוקלים, אם לירות בנו או להובילנו לשריפה. מבקש אני ממך, רבי היקר, לבוא לארץ ישראל. תקים באיזה מקום על אדמת הקודש אבן מצבה קטנה עם שמי ושם זוגתי, למען לא יישכחו שמותינו, או תכתוב ספר תורה על שמנו. הנני שולח לך 50 דולאר עם השליח, ואני ממנה, מפני שכבר מצוים עלינו להתפשט. אמסור לאבותיך הקדושים פריסת שלום ממך ואבקש השתדלות בעדך לאריכות ימים ושנים.

עבדו ארי' בן לאה

בני אחותי נמצאים אצל וואשילבסקי ליד גירציג. הוציאם משם, ומסור אותם לידי יהודי. יהא מי שיהא, ובלבד שיישארו יהודים. אשתי שבע בת חיי נורתה אתמול. הנ"ל.

קדושי קלם

Holy Martyrs of Kelm

רבי אליהו אליעזר דסלר

(Page 84)

ב"ה יום ה' נח תש"ו

בני יושבי סתר לבבי, ירבה ה' את שלומכם ...

מקום אחד הי' להקב"ה בעולמו - מקום משכן האמת לדורותינו, מקום הצניעות, מקום הענוה, מקומה של הצנע לכת עם האלקים. הרבה עברו עליו ולא היכירוהו, לא ראו בו מאומה: כי לא יבחין המון בני אדם את האמת הצנועה, ואפילו גדוליהם אשר בקול רעש גדול יהלכו, קטנטנים המה מלהבחין במדריגת אמת לאמיתה, לא יוכלו להכיר את עומק הלבבות הדבוקים אל ה' ... לא ברעש ה' ... אלא אשר בתוך קול דממה דקה הם, ובורחים ... עד קצה יכולתם, מהשמע! אך הם - בתוכם האמת, האמת בלי תערובת של שקר, האמת שאיננה טבועה בים הבל הבלים - האמת הנקי והטהורה. אמנם הצליחו להסתיר את מעשיהם ולהטמין את גדולתם. איש לא הכירם, ולא נודע ערכם. ובכן, נהיתה האמת לסוד, אשר לא תתגלה אלא. לאנשיה ...

היתה עיר קטנה ושמה קעלם. מי הוא אשר זכר העירה הזאת, יזכיר לו את הדרת אור האמת: - יחידי סגולה, אחדים במספר. ומי גם באלה אשר הבין את ערכם? - אין גם אחד כמעט!

בית היה בעיר, "בית תלמוד תורה" יכונה: היש אשר ידע כי קדוש ונורא הי' הבית. וכל פינותיו אמת מלאו? הן כל רבניו - תלמידיו, כל קדושי - צנועיו, אשר ערכם הטמינו, ויפה הטמינו ... - אשר לא ימצא. וזה היה ערכם.

מאז מעולם אמרו צדק יודעי חן: "הבית הקדוש הזה לעולם יעמוד, עד ביאת גואל צדק, כי כן התפלל בונהו לפני מלכו בקודש". אבל לא כן היה, ולא עמד כשנגזרה גזירת החורבן הנורא. גם לבית הקדוש הגיע השבר. על מה ולמה? - בעון הדור ... הן בעוונות גם בית המקדש לא עמד, ואיך יעמוד המקדש שבגולה? אכן לא כחורבן הכל נחרב הבית הזה. לא כל ההסתלקות שוות. יש מיתה ויש מיתה. יש מיתת המת - המת שהי' כבר, המגושם, אשר נפשו קבורה בגופו, בחייו המדומים, הנה צאתה - כליו, והבל הוא כשהי', גופו כלה ונפשו נשרפת, ושניהם נעשים אפר כהיותם עפר בדמיון חייהם. אין הי', ואין הוא: ומהו מותו? - חורבן הדמיון, כנאמר "וכל הרשעה כולה" - גוף ונפש - "כעשן תכלה" - ותבט אל מקומו ואינו ...!!! לא כך היא הסתלקות אנשי האמת. לא שייך בהם חורבן כלל. הלבוש נופל והתוכן חי וקיים, כהיותו חלק אלוה ממעל. הלבוש היותר חיצוני, כאדרת אליהו, נופל למטה, אבל בכל אשר אחזה הקדושה עולה עמו השמימה, אינו עוד לבוש, כי הקדושה בו, קדוש היה וקדוש הוא. יעקב אבינו לא מת, אלא חי ישראל לעולמים. סערת עליית אליהו, נהיתה לרוח חיים, פי שנים, באלישע. כללו של דבר: כל אשר קלט בו את האמת אינו מת, אלא פושט את קצות לבושו ועולה למדריגה שמימית, מתחזק ומתברר. וכאמרם ז"ל: "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם" - גדלו בתוכם, גדלו בהוראתם, גדלו בחיי האמת - חיי העולם אשר בתוכם.

אמנם איך נסתלקו גדולי עולם, כבירי הלבבות, משחרי האמת? זכורני ימים מקדם, את לילי שמחת תורה בתלמוד תורה, כי יצאו רבני

הבית מן השער הרחובה, וילכו במחול דרך העיר, מרקדים בכל כחם מתוך התלהבות של שמחה, ומזמרים בכל עוז "אשרינו מה טוב חלקנו" וכו'. ... עברו כארבעים שנה ... הגיעה שעת החורבן האיומה. הרבנים ומשפחותיהם התאספו אל בית התלמוד, ושפכו לבם לבקש רחמים מאת פני מלא רחמים. אבל ... סוגרו שערי רחמים! ... ובשער ... הנה הרוצחים ... ויוציאו כל איש ואשה גם כל ילד הרחובה, ויריצום דרך העיר, דחופים ומוכים המהלומות רשע לבלי הרף ... לא? - אל שדה קטל.

מי יוכל לשער מה עשו קדושי עליון הללו בה בשעה? חזקו את לבבם ואמצו את רוחם, ויתלהבו בשמחה עצומה על מצות קדוש ה' במסירת נפש שהגיעה לידם. ותחת בכות וילל, היו מרקדים ומחוללים בכל כחם ומזמרים בכל עוז אותו זמר עצמו של שמחה: "אשרנו מה טוב חלקנו ... אשרנו ..." (אשרנו, שיהודים אנחנו, אשרנו שזכינו למות על היותנו יהודים ...) וכה הלכו במחול, והתלהבות השמחה הולכת ומתגברת ועולה מעלה מעלה מתוך קשיות עורף של קדושה, עד הגיעם אל קצה העיר ... אל שדה קטל ... אשר שמה ... מסרו נפשם לרבונם מתוך דבקותם בו, דבקות שמחה של מצוה ...

עמוקים המה דרכי אמת, עמוקים מאד, מי ימצאם, ועל כן לא ידעום רבים, אלא יחידי סגולה, אנשי אמת.

רבים שאלו ותמהו, מה בצע במיתות הללו? אלו מתוך גזירת השמד מתו, ומסרו נפשם על קדושת שמו, הלא דבר הוא. אבל הרוצחים הללו לא לאמונה דרשו, אלא להשמיד להרג ולאבד כמאמין כמומר, ולהמית את כולם על שנולדו היהודים, וכי מה ענין יש בזה? הן גם האפשרות לקדש את שמו ית' לא ניתנה להרוגים! ואם כן על מה ולמה? תמיהה רבתי ...

אבל אנשי האמת המה ידעו פשר דבר. לא נסיון של שמד היה המכוון, ולא לקדש שם שמים לעיני העמים. אלא ... דבר הקשה ממנו, קשה מכל ... עבודה כבירה שאין דוגמתה ... הנסיון היה לברר מי הוא זה אשר אמיתי הוא בלב, מי הוא זה אשר יקדש את ה' בתוך לבב עצמו, ויהפוך את לבבו כולו אליו ית', מבלי השאר כלום, ואשר ישמח באמת ביסורי מות האיומים ... שמחה שלמה של אושר הדבקות. הן, זוהי התכלית היותר עליונה, זוהי ... עבודת חבלי משיח. גם תנאים ואמוראים קדושי עליון פחד לבבם אולי לא יצאו ידי חובתם בעבודת חבלי משיח, ועל כן התפללו "ייתני" - המשיח - "ולא אחמיניה" (עני' מהר"ל שמפרש כך). ובדורנו החלש הזה, גדולינו ואנשי האמת השיגו אמת זו, ויעמדו בנסיון הנורא אשר ניסם ה' בו, וכה דבקו בשכינה בטהרה ובאמת ...

שעת בירור היא חבלי משיח, אשר יברר ה' לו אחד מעיד ושתיים ממשפחה אשר לו המה באמת, אשר עבורם העולמות נבראו, ואשר להם ינחיל חיי אמת, ואושר נצחים חלקם.

עת צרה Turbulent Times

פרקי חיים Personal Saga רבי יצחק אברבנאל (Page 90)

ואחרי אשר באו ימי הרעה וזקנתי מהיות לאיש דברתי אל לבי למה תתחכם בספרי היונים ובילדי נכרים יותר למה תשומם ויחדתי לעצמי עיון ספר המורה ופרושי כתבי הקדם כי ממנו יצא וכל דרושי חכמת התורה וספיקות הרבה בענייניה וחכמת רבינו בהתירם ... ואתה תדע חכם חרשים שהפירושים והחבורים האלה כולם עשיתי אחד שיצאתי מארץ מולדתי כי הנה קודם לזה כל הימים שהייתי בחצרות המלכים וטירותיהם עסוק בעבודתם לא היה לי פנאי לעיין ולא ידעתי ספר, וכליתי בהבל ימי ושנותי בבהלה לעשות עושר וכבוד אתי, וכן אבד העושר ההוא בענין רע, וגלה כבוד מישראל. ואחרי היותי נע ונד בארץ מממלכה אל עם אחר וחסרתי המומן אז דרשתי מעל ספר ה' כדברי האומר חסורי מחסרה והכי קנתי ...

עתה שבאתי בימים וידי כבדו מזוקן ואור עיני גם הם אין אתי, והסופר אשר היה לפני פה ויניציא חלף הלך לו לארץ הצבי, ומה אוכל עשוהו ואין איש מתחזק עמי יכתוב ידו לה' וזה לך האות תשובתי זאת הלא הי' כתובה בכתב אשכנזי שלא הורגלתי בו ... את חטאי אני מזכיר היום בימי חבלי ובחורותי רדפתי אחרי עיוני החכמות טבעיות ואלהיות

ואחת שהיא הנה קבלתי עלי לחובה ונדרתי בדבר הנדור בעת צרתי ביום חרון אף ה' יום ג' כסליו שנת תס"ג לפ"ק בק"ק לבוב, שליו הייתי בביתי ורענן בהיכלי עם חבירים ותלמידים המקשיבים לקולי, ופתע פתאום היתה מעיר לגל הפוכה כמו רגע לא חלו בה ידיים וקול זעווה לא שמענו כי אם קול הבערה יצאה לחלק, ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמונותינו ובחלונינו ע"י כמה חביות גדולות ונוראות מלאים פולוויר שהיה לשריפת אש עד שנהרסו הבתים ממגורותם כמה בתים גדולים ובצורות חומה עד לשמים הושפלו עד לעפר ערו עד היסוד בהן ונהרגו כששה ושלשים נפשות קדושות מישראל. ובתוך החללים ג"כ מגרי ביתי זו אשתי הראשונה נ"ע ואמה ואבי אמה, עד שהגיע ג"כ לצרת הבת בתי הקטנה אחת היתה לאמה וחביבה עלי ביתר שאת. וגם אנכי הייתי מן הנפילים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ובאתי בעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד משא הגלי גלים שנפלו עלי וקורות בתינו יותר מקורות בית הבד, ולא נתנוני השב רוחי, ידי ואיברי אינם ברשותי ... אמנם בחמלת ה' עלי לא נתנני אלקים להרע עמדי וכמו ערך שלישי או רביע שעה אחר ששקט וסר מזעף קול המפלה, רק עדיין קול שפעת המולת המון לאלפים ולרבבות הולך וסוער הרומסין על הגג ותבקע הארץ לקולם. ורבים אשר המיתו ברמיסתם יותר מאשר בראשונה, אף דלא הוי סגי בלאו הכי שכונתם להציל ולפקוח הגל. סוף דבר כבר יצאתי מכלל ודאי סכנת נפשות לידי ספק. אז אמרתי עודני בתוך הגל, אם יהיה אלקים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמונע עצמו מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיית הש"ס ופוסקים וללון בעומקה של הלכה, אף לינות הרבה בענין אחד. ובוה חשקה נפשי לילך בעקבות אבותי ה"ה אבי אמי רבתי הגאון המנוח המפורסם הרב המאה"ג מוהר"ר יושע זצ"ל אשר שמו בקרבי האב"ד ור"מ דק"ק קראקא שחיבר ספר מגיני שלמה ליישב קושיות התוס' על רש"י ז"ל וליישב מה שמניחין התוספות בתימה. ולעת ההיא עדיין לא זכינו לאורו של הספר הנ"ל, רק מאשר אבותינו ספרו לנו ולמשמע אוזן תאבה נפשי ללכת גם אני בדרכיו.

אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי, שמע ה' בקול עניי ונתן לי מהלכים בין העמודים כמין שביל ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע, וחבל לא הוה בי. אז ידעתי נאמנה כי מה' היה הדבר ממש במקום שאין מצילין, ומאז והלאה השמתי הדברים אל לבי שיהא עיקר לימודי בדבר הלכה בסוגיית הש"ס ופוסקים ושלא להעלות בכתב שום דבר בענייני הדרוש או שאר לימודים שהם רחוקים ממרכז לימוד האמת אם לא לעתים רחוקים. רק כל זמן שנתחדש לי שום דבר בסוגיית הגמרא או בפירש"י ותוס' והיה הדבר נוטה בעיני שהוא על צד דרך לימוד האמיתית לפי דרך קדמונינו ורבותינו. אותה אבחר ואקרב לכתוב בספר הזכרונות.

אגרת השלום

The Letter of Peace

רבי יחזקאל לנדאו (בעל נודע ביהודה)

והנה לא באתי לא לטמא ולא לרחק כ"א לקרב ולעשות שלום בעולם ובוה הותרה הרצועה לכל כקטן, כדל כשוע, והנה הרביתי לדבר כי לא אוכל להתאפק, מלאתי מילם, הציקתני רוח בטני וכאובות חדשים יבקע, אחוה דעי אף אני בשורש הדבר מה משפט הקמיעות ומשפט הכותבן והנושאן ומשתמש בהם, ולא אומר קבלו דעתי רק שקלו הדבר במאזני השכל, שמעו חכמים דברי ולבכם תשיתו לדעתי אשר פה אודיע. אימת אדם לא תבעתני ואכפם עלי לא יכבד, שרשי האמונה אחזיק ומינה לא אזיע, לא אשא פני גבר, אם כגובה ארוזים גבהו וראשו לעב יגיע, רק מה שיהיה באפשר לדון לכף זכות אהבתי להצדיק ושנאתי להרשיע.

הנה גוף הקמיעות אשר נשתלחו למדינתנו מק"ק המבורג ומק"ק מיץ ע"פ פשוטן הנראה לעינים אי לא חזקת כשרות של הגאון המופלא המפורסם מוהר"ר יהונתן נר"ו, והכס עדיף מנביא מוחזק, שאני הייתי גוזר ואומר כי הכותבן נלכד ברשת צבי מודח... אמנם כל זה לחששא בעלמא להצריך בדיקה אחר הכותב, אבל להחזיקו בודאי ובבירור מי יוכל לדון דברים שבלב, ומה גם שאין הכותב חתום עליהם ואם נתקבל עדות בבי דינא רבה דק"ק מיץ ע"ז אני דן, וכי מקבלים עדות שלא בפני בע"ד ובפרט מה ממש לד"נ נוגע, ומה גם בטרם באו הקמיעות ליד הב"ד כמה ידים דמשמשא בהו מי יודע ואפשר נזדייפו ושינו טעמם לפגם, הכי יאמרו העדים לא זוזו הקמיעות מידם מיום נכתבו עד היום הזה זה מן הנמנע.

וכל זה אם היה הכותב אדם סתם שלא ידענו מהותו ומהות מעשיו, ועתה שהכותבם הוא מוחזק בחכמה ואב בתורה הגאון המפורסם לשבח בכל קצוי ארץ מוהר"ר יהונתן נר"ו חייבים אנחנו למשכנוי נפשי אדרב ולא נמזיג רישא אבי סדיא עד דלהפך בזכותו להכריע. מזקנים נתבונן ומחכמים נלמד. ספר קהלת דנו לזכות לפי שתחלתו וסופו יראת שמים. והגאון הזה ג"כ תחלתו וסופו יראת שמים, וכל עמלו מנעוריו ועד עתה בתורה ולא פסקה ישיבה ממנו זכה וזיכה את הרבים ובודאי אין חטא בא על ידו וצדקתו וענותותו ומעשיו הטובים מפורסמים, ורבים השיב מעון בתוכחתו, מי בדור כמותו הוכיח יודע וכאשר ספרו לי אנשי אמת, כי ברוח פיו ימאס רשע, חלילה וחלילה שיהיו התלמידים בג"ע והרב בגיהנם ח"ו להעלות על הלב להרהר אחריו כלל וכלל בשום פנים ח"ו, ולמה חייבוהו כולכם להציל כלימתו ולהציע. והנה ספר יחזקאל דבריו סותרים דברי תורה הכי בשביל זה ח"ו הרהרו חכמי ישראל אחרי הנביא, חס ושלום, אבל נתנו לב לדורשן והקמיעות הללו, האמת אגיד ולא אכחד, שעם כל השבח של הגאון המופלא המפורסם יגעתי לדורשן ולפותרן באופן אחר שלא יהיו נוטים להבלי השוטים הללו ולא מצאתי, ועם כל זה אין אני דורש אגדות של דופי הואיל ואין הדבר מפורש ואולי לא ידעתי לפותרן או דלי' להו פתר.

אמנם ודאי זה משפט הקמיעות דלא עדיפי מס' יחזקאל להבדיל בין הקודש שקודם שידעו לדורשו בקשו לגונזו, ואף שהיו בטוחים בכל הדברים שבו שיצא מפי נביא מוחזק, והם דברי אלהים חיים רק למען לא יכשלו העם בפשוטן של הדברים בקשו לגונזו, כן הקמיעות הללו טעונים גניזה. והנני הדיוט קופץ בראש אם יסכימו שנים ושלשה גאוני מפורסמים מרבני אשכנז אנו מטינא שיבא בהדיהו והנני גוזר בחרם יב"ן על כל הנושא קמיעות הללו, איש או אשה, מיום ישמעו דברי אלה יסירו הקמיעות מעליהם ולמסרם ביד הב"ד, ואומר אמרתי להזהיר גדולים על הקטנים אפילו תינוק ותינוקת הנושאים קמיעות הללו החרב על העם או האם או כל מי שהקטן חופץ בצלו, להסיר הקמיעות מהם ולמסרם ליד ב"ד שבעיר, והב"ד שייגעו הקמיעות לידם חלילה להם לפותחם ולקרותרם כלל רק יגנזום או יקברם בכלי חרס והדבר ישתקע, ואי לדידי צייתי כל ב"ד וב"ד שייגעו הקמיעות לידם הדרם למרא קמא הוא הגאון המופלא המפורסם לשבח מוהר"ר יהונתן נר"ו בעצמו וישלחם לידו ויגנזם בעצמו במקום מוצנע. ועכ"פ מהיום והלאה שום אדם לא ישמש בקמיעות הללו וכל העובר על דברינו אלה מיום שמעו והלאה פורץ גדר ישכנו נח"ש חויא דרבנן דלית לי' אסותא לפקי מקרידי ולעיילי בחמימי, והמקיים גזרתנו ודברינו אלה יהי' לו רפואה שלימה, תעלה ושמירה מעולה, לא תאוונה רעה ולא יקרב נגע.

וידעתי גם ידעתי שיחרר מאוד בעיני הגאון מוהר"ר יהונתן על משפטי הזה ומה אעשה ולפני חנף לא יבוא והאמת אהוב מן הכל ודטבא לי' עבדינא לי' להסיר המכשול מקרב העם. כי אף אם שהקמיעות טהורים ואין בהם נפתל ועקש רק קודש קדשים המה, ועם כל זה כלל ישראל המה בעלים ומקוש ונתן בזה יד לפושעים מאמיני ש"ץ, ואת פושעים הוא נמנה, כי יאמרו רב לנו, מצאנו תנא דמסייע, ומשאתו יעצו להדיח רבים. כאשר בעוה"ה מאז פשטה המספחת בזאת המדינה בהרבה מחוזי פעקיע ופאדלייע פרוק עול התורה והפכו דברי אלקים חיים לאמר עולם הפוך ראינו וכל מצות עשה נתהפכו לל"ת. וכל האלוים מחייבי כריתות למ"ע יחשבו וכל הערוגה דמיא להם למישור, והמה בוכים למשפחותיהם להתיר להם עריות בפרהסיא, וכ"א מהם לתאוה יבקש נפרד בכל תושבי יתגלע. אי לאזנים שכך שומעים שהם עושים כוונ' ולהציב מלכים ואומרים מבלעדי אנשינו וגדולינו אנחנו עושים כוונ', וכל אשר ידברו אליהם בשם ה' אינם שומעים, כי אומרים פלוני החכם טיהר לנו את השרץ וטימא את

הצפדע והוא גבור חיל בתורה והנה על זרוע הקמיע הנם תולין עצמם באילן גדול, אתה אלקים הורידם לבאר שחת ולשאל תחתיות ה' יריב ירבו ואת נפשם יבקש.

והן כל אלה היום הזה בהיות הגאון המופל' נר"ו בחיים עמנו ושקרים נראה לעינים כי הגאון נר"ו הכחישם. והי' במלואת ימי הגאון מאה ועשרים שנה בשכב הגאון עם אבותיו הלא ישארו הקמיעות הללו לאבן נגף ולצור מכשול לבתי ישראל ויתרבה המינות ואין מכלים, כי הקמיעות הללו ישארו להם לכסות עינים ואת כל ונוכחת לאמר כבר הורה זקן והתירו פירושי' את הדבר ויתהפכו הקערה על פי' לאמר מעת היחדלו הטוב וילמדו הרע, ע"כ במקום שיש חילול השם כזה אין חולקין כבוד לרב כמוהו, ובודאי לא עדיף הגאון המפורסם הנ"ל ממש רבנו ע"ה שעשה נחש נחושת לשעבד לב בני ישראל כלפי מעלה, וחזקיהו מלך יהודה כתתו והודו לו חכמי ישראל כי זנו אחריו ב"י, ואם משה רבינו עשהו עפ"י הדבור זכר לנס, ק"ו לקמיעות הללו שגם עתה כבר הם לקוץ מכאוב ולסלון ממאיר לבית ישראל כפי מה שיש לטעות ע"פ הנראה, ומצאו המינים מקום שפקרו ואין תשובתם בצדם, וקול ענות שמעתי נעויתי משמוע. הן כל אלה משפטי ודיני על הקמיעות ושיוכרו החרם הזה בכל בה"כ בכל המקומות אמנם בפ"י טעם גניזתם שלא יטעו העם בפירושים לדורשן לגנאי מה שלא עלה על לב הכותבן וחף הוא מפשע.

אמנם משפט הגאון הנ"ל אמינא לכו לא תתלו ביה בוקי סריקי וצריכים אנחנו לחוש הרבה לכבודו, שכבודו הוא כבוד התורה וכבוד שמים, וחלילה לנו להרהר עליו שום דבר של דופי ופגם, ומכ"ש לתת שמץ מינות ברב הגאון המפורסם הנ"ל או ח"ו להחריב בית מדרשו חלילה להיות בר מונע רק קדוש יאמרו לו כבודו במקומו כמאז ומקדם, ותורה יבקשו מפיהו ואין לך חיך מתוק מחכו ממתקים, לא יחטא ואל השערה קולע. ומאת השלשה ק"ק אה"ו אשר קרבם קדוש כבוד הגאון המפורסם לשבת מוהר"י נר"ו ... בכבודו של הרב הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ מוהר"י הנ"ל אב"ד ור"מ דקהלתכם, וחלילה לדבר עליו סרה או להרהר אחריו או להחזיק במחלוקת עמו, ... ובפרט כמה גדול כח העון מי שילשין על הגאון הנ"ל בערכאות הרי הוא מוחרם ומנודה בעוה"ז ובעוה"ב.

ואף שאין רצוני לגזור חוץ למקומי וגם אנכי איני כדאי מ"מ א"צ לפני ולמחות בעוברי עבירה אינני צריך לבא בגזירתי כי אם בגזירת התורה, וכל המבזה ת"ח כמוהו ובפרט באתרא דרב בודאי שחייב נדוי והמפסידו בעש"ג דינו חרוץ שמת' תקוע, ועכ"פ בזאת אני יוצא חוץ לגדרי להיות מורה ובא במקום שיש גדולים ממני והנני בא בגזרת חרם ושמטא על כל המדפיסים שבעולם בכל המדינות שנתפשטו שם דברי ריבות הללו לא ישמעו בקול שום אדם בזה, וחלילה להם להעלות על מזבח הדפוס מיום שמעם דברי אלה שום דבר, מתגר הזה פגול להם לא ירצה ולא יאבה ה' סלוח להם אם יתנו כתף סוררת ולא ישמעו בקול רב ומורה כי שגאה מקלקלת השורה, ושב ואל תעשה עדיף ושונה בדבר מפריד אלוף ואהבה תכסה פשע עם לגזור בגזירת עירין על הגאון מוהר"י לבל יוסיף עוד כל ימי עולם לתת קמיע לשום אדם בעולם אותו להשיביע, ומעתה מה יהיה עוד יותר על הגאון לעשות לנקות עצמו כבר כתב גם למדינה זו ובקש מכל המקומות להחריב בשמו כל הרשעים המאמינים בש"ץ ימי' למחות אבן הטועים וזדים להכניע, ומה יוסיף עוד הגאון הזה להרים מכשול, ת"ל מעולם לא יצא שום תקלה מת"י לא בהוראה ולא בשום דבר ומעולם לא שמענו שהכשיל לשום אדם או שנכשל בעצמו ח"ו בשום איסור דאורייתא או דרבנן, ואפילו מה שישנו במשנת חסידים ופרקי דחסידי קיים ולימד אמרין וכל אויביו יודו בזה ולא יוכלו להכחיש החוש הנראה והנשמע.

ומעתה עליכם הקהלות קדושות לגזור ולהכריז בקול גביני כרוז איש ואשה, לא יוסיפו עוד לדבר נבלה על הגאון המפורסם מוהר"י נר"ו, וכל מי שיוציא לעז לדבר בגנות הגאון המופלא מוהר"י יוחרם הוא וכל רכושו, והוא יבדל מכל הגולה גולת הזהב, ותשבר כדו על המבוע. והנה ידעתי נאמנה שימצאו במכתבי זה דברים קשים כגידים לכ"א מהצדדים, וכל א' יאמר דין הניין לו ודין לא הניין לי, ואפשר תבער אש הקנאה ובקראו שלש דלתות וארבע בתער השכירי יקרע ויאמר מי זה בא לשפוט שפוט זרעה דלא אפלא ולא מצלח, לא חכמה ולא זקנה ולא גדולה יש כאן, ומה היה לו כי בא לגור בארץ אלו כאלו יצא לו שם בכל המדינות ונודע ככלכל ודרדע, ונחנו אותו לא נדע, ואלינו לא נתוודע, הנה עוד יותר ויותר מזה אל' יודע נגע עצמי ומכירי בחסרני, אבל חי הכותב לאהבת ושנאת אדם, וכל הדברים אשר נאמרו ונשנו כאן שקלתי

בפלס ומאזנים להצדיק לדון לכף זכות, וזאת הורונו רבותינו הוי דן את כל אדם לכף זכות רק מה שהוא נחוץ להרים מכשול מקרב העם ולחזק עמודי הדת על תלה בזה אין חולקים כבוד ולא הייתי נמנע ולא לבל יהיו דברי עליכם לטורח ולמשא.

דברי החותם בברוך וכורע לישרי לב שמחה ולצדיקים אור זרוע תשבו בטח ושאנן תבנה ותכוון, עיר על תילה ומקומכם אל תניאו עד ידאו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו חשף ה' את זרוע.

הק' יחזקל סג"ל לנדא. פה העיר קטנה אהל ארעי התקוע בעה"י בירח זיו התקי"ב לפה ק"ק יאמפלא יצ"ו.

שיחרור ממאסר

Release of the Ba'al HaTanya From Prison

רבי שניאור זלמן מליאדי (בעל התניא)

(Page 100)

הנה ברך לקחתי וברך ולו אשיבנה ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם בוצינא קדישא חסידא ופרישא ע"ה פ"ה מו"ה לוי יצחק נ"י.

אגידה ואדברה עצמו מספר, כי הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ, ומי אנכי שפל אנשים כמוני שהביאני ה' עד הלום שנתגדל ונתקדש ש"ש על ידי. אך מאת ה' היתה זאת ונפלאות בעינינו, כי אפי' בין העמים והשרים אשר בכל מדינות המלך גם בעיניהם היתה זאת הפלא ופלא, ענו ואמרו: אין זאת כ"א מאת ה' היתה זאת, ונפלאות בעינינו, כי עיקר המלחמה אשר שמו פניהם ללחום עם תורת הבעש"ט ותלמידיו ותלמידיו דוקא, אך מאת ה' היתה זאת לגלגל זכות על ידינו בזכות אה"ק ויושביה, ותעזור לנו בכל עת להרחיב לנו מצר ולחלצנו ממיצר. יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, אמן.

ברם כגון דא צריך להודיע כי יום אשר עשה ה' לנו, יום י"ט כסלו, יום ג' שנכפל בו כי טוב, יום הילולא רבא דרבינו הקדוש נ"ע. וכשקריתי בס' תהילים בפסוק: פדה בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום מה' השלום.

כ"ד או"נ ודושי"ת בלוג"ח
שניאור זלמן בא"א ברוך ז"ל

אגרת החלום

Letter of the Dream

רבי מרדכי מאושמינא

(Page 102)

ב"ה יום ו' כ"ח שבט תרמ"א, פ"ק בוטנע.

שו"ר לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי, ה"ה הרה"ג החריף ובקי סוע"ה הרב הצדיק ועניו המפורסם כקש"ת ר' פנחס מיכאל הרב דק"ק אנטופאלע!

אחדש"ה כתר"ה הנני לספר לכם מעשה נורא, ומסתמא לא יגלו לשום אדם בעולם, רק יציגענו במקום שאין יד אדם שולטת בו או יקרעו אותו לקרעים באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם.

בליל ערב יום כפור בלומדי אז שיעור הקבוע לי נפלה תרדמה עלי וישנתי. בחלומי בא אלי איש הדר בתואר פנים וזקנו מגודל. בהביטו אלי נרתעתי, ואחו בידי ואמר: "מה לך נרדם, קום קרא אל אלקים!" ונרתעתי מאד, ואייקף והנה חלום. ואמרתי חלומות שוא ידברו. בכל זאת היה לבי נוקפי וחרדה גדולה נפלה עלי. והלכתי לישון עוד על מיטתי. והנה בחלומי בא אלי עוד פעם איש הדר הנ"ל ועוד שני אנשים עמו. ואמרו לי שני האנשים תדע שזה חלום אמת ולא תאמר נושא. ונשתוממתי מאד. אז קרא אלי איש הדר הנ"ל ואמר לי: הוה מפשפש במעשיך כי אני בשליחות מעולם העליון בא אליך. אז התחזקתי ואמרתי לו: "באיזה שליחות באתם אלי?". ומחמת הקול הגדול שדברתי עמו הקיצוטי משנתי וארא והנה חלום. ואמרתי עוד הפעם החלומות לא מעלין ולא מורידין, בכל זאת מחמת שהיה לבי נוקפי נפלה חרדה עלי ולא ישנתי עוד בלילה הזה.

וביום כיפור בכיתי מאד בכיה גדולה שלא הורגלתי בזה מעולם, ולא ידעתי מה זה הבכיה שאני בוכה כל כך. ואמרתי בלבי אפשר מחמת החלום הנ"ל אני בוכה כי לב וכו'. ולא היה לי חלום עוד עד שמיני עצרת. אז

ישנתי בלילה תוך הסוכה כמנהגי, ובאמצע שנתי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל בבגדי לבנים. ונרתעתי בהביטי אל גודל יופיו ומראהו הנורא מאד. ואז קרב האיש ואמר אלי: "הבכי שבכית ביום כיפור הועיל מאד, עד ששלחוני להביין ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה". אז אמרתי לו: "לא ידעתי מה אתקן ומה זה הגזירה". ושתק האיש הנ"ל ועמד בשתיקתו ערך רבע שעה.

ואז התחלתי לבכות מאד בחלומי ואמרתי: "לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי, עד ששלחו לי שלוחים מעולם העליון". ובכיתי הרבה מאד בחלומי, ומחמת גודל הבכיה הקיצונית משנתי, ובהקיצתי לא אמרתי עוד שזוהו רק חלום ודברים בטלים, כי ראיתי אשר דבר הוא. וביום שמיני עצרת הייתי בשמחה גדולה מאד ולא ידעתי אז מה השמחה אשר מעולם לא היתה לי שמחה כזו. ובליל שמחת תורה כאשר ישנתי על מטתי באמצע שנתי בחלומי והנה בא אלי עוד איש הדר הנ"ל. זיו תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אלי ואמר: "עד מתי היה לי טירחא עבורך לילך אצלך ממקומי הנכבד". ואז התחזקתי ואמרתי לו: "בזכות התורה ובזכות התנאים והאמוראים שלמדתי אותם ויגעתי בם, הנני אבקש מכם להגיד לי כל ענין השליחות שלכם, ולבאר לי בביאור יפה שאוכל להבינם", ואז הלך אתי לחדר יפה ונעיים מקושט בתכשיטיין ולא ישבע עין מלראות זאת, ואמר לי: "שב בני שב, ואגלה לך ענין סתר וזה השליחות שלי". וישבתי על כסא אחד והוא יושב אצלי ואמר לי הנני מגלה לך מסתרים:

תדע שאני מהר"י בן לב ובעת שהייתי בחיים על זה העולם, ישבתי על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו. ובאו אלי שני אנשים בדבר איזה משפט ויצא אחד מהם חייב, ולא רצה לציית הדין מחמת שהיה איש אלם. ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הנ"ל שיצא חייב מאתי והכה אותי על לחיי, וענין זה חקוק על עצמותיו עד היום ואין לו שום תקומה עד היום. וגזר עליך שאתה מיוצאי צאצאיו לתקן אותו ותהיה תקומה על זה".

ואז נרתעתי ונשתוממתי ונשארתי כאבן דומם ערך רבע שעה. ולאחר זה נגע בפי המהריב"ל ואמר לי: "מה זה שתקת". ואז התחלתי לבכות מאד ואמרתי לא ידעתי במה אתקן אותו כי אין לי ידיעה בייחודים וכוונות. אז אמר לי המהריב"ל: "תדע שכן נגזר עליך אשר תקנה הספר שו"ת מהר"י בן לב ותלמוד אותו בקביעות עד שיהיה שגור בפך מראשו ועד סופו. ואז תהיה תקומה גדולה אליו ויוכל לעלות ממדרגה למדרגה. אמרתי לו להביין מה זה ממדרגה למדרגה. ואמר לי בלשון רכה: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך". אמרתי לו: "כמה אלמוד התשובות הנ"ל שיהא שגור בפך". אמר לי: "לא פחות מארבע שנים, כי מלבד זה מוכרח אתה ללמוד שיעורין הקבועים לך - איסור והיתר ודיני ממונות. על כן מוכרח אתה לא פחות מארבע שנים". ואז אמרתי לו: "אין לי תשובות מהר"י בן-לב". ואמר לי "תבקשם ותמצאם לקנות. רק דבר אחד אני מגלה לך, אשר אתה מוכרח לקנותם דוקא אצל הרב דאנטיפאלע שיש לו תשובות הנ"ל". ואמרתי לו מה זה דוקא אצל הרב הנ"ל ובתוך אמירה זו הקיצונית משנתי ונרתעתי מאד. ואז אמרתי בלבי כי אפשר זהו דבר בטל לקנותו דוקא אצל הרב הנ"ל, כי אפשר די לקנות אותו במקום אחר.

ובין כה וכה נתרבתה עלי טירדת העיר והתחלתי לבקש איזה אנשים שישגו עבדתי לקנות ספר הנ"ל. וזה כשני שבועות בחלומי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל. ואמר לי בדברים קשים: "למה תמותין לתקן שליחותי?" ואמרתי לו: "הלא אני מבקש אותו לקנות". ואמר לי: "הלא הזהרתי אותך לקנות דוקא אצל הרב דאנטיפאלע". ואמרתי לו: "מה טעם בזה". ואמר לי מחמת ששימשתי את הרב דאנטיפאלע זכית בזה להיות שליח אליו. ואגלה לך ענין זה, תדע אשר גם על הרב הנ"ל יש איזה דברים למעלה. כי הוא התחיל להכין את עצמו להדפיס ביאור על ש"ס תמורה ומעילה (וזה אינו זוכר איך אמר לי, תמורה ומעילה או מעילה בלבד) ולא קיים הכנתו. על כן מוכרח הוא גם כן לתקן זה והמעוות שיקבל ממך עבוד המהריב"ל יתחיל להכין את עצמו להדפיס הנ"ל. ואמרתי לו: "מה ענין זה לזה" ואמר לי: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך". ואמרתי לו "למה לא תלכו בעצמכם להגיד זה להרב דאנטיפאלע". ואמר לי: "בהדי כבשא דרחמנא למה לך". וחזר וצעק בקול: "תראה למען השם לקיים אזהרתי תיכף ומיד ולא תשנה מכל דברי אף כקוצו של יו"ד ואז יהיה טוב לך וגם לאחרים". מחמת הקול הקיצוני משנתי.

למחר היה ברצוני לשלוח שליח מיוחד אליכם לספר כל הענין, רק התעכבתי מעט מחמת צרכי ציבור שהייתי טרוד בהם מעט. ובשבוע

שעבר בלילה כשהתחלתי לישון מרוב צערי ויגוני על זוגתי שנחלתה בחולי גדול, בא אלי עוד הפעם המהריב"ל ואמר לי בקול: "תדע שזוהי אזהרה אחרונה שאני מזהירך, וחולי זוגתך לך האות מחמת זה שנתעצלת באזהרתי. על כן תראה למען השם תיכף לשלוח להרב הנ"ל דוקא, ותקנה ממנו התשובות שלי ותלמוד עד שיהא שגור בפך כמעט בעל-פה". ואז הקיצונית משנתי בחרדה גדולה והתחלתי לשכור שליח מיוחד אל כבודכם. רק נודעתי שהמוכ"ז נוסע אל כתר"ה באיזה דבר ענין. על כן מורי ורבי חמולו נא רחמו נא עלי לפרוש כנפי החמלה עלי לשלוח לי התשובות מהריב"ל, ומעות כמה שירצו אסלק לכם עבורו, רק לשלוח לי ואתחיל לתקן התיקון. זוגתי מאד בסכנה גדולה. ה' ירחם עליה, אבקש מכתר"ה להתפלל עליה.

ידיים עוז בלו"ג הכותב מעמקי הלב בדמעות שלישי.
מרדכי החופ"ק הנ"ל

חובה הראשונה

Sacred Obligation Upon the Survivors

רבי אליהו מאיר בלוך

(Page 107)

לא יכולתי לעיין כראוי, כאשר לפני שעתיים נודע לי, ומה שיגורתי בא לי, היא הבשורה הנוראה על מות רעייתי היקרה החכמה והצנועה רבקה ... שמתו ביד העריצים האשכנזיים הארורים ה' יקום דמם ויחוס על עמו. היום אור ליום י"ט טבת תש"ה ... מי שיעיין בכתבי אלה אל נא ידיני לאכזר, שיכולתי לעיין בדברי תורה אחרי בשורה נוראה כזאת ... הנה הרגשתי כי אין בכוחי לבוא אל המנוחה הדרושה לי למלא החובה הדרושה המוטלת עתה עלינו השרידים שנשארו לאנחה, אבל יחד עם זאת לבנות הנחרסות, אם לא על ידי עסק התורה. ועבודתי הראשונה מיד אחרי הודיעי משברי הנורא צריכה להיות עבודת התורה, כי לא כהרי שעת שלום שיכול האדם להתעסק בצרותיו ולפנות מצעריו ... שעה זו, שעת חורבן והרס, עתה צרת הכלל נוראה, איבדנו את מחמדי נפש האומה ועלינו לעמוד על משמרת הקמת חורבן האומה.

לבכות ענותי אני תנים / ועת שאלת העבודה באה / לעבודת העם אני עומד / ולשרות קדושי אני נכון.
ומה נחשבת צרת הפרט לעומת חובת הכלל?

צהקה בשם הקדושים

Declaration for the Survivors

רבי יקותיאל יהודה האלברשטם (האדמו"ר מקלויזענבערג)

(Page 109)

לאחינו בני ישראל:

לאחר שנות האף והחמימה שעברו עלינו בעוה"ר בני יושבי אירופא, בקום עלינו הצר הצורר ימח"ש להשמיד להרוג ולאבד ח"ו כל היהודים ולא יזכר שם ישראל עוד, ובכל אותן השנים לא נתראה מי שיעמוד לנו לאח בצרה, ויהיה לנו לאחי עזר ולאחי סמך עכ"פ, ואך בהבטחת התורה"ק (ויקרא כו, מד) לא מאסתים ולא געלתים, וגמירא דלא כליא שבטא (ב"ב קט"ו ע"ב), נשאר מאתנו אחד בעיר ושנים במשפחה שיצאנו מעבודת, ולחירות לא הגענו.

גלתה יהודה גולה אחר גולה, ממקום למקום, לבקש כל אחד את אבידתו אביו ואמו ביתו בניו וקרוביו, נבוכים בארצות אויבינו רוצחי משפחותינו, ודמעות צורבות יורדות על לחיינו, בראותנו כי הם האויבים כבר שלמים ושקטים, גם שערי מחנות ההסגר נפתחים לפנינו ושבים לביתם ומשפחתם, יושבים תחת גפנם ותאנתם, ואנחנו שכולים וגלמודים גולים וסורים.

כל השערים נעלו לפנינו, גם שערי ארצנו הקדושה משאת נפשנו סגרו בעדנו, סגורים אנחנו בהמחנות בשפלות ובבויון. בחדרים הקטנים מהכיל, ישנים כעשרים אנשים על מטות כפולות זה על גבי זה בלי בגדים בלי מנעלים. תשערו לכם את התופעה המזורה לעין, שמחנינו המונה כחמשה אלפים יהודים מכל חלקי איירופא, הרבה מהם גם כעת עוד לבושים

בחולצות השחומות משרידי האינפארמיס ההיטלררסטית ימוח"ש, ועוד לא עלתה בידם להסיר מהם את שמלת השבי אשר הוא לחרפה לעין כל רואה.

גם בעניני מזון ומחיה, אשר עבור ד' חדשים שנשתחררנו, ואחר התייסדות בקשיים גדולים בית תבשיל כשר, לא עלתה עדיין בדינו להאכיל כשרות לכל דופקי שערינו מחמת החוסר הגדול השורר אצלנו, ונאלצים עוד הרבה מאחינו בני ישראל לאכול עוד נבילות וטריפות וגם זה לא יספיק די צרכם... אם גם קיבלנו עד הלום מכל מדינות אמעריקא כמה משלוחים קטנים בני שני או שלשה קילוגרם. ממה שלא הגיע כ"פול" לכל אחד, ולא נודע כי באו אל קרבנה, ואמת שנפתחו ארגונים ולשכות בשמות נרדפים שונים, אך לפעולה כל שהיא ממש לא הגיע, ובפה מלא אגיד שלא בא למחנות לחמשה אלפים נפש שוה פרוטה ממש מאז ועד עתה.

וכי לא עליכם מוטל לדאוג עבור שאריתנו הדלים, ובפרט עבור האלפים מאחינו בני ישראל אשר חלו ונחלשו באבריהם בחולי הריאה והטיפוס ר"ל מצוק העתים, אף כי הקצין מר לייס' י' סמיטה מפקד הצבאי ממחננו מתאמץ בכל טוב לבו להיטיב מעמדינו, אבל למרות השתדלותו, גם ידיו אסורות ומוגבלות להשיג מהמשרדים די אמצעים למלאות מחסורינו. ויותר מאלה יכאב לבבנו, כי גם כעת מחזיקים ממש מאה אנשים בכנף אחד להתפלל בטלית מצוייצת אשר הגיע ליחיד מאיזה קרובו משם. וממתנים שעות שלימות על זוג תפילין לקרוא את הפרשה ראשונה של קריאת שמע, וצאן קדשים שניצל אחד מרובה מאש הקרקענאטאריאם

עומדים צפופים ומסתכלים מרחוק על דף ועלה של סידור התפילה, ומבלים זמן הרבה זמן לבטלה מאין ספר, כי אין בכאן המדינה הזאת מכל הדברים האלו, ואף גם בימים הקדושים האלו לא נתעורר מי למלאות מחסורינו עכ"פ בזה כמו ספרי תורות כשרות, תפילין, מזוזות, ציצית, סידורים, מחזורים, חומשים, משניות, וכדומה.

אם כי עד הנה החרשתי, ודמייתי אולי סוף כל סוף יתעוררו בהם מדות שנשתבחו בהם רחמנים בני רחמנים, גומלי חסדים. אולם הציקתני רוחי, עצור במילין לא אוכל ותמה תמה אקרא: מנהלי הסתדרויות וארגונים מכל הזרמים - אייכם?

חובותיכם נגד אחיכם המפרפרים ביגונם, היושבים בעמק הבכא, הזוחלים ורועדים מיום הבא, ואומרים בבוקר מי יתן ערב, וערב מי יתן בוקר, לאחר שסבלו כמה שנים תחת שלטון הרשעים ימוח"ש, ונשארו מכמה מליונים רק איזה אלפים אנשים מעט מזעיר!

בשם כל אלו הקדושים שהרגו ונשרפו חיים על קידוש השם "ישראל" אנו צועקים: אנה הצילוננו! אל תאחרו את השעה! "החלצו חושים!" בואו לעזרת ד' בגבורים!

אך תזהרו שייגיע באמת ליד הנצרכים ואל יתערב יד אמצעי וד"ל. כ"ד הכותב בלב נשבר ונדכה מצפה לישועת השי"ת בקרוב ומברך לכללות ישראל בגמר חתימה טובה הק' יקותיאל יהודה הלבשרטאם אבדקה"ס קלויזנברג יצ"ו

ספרים וסופרים Books and Scribes

מתוך אגרת השמד

Review One's Words One Thousand Times

רבינו משה בן מימון (הרמב"ם)

(Page 116)

וממה שראוי שתדעהו: שהאדם אין ראוי לו לדבר ולדרש באזני העם, עד שיחזור מה שרצונו לדבר פעם ושתים ושלש וארבע וישנה אותו היטב ואחר כך ידבר. וכן אמרו עליהם השלום, והביאו ראייה מלשון הכתוב: אז ראה, ויספרה הכינה וגם חקרה (איוב כח, כז) ואחר כך: ויאמר לאדם (שם, כח) זה נאמר על מה שצריך לאדם לדבר בו בפיו; אבל מה שיחוק האדם בידו ויכתבהו על ספר ראוי לו שיחזור עליו אלף פעמים אילו הי' אפשר זה.

מחיר יין

Instead of Purim Wine

רבי משה איסרלס (הרמ"א)

(Page 118)

ואני משה בן כבוד אבא מרי הפרנס והמנהיג ישראל שליט"א הנקר' משה איסרלש מקראקא הייתי בתוך הגולה אשר נתגלנו מעירינו בשנת שי"ו לפ"ק מחמת עיפוש האויר ל"ע והיינו גרים בארץ לא לנו בעיר שידלוב מקום אשר אין תאנה וגפן. וכמעט מים אין לשתות כי אם בתחבולה, עיר אשר במסכנות תאכל בה לחם. ועץ אין בה להסכן בו, ולא יכלנו לקיים ימי הפורים במשתה ושמחה. להסיר יגון ואנחה, אמרתי אקומה ואשמח במפעלי, אף חכמתי עמדה לי, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב. ולקחתי תחת לשוני דבש וחלב. ונתתי לבי לתור ולדרוש כוונת המגילה, הנמשל בדבריה ופי' כל מלה ומלה. ובדקתי בה עד מקום שידי מגעת כי הספור נחמד למראה והנסתר הוא עץ הדעת ומצאתי דרך

אהבת ספרים

A Love of Books

מתוך צוואת רבינו יהודה אבן תיבון

(Page 114)

נבדתיך בהרבות לך ספרים ולא הצרכתיך לשאול ספר מאדם. כאשר אתה רואה רוב התלמידים ישוטטו לבקש ספר ולא ימצאו. ואתה שבח

לאל משאיל ואינך שואל. ומרוב הספרים יש לך שניים ושלישים ...

בני שום ספרך חביריך. וארגזיך ותיבותיך פרדסיך וגנותיך. רעה בגניהם. ולקוט שושניהם. וארה מפריהם בשמיהם ומוריהם. ואם נקוץ נפשך ותלאה העתק מגן אל גן ומערוגה אל ערוגה וממראה אל מראה כי אז יתחדש חפצך ותנאה נפשך ...

... ופקוד ספריך העבריים בכל ראש חודש והערביים פעם בשני חדשים והכרכים הקשורים פעם בשלושה חדשים. וסדר הכל סדר נאה כדי שלא תיגע לחפש ספר כשאתה צריך אליו ושתדע מקומו מן הארמדים והתיבות ואם היית כותב ספרי כל בית מן הארמדים באגרת ותשימנה בבית ההוא כדי שאם תחפש ספר תראה באגרת באי זה בית הוא קודם שתבלבל הספרים היתה זריזות נאה. וכן תעשה בתיבות. ועיין בעלים אשר בכרכים ובאגורות ושמרום ואל תבז להם כי יש בהם חמודות גדולות ממה שקבצתי וכתבתי.

ואל תאבד כתב ויש אגרת מכל מה שהנחתי. וכן עיין במזכרת ספריך תמיד כדי שתזכור מה שיש אתך מן הספרים. ... ואל תמנע מלהשאיל ספריך למי שאתך בידו יכולת לקנות ספר ובלבד שהוא מובטח שיחזירם לך. וכבר ידעת מה שאמרו רבותינו בכתובות (כתובות נ). בפסוק הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד (תהלים קיא, ג) ואל תמנע טוב מבעליו ושמוך ספריך שמירה רבה. וכסה הארמדים בתביס כיסוי יפה ושמוך אותם מן המים מלמעלה מן העליה ומן העכברים ומכל נזק כי הם אצרך הטוב וכאשר תשאיל לאדם ספר כתבהו במזכרת קודם שיצא מן הבית וכאשר ישיבהו העבר עליו קולמוס. ובכל פסח וסוכות השב לביתך כל מה שהשאלת מן הספרים לחוץ ...

זכר צדיק
The Words of the Righteous
Are Their Memorial
רבי חיים ברלין
(Page 127)

הגיענו מכתבו בזמנו, ואחר עד עתה מלהשיבו מטרודותיי בענינים שונים שהוכרחתי להשיב לשואלי דבר ה' זו הלכה. ובעיקר הענין, האמת אגיד למעלתו, כי לא נתפעלתי כל מאומה מהקנאה אשר קנאו רבים לכבוד מר אבא עט"ר הגאון מאוה"ג זצלה"ה, מאשר עוד לא נכתבו תולדותיו בספר במחברת מיוחדת כנוהג שבעולם בזמן הזה, וכשאני לעצמי הנני רחוק מקנאה זו, יען כי ידעתי היטב את רוחו הקדוש והטהור, אשר בתוך כל מנהגי הזמן אשר היו משחק לו וכלא נחשבו בעיניו, היו גם המנהגים הללו שנתחדשו בימיו לכתוב תולדות אדם גדול על ספר, ולצייר תמונתו עלי גליון מחוקה בששר. ואנכי הנני מעיד בעדות נאמנה, שהגאון ר' עקיבא איגר ז"ל מרום וקדוש היה בעיני מר אבי הגאון ז"ל עד למאוד, ובכל עת שהזכירו היה מירתע כולא גופי מגודל קדושת תורתו וצדקתו, וספר תשובתיו לא פסק מעל שלחנו, ומרגלא היה בפומיה שכל המעיין בספר תשובות רע"א ז"ל בעין חודרת לא רק גדולות ונפלאות ימצא שמה מעמק עיונו וחריצת שכלו הבהיר, כי אם גם יראת ה' טהורה וענוה יתרה ימצא בכל שורה ושורה, ואין לך ספר מוסר גדול ממנו, כה היו דבריו תמיד, ותיבה ממש אחת מלשון רע"א ז"ל היה מכריע בעיניו כמה וכמה דפין מפלפולי ספרים אחרים, ודעת רע"א ז"ל בהוראה להלכה אם להקל או להחמיר היה מכריע אצלו דעות כמה פוסקים. קצרו של דבר כי למלאך ה"צ היה נחשב בעיניו. ואחרי כל זה באוני שמעתי מפיו הקדוש, בעת שהגיע לעיניו תולדות רע"א ז"ל שיצא לאור בראשונה בספר הגהות רע"א על יו"ד שנדפס בברלין בשנת תרכ"ב, לא רצה להביט עליו אף במעוף קל, ואמר שכל זה בכלל האמור בירושלמי אין עושין נפשות לצדיקים שדבריהם הן זכרונם, ומה מני יהלוך לדעת יום הולדתו או יום פטירתו, או תואר פרצוף תמונתו אם כה היה או כה, והעיקר לשום עין ולב על דברי תורתו. ואמר שכל הענינים האלה הם מתחבולות השטן, עפ"י מש"כ רבינו הגר"א זצ"ל בביאורו לספר משלי, שהשטן מוסר נפשו על בטול תורה, יותר מעל כל שארי עבירות שבתורה, והוא שהצליח לו בדורו זה להמציא דרכים לבטל גם רבנים גדולי תורה ויראה משקידת תורתם, באשר אנשים כאלה הלא לא יומשכו אחרי ספרי חצונים בדברים בטלים, והתחכם למצוא דרכים גם למעטם להכשילם בביטול תורה באופנים שיקחו את לבבם, וזו אחת מן הדרכים האלה לשום לב לסיפורי תולדות גדולי ישראל, כל זה שמעתי מפיו הקדוש. ומעתה הנני אומר כמו שאמר רב חסדא במו"ק דף כ"ה א', מילתא דבחייה לא ס"ל השתא ליקום ליעבד ליה, על כן איני בהול כל כך לקנאה זו, ואף אני אומר על מר אבי הגאון ז"ל, כמו שאמר הוא על הגרע"א ז"ל, שרובי תורתו וצדקתו בספריו הקדושים העמק שאלה והעמק דבר, וגודל שקידתו הנודעת בכל העולם כולו בהפלגה יתרה אשר לא נשמע כמוה, ויגיעותיו הגדולות והעצומות בהרבצת תורה בישיבתו הקדושה כחמשים שנה, ואשר העמיד תלמידים למאות ולאפים בכל קצוי ארץ, כל אלה הן תולדותיו וזכרונותיו, וזכר צדיק לברכה.

הוצאת ספר בעת צרה
Creativity Amid Crisis
רבי חיים עוזר גרודזינסקי
(Page 130)

מחשבות תונה מתרוצצות בקרב לב חושב: האם שעת חירום כזאת מכוונה להוצאת ספרים לאור עולם, הלא ישאל השואל, עם ישראל טובע בים של דמעות ואתם אומרים שירה? מהרסינו ומחריבנו מבית ומחוץ חותרים חתייה תחת יסודות התורה, בחמרים מורעלים ומפוצצים באים לקעקע את הבריה כולה ואתם באים לפאר את היכליו בצעצועים ופרחים? היכל ד' כלו בווער באש, הלהבה אחזה את ארון הקדש, הלוחות והגוילים מושקעים באש ואתם מתעסקים בקשוט פרחי חמד?

ישכון אור אשר עליו יסובבו כל דברי מגלת אסתר. שהוא רומז על כלל ימי האדם עד יום מותו מעניני בני אדם אהביו ובני גילו. עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו. ושמתי הדברים בספר בכתבתי להיות שמור לי לעת זקנתי ... וקראתי מאמר זה מחיר יין כי נראה עין בעין, כי מחיר יין ומשתה תקנתיו ... ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ד' צורי וגואלי.

לשם שמים
For the Sake of Heaven
רבי שבתי הכהן (בעל הש"ך)
(Page 120)

אמר המחבר: אל יעלה על לב הקורא בספרי זה שמפני שהיה לי ח"ו איזה מחלוקת עם בעל טורי זהב או יש לי בלבי איזה טינה עליו חברתי השגות על ספרו, כי הלא נודע לכל כי נתקיים בנו את והב בסופה והתורה מחזרת אחר אכסניה שלה, שנעשיתי אכסניה להבעל טורי זהב והיה אצלי שלשה ימים וכבדתיו כבוד גדול אשר לא יאומן כי יסופר, וגם הוא נתכבד בי הרבה עד שנשקני על ראשי ושמח בי ממש כשמחת בית השואבה. ואל אלהים הוא יודע ועד שלא חברתי ספרי נקודות הכסף הלז רק לשם שמים לברר וללבן האמת. ...

נאום שבתי בן לא"א הגאון מהר"ר מאיר כ"צ ז"ל

להודיע לזולתו
Sharing One's Torah Insights With Others
רבי יהודה הכהן העללער
(בעל קונטרס הספיקות)
(Page 122)

והנה חבלי עבותת אהבת המחבר. אחי מורי ה"י מעיין המתגבר. מביתי משכונני. והלום בית הדפוס הביאוני. לפקח בעניניו. ולעמוד על צפוניו. להדים מכשוליו ולהסיר בדיליו. לא שקטתי ולא נחתי עד שת"ל בכי טוב גמרתיהו. לפי שראיתי שדבר זה לא היה בכוחו לבדו עשוהו. והמו מעי לו בזכרי העמל והיגיעה שהיה לו בו רבות בשנים. וגם לילות שם כימים. הא למיגמר הא למיסבר העמיק בעיונים. וגם ידעתי את נפשו וגודל תשוקתו. להפיץ מעייני חכמתו. כי כן דרך כל משכיל יתאוה להודיע לזולתו. מכל מה שישגיג וישכיל מעוצם בינתו. והרב מהור"י מוסקאטו ז"ל כתב שאם היה אפשר לאדם עלותו השמימה לראות בצבאות מעלה סדרם וישרם לא היה מתענג בהשגתו עד שובו הנה לספר לחביריו את המראה הגדול ההוא ולהם יתן אומר המבשר צבא רב הגופים היקרים ההם על פלאי פלאות נעשו במלאכתם הכי נכבדתי ע"כ. ורבינו יונה ז"ל בפרק אין עומדין כתב ז"ל, כשהדברים טובים בעיני האדם יש לו חשק לאמרם ומתוך שרואה אותן נאותין אינו מבקש עת ראוי שיצא מפיו כל דבר ודבר על אופניו ואומר אותם לפעמים בלא עתם ואין מעלתם ניכרת ע"כ, כל זה ברעיוני העליתי. וראיתי שמים רבים לא יוכלו לכבות אש השתוקקת הזה אז אמרתי. מצוה שבא לידי אקיימנה. אחזתיה ולא ארפינה ...

יהודה באמ"ו המנוח מוהר"ר יוסף הכהן זלה"ה

ספר נאה ומהודר
Beautiful Presentation
רבי עקיבא עיגר
(Page 125)

והנני רואה שבני הגנ"י כבר קרוב להתחיל בדפוס, אבקשך בני ידידי לפקוח עין ע"ז שיהיה נדפס על נייר יפה דיו שחור ואותיות נאותות, כי לדעתי הנפש מתפעלת והדעת מתרוחת והכונה מתעוררת מתוך הלימוד בספר נאה (מגילה לב). ומהודר, וההיפוך בהפכו אם הכתב מטושטש, והוא כמעט כדרך מ"ש ז"ל כל הקורא בלא נעימה כו' (ו)נתתי להם כו' ומשפטים (בל) [לא] יחיו בם, כי אלו מעירים ומשמחים הנפש ...

החיים והשלום מן השמים אל כבוד הרב הגאון המפורסם סו"ע"ה אוצר יראה טהורה כשת"ה ר' אהרן נ"י שליט"א טייטלבוים רב בניארק.
הע' ית"ש יברך את רומעכת"ה ש"י ואת ביתו וצאצאיו ש"י ויזכה לראות בישועות ישראל ובהרמת קרנם וקורן תורתנו הק' וקורן משיחנו בב"א.
אחרי דרך מבוא השלו' והברכה לכ"ג ש"י הנני לעורר את כ"ג ש"י כאשר הש"י הפיל חבלו בנעימים שיהי' הוא מקים את התורה, אמרתי שבודאי מלתא אלבושייהו יקרא להיות הוא מאיר במעשיו עיני ישראל לעד ולנצח נצחים באופן - הנה רבים אומרים מי ישקנו מים מבדור בית לחם יהודא. מי יאיר עינים ומי יתור תעודה. להוציא לאור עולם את תורת אור עולם וקדוש ישראל הגאון האמתי החסיד רשכבה"ג כקש"ת רבנו חיים זצוקלה"ה זיע"א הגאון האב"ד דבריסק אשר נתן נפשו ואשר הן בעודנו חי במסירת נפשו ללמד תורה לכל ישראל הקים עולה של תורה גל אבן מעל פי הבאר וישק את ישראל ועל כל קוץ וקוץ מן התורה נתן נפשו והניח כל תורתו הקדושה ערוך לפנינו על כל התורה. וכל כונת צדיק לנהוג טובת עין להשקות את ישראל גם אחרי עלותו לעולם העליון גם אז יהי' לו שמה מהלכים בין המלאכים בהיות הוא המלמד תורה לכל ישראל לעד ולנצח נצחים ע"י כתבי תורתו על כל התורה שהניח אחרי' ברכה. אשר מחכים כל ישראל אל דברו וגם רבותינו הגאונים בדור שלפני' אמרו כי אשרי הדור שיהנו מתורת רבנו כי הכל צריכים אלי' ומי כמוהו דעה מורה שר התורה. והנה עד היום עוד לא היתה יכולת להוציא לאור תורת רבנו יען לא נסדר כראוי אולם עתה הלא כבר תורה שלמה של רבנו מונחת ואך מפני חסרון הכסף על הוצאת הדפוס עיני ישראל כלות ואין מי שיביא אור התורה להם אבינו שבשמים וכי בשביל שישאל סובלים עוני רעבים לחם וצמאים למים הגשמים מסובלים בצרות תכופות, הלא לעומת זה מדוע יצמאו אל לחם התורה דבש וחלב הרי שלחן והרי סכין והרי בשר ומהו המניעה.
ידידנו כ"ג. רחם ירחם את עמו ולתת עין אל צרותי ולהאיר להם מתוך חשכה בהיות הוא הממציא מעות אל הוצאת ההדפסה. ולפי ששמעתי סך הדרוש להוצאת הדפוס הוא ערך ששה מאות דאלאר. כי אז תהיה אורה ושמחה ליהודים כל השערים המצוינים בהלכה יאירו ויפתחו לרוחה כל סתום וחתום וכל קשר תעודה יותרו כאיל תערוג על אפיקי מים כן תערוג נפש תלמיד עם רב. שיש עם צורב. ששה יתכסו בטלית אחד לשמוע דברי תורת רבנו זיע"א לדור דורים בנים אשר יולדו ממקור ישראל כולם גם עוברין שבמעין אמון יפתחו פיהם ויאמרו שירה כעל ים. כדבש מסלע ישבעו מתורת רבנו דים. ויברכו את כ"ג שיחיה חמרא למרא וטיבותא לשקיי'.
נא ידידנו כ"ג עם יתר חברי' הרבנים הגאונים ש"י עושו חושו גושו להביא את המלך ראשונה. ולכל ישראל את התורה הכלולה ככלה. מקושטת בכל מיני קישוטין המציאו מהרה את הכסף ושלחו על אדדעס של בנו הגאון האמתי דבריסק שליט"א. מבטחוני שימלא כ"ג הדבר. וגם לידינו הגאון הגדול ר' שלמה נרו יאיר שליט"א הר"מ דבית יצחק בנוי יארק כתבתו ויחדו יתעסקו בזה והש"י יצליחך למען כבוד שמו יתברך אמן.
ידידו המברכו והמוקירו ומכבדו ודו"ש"ת
ברוך דוב לייבאוויטץ
ר"ם דישיבה הק' בית יצחק מסלאבאדקא בקאמעניץ דליטא.
ה' ניסן תרפ"ז

פירוד בעם

The National Schism
רבי יעקב יצחק רודערמאן
(Page 137)

דברים אחדים

בפתח השער לא אשאל את עצמי אותן השאלות שנוהגין הרבה מחברים לשאול בפתיחת ספריהם כעין: הראויה היא השעה זו שאנו חיים בה להוצאת ספרים חדשים, אני לא אשאל כזה. קוב"ה חדי בפלפולא

אולם זה כח ישראל סבא לאלקיו ולתורתו בכל הדורות ובכל התקופות והזמנים, גם כשחרב חדה היתה מונחת על צוארו, תורת ד' היתה שעשועיו כל היום, גם בעת החורבן אשר כל קיום הלאום היה בסכנה ובעת התחזקות הצדוקים בימים ההם לא הסיחו הפרושים רגע מתורת ישראל, יבנה והכמיה שארית ישראל היתה אוד מוצל מאש, אשר כעמוד הענן האירו את ישראל בגולה, על ידם נשמר ונמסר הכתב והקבלה, על ידי רבותינו שבארץ ישראל ושבבל נחתמו התלמודים המשנה והגמרא, אשר בהם אצורים כל מורשת אבות יסודי התורה ודעת דרכיה, שם אור זרוע וכל כוכבי זוהר, שם כל רוח ישראל יגדל נפשו, וכל מקום שהלך ישראל עם מקל נודדים, כל מקום שגלה שכינה עמו ושם הכין משכן אהל וללמוד התורה, ומיום הגלות ישראל מארצו לא נפסקה השלשלת הארוכה מארץ מדה על ידי הגאונים המבארים, הפוסקים הראשונים והאחרונים, אשר גם בימי השמד, הגזירות, הרדיפות והטלטולים עמלו במסירת נפש, להכין מכון לתורה, וכה נבנה על ידם הבנין העתיק לתורת ישראל והניחו מקום להתגדר בו, הענקים הגדולים הללו הניחו את הנסכים לעלות על כתפיהם לחזק בכל דור ודור את הבנין הנשגב הנהדר בקדש, אשר כל כלי יוצר עליו לא יוצלח להשביטו מטהרו.

וכה הי' למוד התורה להזכרים בה, לסם חיים, ההעמקה וההתבוננות בדרכי הלמוד למקור מים חיים, כל ישיבה וישיבה מבצר עז להיהדות, התפשטות למוד התורה היא תריס בפני הפורעניות ומגן בפני התועים והמתעים, התורה והמאור שבה מחזירם למוטב והיא שעמדה לנו להחזיק קיומנו כהיום הזה לבלי התבולל בין העמים.

חזון נפלא ראינו גם בימינו אשר בימי המלחמה הנוראה הכבושים והגרושים, כאשר נדד עם ישראל מתחום מושבו ואתו יחד הישיבות בליטא ובזאמוט, הנה בכל מקום אשר נתרם שם איזה ישוב, ויהי פניהם אל היכל ד' ואל לב האומה, ורוח התורה והמצוה - נשמת העם - קבצם יחד וגם שם לא חדל נר תמיד להאיר ואחינו בכל מקום שהיו התאמצו בכל עוז לחזק את התורה והישיבות, ורק לדגל המקרים המדיניים והמהפכות ברודסיה הגדולה ואוקריינא לא יכלו להחזיק שם מעמד ושבנו בנים לגבולם והתורה חזרה לאכסניא שלה, וחזון מרנין לב הוא לשמוע קול תורה בהישיבות בגלילותינו אשר הי' מאז ומעולם מרכז לתורה ולתעודה.

ביחוד נגלתה קלסתר פני האומה, טהר מדותיו ורוח ישראל המאיר באור התורה ואהבת חסד באחינו ילידי מדינתנו המתגוררים מעבר לים באמריקא ובשאר ארצות, אשר יחד עם מעשיהם הגדולים והכבירים לטובת אלפי רבבות אחיהם העשוקים והרצוצים בתפוצות הגולה להצילם ולהחיותם מחרפת רעב, נתנו ידם להחזיק את אוצרות עמנו הרוחניים, והודות לעזרת אחינו תמימי דעים שם, אשר לפליטה ולמחוי' שלחם אלקים, עלתה להחזיק את מוסדות התורה כמאז ולחדש פני החדרים והישיבות ולתת להם צורתם הראשונה, לגדל גדולי תורה אשר יהיו למאורות בישראל, הבה נקוה, אשר המעין היוצא מקדש הקדשים - תורת חיים - יקבע ויעלה על ידי שבילים חדשים מימיו עוד ירומו וישובו להחיות עם רב, ויקומו דבר החוזה, כי לא תשכח מפי זרעו ודבר ד' יקום לעולם.

והנה אם אמנם עד עתה נמנעתי מלהוציא לאור ח"ת והשו"ת אשר אתי בכתובים מפני עול ההוראה ועבודת הציבור אשר הוטל עלי בעודני צעיר לימים ותמיד נתתי משפט הקדימה להענינים הציבוריים והכלליים על עניני הפרטיים נוסף לזה הטרדות התכופות לא נתנוני לסדר את החידושים, אשר רובם כתבתו בין פרק לפרק ובין גברא לגברא ולפעמים גם במהירות ולא נתנוני הזמן להעתיקם, לתקנם ולשנותם ואמרתי לכשאפנה אשנה, לבקר ולהבר ולשקול בפלס ומאזני המשפט כל דבר הצריך עיון ובפרט להלכה אבל עברו ימים רבים ולא נפנית לזה, גם כאשר מד' מצעדי גבר כוננו וטלטלנו טלטלה בימי המלחמה מחוץ לעירי גם שם לקחו את לבבי הענינים הכלליים ולא עלתה לי לסדר רק מעט, בין כה קרבו ימי הזקנה ואמרתי עת לעשות לביתי, כי אי אפשר לדחות עוד לימים יבואו כי מי יודע מה יולד יום ואם לא יהי' לדיק כל עמלי והכתבים יאכלום עש ...

וד' יזכני לגמור את אשר החילותי ...

המצפה לישועה בתוך אסירי תקוה.

החז"כ ז"ך אדר תרפ"ב ווילנא

חיים עוזר גראדוענסקי

בלאאמו"ר הרב הגאון מו"ה דוד שלמה זצ"ל

האבד"ק איווע

האדם החי לפנק ולעדן את גופו. אם ישנם לדאבונינו כאלה הרחוקים בכלל מחיי התורה אל להם לאלו המרגישים כי התורה היא חיינו למנוע מלקשטה ומלפארה בציצים ופרחים בכל חלקיה, ידע הנביא כי הכהנים העוסקים בענייני טומאה וטהרה משפיעים הם להמעייט מספר נושאי תערובות ומחללי השבת. הרואה את הכהן עומד בכל תקף על עמדי הרוחני, אי אפשר שלא יושפע ממנה באיזה מדה שהיא גם לומדי התורה מפאריה ומקשטיה עלולים לקרב גם את אלה הרחוקים ממנה. בדרך זו הלכו יוצרי ספרותינו הענקי בכל דור ודור ובע"ה הצליחו לחזק ולבצר את רוח ישראל, ומהם נלמוד נא וכן נעשה גם אנו ובזה נחזיק את רוח התורה שבקרבנו.

ואני תפלה שיתקבלו דברי בני מדרשא ויצילני משגיאות ויזכני להיות מרואי כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם בבית הבחירה שיבנה בב"א.

הכו"ח בתודה והודאה טו"ב מרחשון תר"ץ

יעקב יצחק רודערמאן

באאמ"ו הרב המאור הגדול הצדיק מהר"י ליב הלוי זצ"ל

סלאבאדקא-קאוונא

דאורייתא, הרבה רבבות מישראל עוסקים בחלק הלכה שבתורה והלא זהו קיומו של עמנו שלא פסק פיו מגרסא אף בתקופות היותר נוראות, כל רכושנו הרוחני הענקי, כמעט נולד ונוצר בזמני עניינו ומודונו, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם לא נאמר על יצירות הרוח. לא נתחבאנו אף רגע לא פסקנו ליצר אף זמן קט וזה כל אשרנו פארנו וקשטנו את תורתנו בצצים ופרחים אף בשעות שירידות רוחניות שררו בנו. המעיין החי לא פסק מבוועו, כל דור ודור וסופריו כל סופר וכשרונותיו לא מנע מלגלות את פרי רוחו להשתתף בבנין הענקי דבר זה מובן לכל ואינו צריך לפנים. חגי הנביא שנבואותיו ניבא בתקופת ירידה רוחנית נוראה (גלות בבל שהשפיע לרעה על ישראל) בעת רבים מהשבים נשאו נשים נכריות (עזרא י) חללו את השבת (נחמי' יג) ובכ"ז כשבחן נביא התקופה האיומה הזאת את הכהנים שאלם שאלות בעניני טומאה וטהרה רחוקי המציאות: ... בקצה האחד מחללים שבת ונושאים נשים נכריות וכדומה ובקצה השני מפללים בעניני טומאה וטהרה ברביעי בקודש או בחמישי בקודש שמציאותם אינה נפרצת. כך היא דרך החיים וכך היא דרכה של תורה. בשביל המאבדים את עצמם לדעת לא ימנע

תשובות Responsa

ובין אשת נעוריו. משפט ודין עליו לנהוג בה כמנהג בנות ישראל, ואם אינה מקרבה ברחמים ובכבוד, יגרשנה ויתן לה כל כתובתה.

אהבת הגר

Love the Convert

רבינו משה בן מימון (הרמב"ם)

(Page 144)

נצטערתי בשומעי שרברך דיבר עמך שלא כהוגן וציער אותך ובייש אותך וקרא לך כסיל, בודאי עבירה גדולה עשה, וראוי לו לבקש ממך מחילה, אף על פי שאתה תלמידו, ואחר כך ישב בתענית ויכניע לבו ויצעוק ויבקש רחמים מפני הקב"ה אולי יכפר לו. ואולי שתוי היה באותה שעה, שלא ידע של"ו פעמים הזהירה תורה על הגר שנוקירו ולא נצערו בדברים קשים, ואפילו אם היית מדבר דברי הבל, היה לו להסביר לך בדברי נועם ולהעמידך על טעותך, כל שכן מדבר דברי הבל, היה לו להסביר לך בדברי נועם ולהעמידך על טעותך, כל שכן שדיברת דברים נכונים והוא שטעה. ועוד אני תמה עליו שהלך אחרי החקירות לחקור אם הישמעאלים עובדי עבודה זרה, והיה צריך לחשוך בעצמו שמא ע"י כעסו הרי הוא כעובד עבודה זרה, וכל שכן שכעסו הביא לבייש גר צדק שלא כדין.

ודע שהחיוב שחייבה תורה על הגרים גדול מאד, שהרי ציונו לאהוב ולירא אב ואם ולכבד את הלויים ולהתיירא מפניהם, וזה יתכן אפילו אם לא נאהב אותם מאד מאד, שלא הזהירה אותנו תורה לאהבם, ואילו על הגרים ציונה לנו תורה לאהוב אותו כמו שנאמר (דברים י, יט) 'ואהבתם, את הגר', ר"ל שעלינו לאהוב אותו מלב ונפש כמו שציוה לאהוב אותו ית' כמו שנאמר (שם ו, ה) 'ואהבת את ה' אלקיך', והקב"ה אוהב את הגר כמו שנאמר (שם יח, י) 'ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה'.

וזה שקרא לך כסיל, תמה אני כיצד העיז לכנותך כך, שבודאי מי שעוזב אביו ואמו וממלכתו וכל נכסיו ומתחבר לאומה הישראלית, אף על פי שבעונות שנואים מאד בעיני כל האומות, הרי מפני שהתנדב לבו לבא תחת כנפי השכינה ולהתאבק בעפר משה רבינו ויהיה יחד בשפלות ישראל, ח"ו לומר לו שהוא כסיל, ואדרבה, אתה הפקח והנבון והמשכיל, תלמידו של אברהם אבינו ומעלתך גדולה. והקב"ה יברכך בעולם הזה ויארץ ימין ויהיה לך שכר גדול בעולם הבא, ותזכה לראות בכל הנחמות העתידים לבוא על ישראל.

משל הארי

The Lion's Temptation

רבינו האי גאון

(Page 140)

מעשה בשועל אחד שבא עליו ארי לאכלו. אמר לו השועל: 'ומה יש בידי להשביעך, אבל אני אראה אותך אדם שמן, שאתה טורף ושבע ממנו'. והיה שם גומץ (בור) מכוסה ואדם יושב מאחוריו. כיון שראה הארי, אמר לשועל: 'הריני מתירא מתפילתו של זה שלא יכשילני'. אמר לו השועל: 'לא יגיעו הדברים לא לך ולא לבונך, אולי לבן בנך יגיעו, אבל בין כך אתה תשבע מרעבונך ועד בן בנך זמן הרבה'. נתפתה הארי וקפץ על הגומץ ונפל שם. בא השועל על שפת הגומץ והציץ עליו, אמר לו הארי: 'הרי אמרת לי שאין הפורענות באה אלא על בן בני'. אמר לו השועל: 'כבר יש עוון של אבי אביך שאתה נתפס בו'. אמר לו הארי: 'אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה?' אמר לו השועל: 'ולמה לא חשבת כן מתחילה?' (ומסיים רבי האי גאון): "כמה מוסר יש במשל זה".

כבוד אשתו

The Honor of a Wife

רבינו שלמה יצחקי (רש"י)

(Page 142)

אשה אחת צעקה על בעלה שגרשה מביתו ואינו נוהג עמה דת יהודית. והוא אומר כדין גרשתיך, שמקח טעות לקחתי בך, והדברים נכרים שאת לוקה בצרעת, וקודם נשואין היית מרגשת בעצמך מחולי זה. והיא אומרת, לא כי שלמה נכנסתי לחפה, ועל דבר זה העידו מקצת הקהל ... שאין לו עליה טענת מומים, והראה האיש מעשהו לרעה והראה עצמו שאינו מזרעו של אברהם אבינו, שדרכו לרחם על הבריות וכל שכן על שארו, אשר בא אתה בברית, שאלו נתן לב לקרבה כאשר נתן לב לרחקה, היה נמשך חנה עליו, שכך אמרו רבותינו: חן אשה על בעלה. ואשרהו אם זכה לזכות בה ולקנות בה חיי עולם הבא. שאף בכופי הקב"ה ראינו הרבה, שאין מרחקים נשותיהם, מתכוונים לחסד לאומים חטאת, וכן הנשים לבעליהן. וזה הקשיח לבו בבת אבינו שבשמים אשר העיד בינו

יושב חושך וצלמות

Writing in Prison

רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג

(Page 146)

... ואם ימצא שהתוספות וספרי הפוסקים חולקים עלי בשום דבר דעת מבוטלת להם כי מה לעני יודע שיושב חושך וצלמות ולא סדרים זה ד' שנים ומחצה העני הנשכח מכל טובה אסקופה הנדרסת הנקרא בשכבר מאיר בר' ברוך וזה"ה" ...

לפרסם עושה מצוה

Publicizing He Who Performs a Mitzvah

רבינו שלמה בן אדרת (הרשב"א)

(Page 148)

שאלת ראובן היה לו בית סמוך להיכל בית הכנסת ועכבו הצבור בידו מחמת שהיו מקומות ישיבה הקדש שבבית הכנסת ובנה אותו בנין נאה ורצה לערב אותו עם בית הכנסת כדי להרחיב בית הכנסת ועכבו הצבור בידו מחמת שהיו מקומות ישיבה שם שירדו ממעלתם, אבל הסכימו כלם שיעשה כל אותו בית היכל, וכן עשה ובנאו משלו. ובא ראובן המקדיש לכתוב על פתח ההיכל שמו למען הזכיר שמו על מה שהקדיש ועכבו בידו קצת מן הצבור, הודיעני אם יכולין לעכב בידו מן הדין או לא.

תשובה איני רואה שיוכלו הצבור לעכב מן הדין ולא מן הראוי ממכה צדדין, כי המקדיש והבונה משלו לשמים מי מעכב על ידו מלהזכיר שמו בשלו ובהקדשו אין אדם מעכב בשל חבירו ובנכסיו של חברו. ועוד דבכמה מקומות בקהילות הקדש שנוהגין כן גם במקומו הוא כתוב בכותל ההיכל. וזו מדת חכמים היא ומדת וותיקין כדי ליתן שכר לעושה מצוה.

ומדת התורה היא שהיא כותבת ומפרסמת עושה מצוה, ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם. הנה בהצלת יוסף שהצילו ראובן מיד אחיו כתב עליו הכתוב וישמע ראובן ויצילוהו מידם. וכן בבוועז שויתר פת וחומץ הכתיבו הכתוב. וכן כמה גדולה מעשה הצדקה ועשיית המצות שכתבו הנביאים בספר הנבואה. וכן פרסמו עליו ז"ל מדה זו בפ' במדרש רות אמר שם ויצבט לה קלי קלול בשתי אצבעותיו, אמר בי יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם יהיה אדם עושה מצוה יעשנה בלב שלם שאלו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב וישמע ראובן ויצילוהו מידם בכתיפו היה מוליכו אל אביו, ואלו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו והנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, ואלו היה ידוע בועז שהקב"ה מכתוב עליו ויצבט לה קלי ומאכל ותשבע ותותר עגלות פטומות היה מאכילה. רבי כהן ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא היה כותבה עכשו מי כותבה אליהו כותבה ומלך משיח והקב"ה חותם על ידיהם הדא הוא דכתיב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר הזכרון לפני ליראי ה' ולחושבי שמו. ובפרק יש נוחלין אמרו ביוסי בן יועזר כשהקדיש עלייתא דדינרי וכשמכר מרגלית למקדש בשלש עשרה עליות דדינרי ונתנו הגזברים שבעה והקדיש ששה הנותרים ואמרו שם עמדו וכתבו יוסי בן יועזר הקדיש אחת ובגו הקדיש שש, מכאן אתה למד שהיו נוהגין לכתוב כן שמות המקדישין לשמים להיות להם לזכרון טוב על מצות ולפתוח דלת לעושה מצוה.

העטרפות גולם למנין

The Golem

רבי צבי אשכנזי (בעל החכם צבי)

(Page 150)

נסתפקתי אדם הנוצר על ידי ספר יצירה כאותה שאמרו בסנהדרין רבא ברא גברא, וכן העידו על זקני הגאון מוהר"ר אליהו אב"ד דק"ק חעלם, מי מצטרף לעשרה לדברים הצריכין עשרה כגון קדיש וקדושה, מי אמרינן כיון דכתיב ונתקדשתי בתוך בני ישראל לא מיצטרף או

דילמא כיון דקיי"ל בסנהדרין המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו מדכתיב חמשת בני מיכל כו' וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה אלא מירב ילדה ומיכל גדלה כו', ה"נ כיון שמעשה ידיהם של צדיקים הוא הוה ליה בכלל בני ישראל שמעשה ידיהם של צדיקים הן הן תולדותם. ונראה לי דכיון דאשכחן לרבי זירא דאמר מן חברייה את תוב לעפרך הרי שהרג, ואי סלקא דעתך שיש בו תועלת לצרפו לעשרה לכל דבר שבקדושה לא היה רבי זירא מעבירו מן העולם דאף שאין בו איסור שפיכת דמים דהכי דייק קרא (אף שיש בו דרשות אחרות) שופך דם האדם באדם דמו ישפך, דוקא אדם הנוצר תוך אדם דהיינו עובר הנוצר במעי אמו הוא דחייב עליה משום שפיכת דמים יצא ההוא גברא דברא רבא שלא נעשה במעי אשה, מכל מקום כיון שיש בו תועלת לא היה לו להעבירו מן העולם אלא ודאי שאינו מצטרף לעשרה לכל דבר שבקדושה כן נ"ל.

צבי אשכנזי ס"ט

הצייד

The Hunter

רבי יחזקאל לנדאו (בעל נודע ביהודה)

(Page 152)

שורש שאלתו איש אחד אשר זכהו השם בנחלה רחבה ויש לו כפרים ויערות אשר בהיערות תרמוש כל חיתו יער אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה לצוד ציד או אם אסור לישראל לעשות דבר זה אי משום צער בעלי חיים אי משום בל תשחית ואי משום שנהגו בו איסור צעב"ח ...

ואמנם מאד אני תמה על גוף הדבר ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב ... ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות ורחמנא אמר ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ומי לנו גדול ואומן בקי בצידה יותר מעשו שהכתוב העיד עליו ויהי עשו איש יודע ציד וכו' ופוק חזי מה אמר הוא על עצמו הנה אנכי הולך למות וגו' ואין מקרא יוצא מידי פשוטו שהיינו שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות וכן פירשו הרמב"ן, ומעתה איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות

ולכן השומע לי ישכון בטח השקט ושאנן בביתו ולא יאבד זמנו בדברים כאלה

פיקוח נפש

Protecting One's Health

רבי יצחק זאב הלוי סולוביצקי

(Page 154)

יקיר נפשי הנעלה כמר דוב צבי נ"י נצטערתי לשמוע ממחלתך, ד' ישלח דברו וירפאך חיש מהר ותשוב לאיתן בריאותך ללמוד תורה, ולעלות בה מעלה מעלה כרצון כל קרוביך ודורשי טובתך. והנה שמעתי שאתה מחמיר הרבה בענין האכילה בבית החולים, ובשאר הדברים הנוגעים לרפואתך, ועל זה באתי במכתבי זה, שתשמע לקול הרופא ולא תמנע דבר מהנוגע לבריאותך, כי כל זה בכלל פקוח נפש שאסור להחמיר בזה, וגדולה מאד מצות פקוח נפש להתברך על ידה ברפואה שלימה ומהירה. הנני המחכה לשמוע מהטבת בריאותך. כי תמוז התש"ז ירושלם תובב"א יצחק זאב הלוי סאלאוויצקי

לעשר מזמנו ללמד תורה

Tithing One's Time to Teach Others Torah

רבי משה פיינשטיין (בעל אגרות משה)

(Page 156)

אך הוריתי שכל ת"ח אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו והבאתי ראיה

מהא דר' פרידא שלימד לתלמיד קשה הבנה שהוצרך ללמד עמו ד' מאות זימני בעירובין דף נ"ד ע"ב אף שבזמן הזה היה יותר טוב אם למד לעצמו והיה לו שכר גדול חי ד' מאות שנה וכל דורו הביא בזכות זה לעוה"ב, שלכאורה היה אסור דלעצמו היה עדיף, דהוא למד עמו במקצת הזמן

שמחוייב לבטל מתלמודו ולמד עם אחרים, ומסתבר לי שהוא ג"כ שיעור מעשר עשיית הזמן שיש לו ללמוד תורה ואולי יכול להוסיף עד חומש וצ"ע לענין השיעור.

הישיבה The Yeshivah

ליל שבועות

A Special Shavuot Night

רבי שלמה הלוי אלקביץ (בעל לכה דודי)

(Page 160)

השנה כסדר הראשון, ומרוב השמחה שהיינו עשרה לא המתינו עד עת קרוא המשנה ולא עד חצות כמו בלילה הראשון שהיה ממש בחצות הלילה, רק תיכף שהיינו קוראים דברות של משנה תורה בהגיענו אל פרשת שמע - קול דודנו דופק, והתחיל: שמעו ידידים המהדרים מן המהדרים, הקיצו ורננו שוכני עפר בסוד עפר העליון כו' ודברים של חכמה אמר הנה אח"כ אמר אשריכם ידידי אשריכם המעלים אותי כמה וכמה נתעליתם שאתם עשרה לכל דבר שבקדושה ... ואלולא ניתנה רשות לעין הייתם רואים האש הסובבת הבית הזה, לכן חזקו ואמצו ואל תפסיקו הקשר והעלתי בקול רב שמע ישראל ובשכמל"ו כיום הכפורים ודברים אחרים כמו חצי שעה, וחזרו לסוד הלימוד, ואח"כ כחצות הלילה חזר הדיבור פעם שנית ודיבר שיעור שעה ויותר ... ומעיד אני עלי שמים וארץ כי כל זה שדברתי פה ובקונטרסים אינו חלק אחד ממאה ואפי' בקונטרס הוא תראו בין תיבה לתיבה סגולתה כזה לפעמים. והיא הוכחה כי שם היה דבר נעלם ולא הרשיתי עצמי לכתוב אותו. אחי ועמי שמעו ותחי נפשכם, כי החברים השלמים אשר ראו כל זה רוח חדשה ניתן בקרבם. וגם ביום השבת חזר הדיבור אל החסיד ואל ש' אתחנן יתן בלבכם לחוס על עצמיכם ויזכני להתאחד עמכם אל אדמת הקודש לעבדו שכם אחד אמן. כה דברי לשוני אחיכם.

שלמה הלוי אלקוויץ

אגרת הישיבה

The Letter of the Yeshivah

רבי חיים מוואלאזין

(Page 164)

בעזה"י, ולכבודו ית"ש.

שלום רב לאוהבי התורה, מהם מפשי התורה דרכיה ועמקיה ומחזיקי בדקיה, ומהם תומכים ומחזיקים לומדיה כל חד לפום חורפיה על פום רבנן דמאשרי אורחיה, איש איש כברכתו יברכהו ד' וישמרנה. הא מקמא דאפתח, ידי נטפו מר מרתען שפוטתי ומרתיע כולא גופא ומודזע אנכי אנה אני בא ומה אני ומי אנכי כי אשים ראשי לבוא בתוכחות לאחב"י עם ד' אלה. ותמה אני על עצמי אם אני כדאי שישמע תוכחתי, כי ידעתי חסרוני מול קטני בית ישראל שאינני כדאי להיות דברי נשמעין ולא להנות מני עצה, ואמנם לא מפי עצמי אני אומר, אלא שליחא דצבורא אני מרבים וכן שלמים אשר לבם דואר בקרבם ונאנחים ונאנקים על התורה שמשתכחת מישראל, ואולא ומדלדלה, וחלילה לנו לדבר על עם ד' כי באמת לא במרד ולא במעל ח"ו מתרחקים מן התורה, אבל יש שרוצים ללמוד ואין להם מלא כף קמח, ויש שיש להם ורוצים ללמוד אבל אין להם רב ללמוד דרכי ההגיון האמותי, כי זה ימים רבים לישראל שהאנשים הגדולים בתורה במדינתנו זאת, כל אחד בונה לו חדרו לעצמו ואומר לעצמי אני מציל וכונס בדור שאין התורה חביבה על לומדיה. ועתה שמעתי אחרי קול רעש גדול האומרים שהגיעו ימים שהתורה חביבה על התלמידים, ועם ב"י רעבים וגם צמאים, נפשם חשקה בתורת ד' לילך מחיל אל חיל, לשמוע דבר ד' זו הלכה. אבל מעת שפסקו מלהחזיק ישיבות במדינה זו, ומאז כל מבקשי ד' ותורתו ית"ש נפוצים המה כצאן אשר אין להם רועה לרעות את עם ד' המתאוים ללון בעומקה של הלכה ואמתה של תורה. וזה ימים רבים

דעו לכם כי הסכמנו החסיד נר"ו (המחבר ז"ל) ואני עבדו ועבדיכם מהחברים לעמוד על נפשנו ליל שבועות ולנדד שנה מעיינו ות"ל כי עלה בידנו, כי לא הפסקנו רגע רק אשר תשמעו ותחי נפשכם. וזהו הסדר שתקנתי וסדרתי בלילה ההוא, ראשונה תורה קרינו מס' בראשית עד ויכולו בנעימה בקול גדול אח"כ בחדש השלישי עד סוף סידרא - עוד מפ' משפטים ואל משה אמר עד סוף סידרא. עוד מפ' ואתחנן ויקרא משה אל כל ישראל עד סוף פ' שמע ישראל ... וכל זה באימה ביראה בניגון בטעם לא יאומן כי יסופר, ואח"כ למדנו משנה כל סדר זרעים ואח"כ למדנו ע"ד האמת, ובעת שהתחלנו ללמד המשנה ולמדנו שתי מסכתות זכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר ב' החסיד נר"ו קול גדול בחיתוך אותיות וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים והיה הנעימות רב והקול הולך וחזק ונפלו על פנינו ולא רוח באיש לישא עיניו ופניו לדאות מרוב המורא הדיבור ההוא מדבר עמו והתחיל ואמר: שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים אהובי! שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעוה"ז ואשריכם בעוה"ב. אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה, התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה זוכיתם להיות מהיכלא דמלכא וקול תורתכם והבל פיהם עלה לפני הקב"ה ... והנני המשנה הא' המייסדת את האדם באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם מתעלים יותר ויותר אבל עכ"ז נתעליכם ואשריכם ... לכו בני התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורתי ביראתי ואלו הייתם משערים א' מאלף אלפי אלפין ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבכם ולא שחוק בפיכם, בזוכריכם כי בסבתכם אני מושלכת בעפר. לכן חזקו ואמצו ועלצו בני ידידי המהדרים ואל תפסיקו הלימוד כי חוט של חסד משוך עליכם ותורתכם ערבה לפני הקב"ה. לכן עמדו בני ידידי על רגליכם ואמרו בקול רם כיוה"כ ברוך שם כבוד וכו': ועמדנו על רגלינו ... ואמרנו בקול כשאר נצטוינו, וחזר ואמר שובו אל למודיכם אל תפסיקו רגע ... את כל הדברים האלה דבר אלינו ושמעה אזוניו ורבות כהנה וכהנה מעניני החכמה כמה וכמה הבטחות גדולות, וכולנו געינו בבכיה מרוב השמחה, וגם בשמעינו צרת השכינה בעוונותינו, וקולה כחולה המתחנת אלינו, ואז נתחזקנו עד אור הבקר ולא נפסק גירסא מפומינו בגילה ורעדה.

ויהי בבקר הלכנו וטבלנו כאשר עשינו שני ימים קודם, ושם מצאנו לשלשה החברים אשר לא נמצאו שמה בלילה ההוא וגערנו בהם ונספר להם את כל הטובה אשר עשה ה' עמנו, וימת לבם בקרבם וסטרו פניהם וגעו בבכיה וגם אנחנו התחזקנו כנגדם יען בסבתם לא זכינו עוד והפסדנו כאשר אמר למעלה. ויאמרו מי יתן והלילה הזאת השניה נתחבר ביחד ונהיה עשרה והסכמנו לעשות כן. ואם שבלילה הראשון שינה בעיינינו לא ראינו אפי' רגע כמימרא. וגם ביום לא הונח לישון כי דרוש דרש החסיד נר"ו אחד המנחה וישבנו שם, ועם כל זה שנסנו בעוז מתנינו ועשינו בלילה

שהאנשים הגדולים ביראת השם אשר בפלך הלז שמו פניהם עלי להיות מהמעוררים לדבר מצוה זו. אמנם אנא נפשי יודעת מעוט ערכי הגעתי כי לא למדה זו לחות דעתי ברבת בני עמנו, עפר אני תחת כפות רגלי עם ד' ב"ה, אבל בשוב שרעפי בקרבי יקד כיקוד אש בלבי בראיתי שעכ"פ תפוג תורה ח"ו, ואם החרש נחריש כעת בנדון הזה אשר רפו ידיים מן התורה, יכול להיות שברבות הימים יהיו אחב"י בלי מורה, כ"א אין גדיים אין תישים ודלתות בהמ"ד ינעלו ח"ו. לא יכלתי להתאפק עוד לקול הנצבים עלי לאמר קום נא ועורר לבב טהורי לב ולא רציתי לעבור עוד על דברי חברי המפצרים בי בזה, וסבותי את לב שלא לדחות עוד את דברים הנאמרים באמת מקירות לבבם, ואף גם זאת כדאמרי אינשי: כמשרת קטן הקורא לבהכ"נ, כן עתה באתי לקרא ולעורר לבב אחב"י הנאהבים והנעימים וישמעו אל האמת לכל אשר יקראוהו באמת, ואתם הדבקים בד' ובתורתו ית"ש, מאמינים בני מאמינים, כי תוה"ק חיות נפשותינו והעולם משותת על הבל פינו והגיונונו בה, ובפרט מעת שגלינו מארצנו ואבדנו כל טוב, אין לנו שיעור רק למוד התורה. ואין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות וכו', ואיך לא נבוש בראותנו כי תורת ד' נתונה בעפר ויושלך אמת ארצה הבה, הקב"ה בוכה בכל יום ויום על עזבנו את תורתו ית"ש לעד אשר הוא ית"ש משתעשע בה בכל יום, ואיך נקשה ערפנו ונחליף שעשועים בבכי ח"ו, כי הקב"ה בוכה בכל יום על כל מי שאפשר לעסוק ואינו עוסק.

והנה כל העדה כולם קדושים ומאמינים כי לא נברא האדם אלא עבור תכליתו למען להיות לו חלק לעוה"ב וימס לבבנו בזכרנו אשר חז"ל גמרו אומר פרק חלק (דצ"ט) שכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו נאמר כי דבר ד' בזה. וכן הוא בשו"ע יו"ד ס"ס רמ"ו. והנה סיפא דהאי קרא הכרת תכרת וכו' והיינו הכרת בעוה"ז תכרת להם חלק לעוה"ב וכן אלה מנה הר"ר חיים ויטאל בספר שעדי הקדושה שער ח' חלק ב' בין התחתונות שאע"פ שיש בידם כל המע"ט אין להם חלק לעוה"ב אם אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק. אוי לנו מיום הדין על בטולה של תורה. אי לזאת נברא עוה"ב ביד מפני צדיקים מועטים (מנחות כט:). אבל קרא כתיב ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, היינו שנוזה כלנו לתשובה שלמה, ובתחלת ברכת התשובה תקנו לנו אכה"ג השיבנו אבינו לתורתך וקרבינו מלכנו וכו'. דמאן דקריב לאורייתא קריב לקוב"ה, ומאן דרחיק וכו'. אחינו ב"י! אולי הגיעה השעה לגדור הפרצה הזאת ונשוב להחזיק בתורת ד' בכל כחונו, ומי המתנדבים ללמוד את התלמידים, ומי ומי המתנדבים להיות תומכי דאורייתא, כל הקרוב לתורת ד' יחיו חיי עולם. כי בצל הכסף בצל החכמה תחיה את בעליה. ואני ראשון בין המתנדבים בלו"נ להיות בין המלמדים ובחסד ד' הרועה אותי מעודי בהרוחה בו בטחתי ובו חסיתי שימציא לי ברוח על הספקת התלמידים כפי המצטרך להם.

והנה ידעתי שלא זכיתי למדת ענוה. אמנם דינא דגמרא הוא בירושלמי סוף שביעית, ומובא גם בהר"ש שם שמי שאינו בקי רק במס' אחת ורואה שנוהגים בו כבוד יותר מזה מחויב הוא להודיע האמת. ואנכי שמעתי שנקרא עלי שם רבנו הגדול מרבן שמו בכל תפוצות ישראל מרנא ורבנא, קדוש ישראל ואורו הגאון מוהר"ר אליהו נ"ע חסיד מווילנא, וזכיתי להקרא בשמו הטוב עלי לאמר, שאני תלמידו, וראיתי החובה לעצמי ולהודיע בישראל נאמנה שחלילה לי לפגום בכבוד הרב רבינו הגדול והקדוש נ"ע להקרא שמי עליו, וידעתי נאמנה שכל האומר כן אינו אלא טועה גמור, כי הגאון נ"ע משנתו סדורה לו להלכה ברורה בכל התורה כולה בלא שום ספיקא גמיר במקרא, במשנה, בש"ס בבלי וירושלמי ומכילתא, ספרא וספרי ותוספתא, מדרשים וזוהרים וכל דברי תנאים ואמוראים הנמצאים, בכלם זכה להיות חלקו בהם והכריע בין הספיקות המתילדים בדבריהם ולחדש בהם דברים להיות שומע ומוסיף בהם תלי תלים של הלכות ואגדות ורוי דרוזין, ואיך אישים פני כחלמיש ולא אבוש להקרא בשם תלמידו אחר שלא זכיתי לקבל מהורו אפילו מקצת ואם גם במס' אחת לא זכיתי להיות בידי הלכה ברורה. כי הספיקות מרובים וההכרעות מועטות. ובקצת הימים אשר זכיתי לשמש אותן, לא זכיתי ממנו אלא לידע צורתא דשמעתא אחר הגיעה וע"ז ברית כרותה בכל אתר כהבטחת חז"ל, יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, וגם ליגיעת רבנו הגדול נ"ע לא זכיתי, כי לא יושג ולא ישוער ולא יאומן יגיעת הרב הגאון נ"ע. למי שלא ראה גודל יגיעתו על דקדוק ודקדוק מן התורה עד שעמד להשיגה על בוריה.

ואחרי הציעי הדברים והאמת. כל רואה יראה כי אינני קורא לחכמים הגדולים בישראל אלא בי לחפות פי עליהם, כי אם לצעירי צאן קדשים אשר אולי לא טעמו כלל טעם מתיקות ועמקות התורה לאמתה, אליהם פי קראתי לפנות אף אלי, אולי כדאי במימי מי מערה להרות צמאים ולפקוח עיניהם להורות להם הדרך אשר ילכו בה, כי אבין לפי שכלי ויגיעתי לקלוט את הסלת מלא קומצי, או לחם מלא חפנים, ובמיעוט הזמן אשר החילותי נאספו אלי מעט צאן קדשים שבח לית"ש שנכנס טעם התורה ברובם ככולם וקבלו עליהם עול תורה באמת ב"ה. ואחרי אשר מלאני לבי לקפוץ בראש להתנדב להיות בין המלמדים וכמוני יעשו נא שאר אנשים כגילי ואף כי הגדולים ממני ישאו נא קו"ח בעצמם, ואשרי הגדולים שנשמעים לקטנים. ואתם ב"י זרע קדושים, ברוכי ד', קבלו נא את האמת ממי שאמרו וסופי אף האמת היקרה מכל שלא להניח חיי עולם הנטיעים בתומכי כף החיים הנטועים בלב ימים. אשר אם יחזיק בו האדם יעל מן המים הגדולים ואם יניח ידו מלהחזיק בו ח"ו ישטפוהו המים הגדולים ויאבדוהו לנצח ח"ו, הנמצא בעולם מי שיניח ידו מלהחזיק בו? כולנו אנחנו ב"י אין אנו נקראים חיים אלא בהחזיקנו בעץ החיים, אם הלומדים המקבלים עליהם עול התורה באמת כשור לעול וכחמור למשא, אם המחזיקים ותומכים מזה ומזה עמוד התורה שנתרופף אשר עליהם נאמר ברוך אשר יקים את ד"ת הזאת וחכמים ותומכיה מאושרים יחיו בשלום בחיים הנצחיים, וברוכים הם להשי"י בבואם ובצאתם ברכת זבולון המוקדם לברכת ישכר, ואלו ואלו ידבקו בהאל חיים ואליהם תבא ברכת טוב. כפי מעלליהם יאכלו בעוה"ב ויחדיו יצדקו לחזות בנועם ד', אלו בצדקה יחזו פני ית"ש. ואלו בהקיץ ישבעו בשובע פני ית"ש, כי אנו אין לנו חיים אלא ע"י המשתמשים באור התורה, וע"י המחזיקים, ונדבקים בד', אך חזקו ונחזקה איש את רעהו ויקוים בנו מקרא שכתוב גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם במהרה בימינו אמן כ"ר.

הנה דברי הקורא ברוב הבושה, מדבר בגודל הכנעה לפני עם ד', ואין אני מאמין בעצמי שיגולגל זכות כזה ע"י, אמנם אינני מתיאש מזכות הרבים, אשען בהבטחת ית"ש כי לא תשכח תורת ד' מפני זרע אמת. יום א' עשי"ת תקס"ג לפ"ק פה וואלאזין. נאום חיים בלא"א מוהר"ר יצחק זצלה"ה.

סגירת ישיבת וואלאזין

On the Closing of the Yeshivah of Volozhin

רבי חיים ברלין

(Page 170)

לזכרון, מה שהזהירני וציוה עלי מר אבא הגאון זצלה"ה הכ"מ [הנצי"ב] קודם פטירתו, על דבר שמסר נפשו על ענין ישיבה דוואלוז'ין, שלא להכניס לתוכה שום לימוד חול, ולסיבה זו נסגרה הישיבה, ומזה נחלה בחלוי אשר לא עמד ממנה, וציוה עלי באזהרה, שלא להסכים לענין זה בשום אופן, בלא שום הוראת היתר בעולם. "ואמר שהקב"ה רמז כל זה בתורה: נאמר (ויקרא י, י) 'להבדיל בין הקודש ובין החול', היינו שכל עניני חול המתערבים בקודש בלא הבדל, לא די שאין עניני לימודי חול מקבלים קדושה, אלא אף זו שעניני לימודי קודש מתקלקלים מהם. על כן לא יירע לך בני מה שהענין הזה גרם לי לצאת מן העולם ולסגור את הישיבה, כי כדאי הוא הענין הגדול הזה למסור נפשו עליו.

כדברים האלה דבר אלי ביום ג' כ"ז מנחם-אב, שנת תרנ"ג בורשא ביום ג' לחודש תשרי תרע"ג נתבקש רבינו לישיבה של מעלה, ומפני המקטרגים אושר כתב ידו ע"י הבד"צ, ובו הם מדגישים שכתב יד הרב הוא:

נתברר לנו הבד"צ הח"מ כת"י הגאון הצדיק ר' חיים ברלין זצ"ל, שזהו כת"י ממש, ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי. וע"ד האמו"צ בעה"ח, ז' טבת שנת העת"ר הבד"צ עה"ק ירושלים ת"ו נאום משה נחום וואלענשטיין נאום צבי פסח פראנק נאום חיים מענדיל בהרא"ש ז"ל

ואם רז"ל אמרו, שבאם לא התגיירו בני מחוזא בראותם יקרא דאורייתא, אות היא כי אבירי לב המה, אשר מזה רואים אנו כי מי שאינו אביר לב אף אם הוא מזרע עכו"ם, לפי הטבע בראותו שמתאספים ללמוד בחדשי הכלה, עפ"י הטבע היה לו לעזוב אורחות חייו וטוב העולם שיש לעכו"ם ולבוא ולהתגייר, אף שישראל דווים סחופים ומטורפים. ועל כן מי יוכל להעריך את רוממות רוח הקודש שהביאה הישיבה הק' דחברון. בראות בני ישראל יקרא דאורייתא, שבחורים גדולי הכשרון בעלי תבונה ודעת, נתונים בכל לבבם לתורתו הק' ומתאמצים להיות דגולים ביראה ודעת, מי יוכל להקיף את גודל הדבר וקידוש השם הזה וכמה פעל ברוח. ואתם אחי, הנכם שלוחי דרחמנא לקידוש השם הלזה, ובאם נתרפה עתה הלא מחריבים אנחנו בידינו בית המקדש. באין לנו מורנו ומאורנו הגאון הצדיק זצוק"ל - החובה להתחזק בעצמנו ולדלות התבונה והדעת מכל ששמענו מפיו אמרות קדושות, רעיונות רמים ונשאים, אשר ההעמקה בהם תוכל להביא מעין של דעת.

אחים, עתה בידיכם הענין הקדוש, התיסדות ישיבה קדושה, מרכז לתורה בארץ הקדושה, השמרו שלא תאבד חלילה, אשר מי יודע חלילה, החורבן. והדרישה שידרשו מאלה שה' שלחום להיות למאור לישראל. ע"כ אחים, התחזקו, הוסיפו אמץ בשקידת התורה, בעמקות ובהבנת הענינים ויגבה בדרכי ה', כי הנכם בונים מקדש בעד כלל ישראל. וברור הוא, שזכותו של מרן זצוק"ל תעמוד לנו, כי גדולים צדיקים לאחר אריכת ימיהם יותר מבחייהם.

ולמענכם יחוס ה' עלי, ולא ימעטו לפניו תלאותי ונדודי שהמה יותר מכפי כוחותי רוחי, ושיענני ויחיש ישועתנו שאוכל לשוב להיות בחברתכם היקרה והנעימה.

אחיהם הנדכא ומשומם, ומקוה לרחמי שמים וישועתו במהרה.
משה מרדכי אפשטיין

על דלת בית המדרש

Sign on the Beis Medrash Door

רבי אליהו לאפיאן

(Page 177)

אני מבקש מהעולם ומבני הישיבה בבקשה שלא יעמדו כשאני נכנס לבית המדרש, ויש לי הרבה עגמת נפש מזה ... ומה שאני נותן ברכות זה רק משום 'לא תהיה ברכת הדיוט קלה בעיניך' - ולא יותר.

געגועים לישיבה

Longing for the Yeshivah

רבי ירוחם לבוביץ

(Page 179)

שלום לכם אהובי לבבי ...

... מה נשמע בהישיבה, אם איננו ניכר כ"כ חסרוני שמה. לא אוכל לשום לב על כל הרפואות שמשמשים פה, מפני צערי הרב שעזבתי את הישיבה. גם לא אוכל להאמין אם זאת יהיה ברצון השי"ת לשלוח רפואה ע"י איסורים חמורים כאלה. וחפץ אני לגלות לכם שזה היה כל עיכובי שנתעכבתי והתנהגתי בכבודות, מפני שלא אאמין אם זה הוא רצונו ית' לעזוב את הישיבה ולעסוק ברפואות כאלה. וחוששני מפני איזה הערה שיש לי, היינו, איש שעוסק בעניני רבים אין לו לעזוב את המקום בשום אופן כלל וכלל. מסופקני אף במקום פ"ג. ובכן יראתי מאוד. ובזה לא חפצתי לנסוע. אך מפני שרבים דחקוני (ובאמת חפצתי בעצמי להנפש מעט, ולא ידעתי אף גם אם זאת היא מותרת לי.) וסמכתי על מנהג העולם ועשיתי מעשה כזה. אכן בלבי אצטער מאוד מאוד אם עשיתי כהוגן. וכפי הנראה בהשקפה שטחית, לא היתה נסיעה הוגנת. ובכן יראתי מאוד לנפשי. וצריך אני לרחמים מרובין לכפר עון ולא ישחית ח"ו. ולואי שתהא ביאתי כיציאתי לכה"פ. עד עתה איני רואה שום הטבה במצב בריאותי, ובמחשבתי שזאת היא הסיבה, והוא רחום יכפר, וישלח לי רפואתי במהרה בקרוב. שאוכל לעבוד עבודתי בקודש.

כבוד ידידי החכם הרופא מר צמח שאבאד נ"י.

אחדשה"ט. כאשר שמעתי שבקרוב תתקיים אסיפת הרופאים, וכבודו הנהו היושב ראש, הנני שולח ברכתי אליכם, שהרופא חולי עמו ישראל ישלח לכם עזרתו וברכתו ממרום ...

היות ששמעתי שמצב הישיבות מעניין אתכם הרבה, אמרתי להודיעכם, שב"ה הישיבות עומדות על בסיס נכון וקיים. התלמידים מקבלים כל הצטרכותם, ומספיקים להם ארוחותיהם שלושה פעמים בכל יום, ונותנים להם שתי שעות בכל יום לטיול, והבחורים הם בריאים ושלימים. בטוח תהיה לכם כל זה לשמחה גדולה.

ממנו ידידו המוקירו ומכבדו כערכו הנשגב

ישראל מאיר הכהן

נ.ב. רציתי להזכיר לכבודו - כתוב בתורה: "כל הנוגע בהר מות יומת".

אם "בהר" כך - כל הנוגע ... בתורה עצמה - לא כל שכן ..."

אוי לספינה שאבדה קברניטה

Woe to the Ship That Lost Its Captain

רבי משה מרדכי אפשטיין

(Page 174)

בעה"ת, ניו-יורק, יום ז' לחודש אדר א' תרפ"ז.

אחי היקרים, גדולי ישראל, בני הישיבה הק' דחברון.

ד' נחמנו מעצבוננו בתוך אבלי ציון וירושלים.

אהה אחי, נודע לי השבר הגדול אשר קרה לעם ישראל כי לוקח מאתנו מאור ישראל וקדושו, האיש אשר ברוחו הכביר עשה שלא תשתכח תורה מישראל והחזיר עטרה ליושנה, להיות התורה והיראה צמודים וגדולי התורה יהיו לגדולים מסולאים בתורה ויראה כאחד, האיש אשר כל ימי חייו הם שלשלת קודש עבודה לד' לגדל נטיעות אשר המה לארזי הלבנון, ואשר בכל מקומות התורה בליטא ופולין רוחו משוטטת שם, ופעולתו היא שעמדה להקימם ולעודדם, ואשר רוחו ונשמתו היו ברום שמים בהתרוממות למעלה אשר לא הניח כמותו ואשר העמיק בתבונה רבה עמוקה מני ים ליצרי מעללי איש, להודיע הדרך ילכו בה, להזהר ממעקשים וחתחתים - הוא ניהו אבינו מאורנו ומורנו רכב ישראל, מרן ר' נתן צבי פינקל זצוק"ל. העמוד אשר בית ישראל נשען עליו התמוטט ... מי יוכל לשער זכותו שעמדה לנחלת ישראל, ומי יוכל להעריך את האבדה שאבדה לעם הקודש.

אך הידימה האסון של עם ישראל להשבר אשר השברנו אנחנו. אוי לדור שאבד מנהיגו ואוי לספינה שאבד קברניטה. צרה גדולה היא אם ילקח מנהיג הדור כזה שהכל בוכים עליו, כי לא הכל ראוים להיות מנהיגים. אבל על כל זה אין האסון נורא, והיה מנהיג, אם לא ימלא מקום המנהיג שעבר, אבל מנהיג יהיה. לא כן הספינה בהיותה באמצע הים ואיבדה את קברניטה, שם אין למצוא קברניט, והסכנה גדולה והצרה אינמה.

אנחנו איבדנו את הקברניט. הנו משקיפים על הים באין לנו קברניט במינו, באשר לא נוכל למצוא כלל מסוגו. וספינתנו - הישיבה הק' דחברון - היא באמצע הים, עוד לא באנו אל החוף, עוד לא התישבנו, עוד לא הסתדרנו, והנה אהה, איבדנו את הקברניט. מי יורה לנו רוח הקודש, מי יסדר את החיים, מי יראה לנו את הדרך נלך בה, מי יחזק רוחנו נגד זרם רוח החיים, מי יפור ענני הספיקות, מי יאיר חשכת הדמיון המעפיל בכוח היצר, מי ומי, יתומים הנו ואין אב, רוח אפנו שאמרנו בצלנו נחיה ונחל - עלה השמימה. רוחי כהה וידי רפו.

אך אחי, לא עת להתרפות היא. הנה סיבות שלא כדרך הטבע הביאו את בני הישיבה לחברון. ברור הוא בעיני, כי רצון ההשגחה העליונה שיתסדר מקום מרכז התורה בארץ הקדושה, להרים דגל התורה והיראה, להראות נגדה נא לכל ישראל כי אך על ידי התורה וגדוליה יבנה ישראל וארצו.

... ואספר לו איזה מעשה: בעת שהייתי בליטא, והיה לי מחשבות לעזוב מקומינו ישיבת מיר כדי שאוכל לשבת בקלם, וראיתי מן השמים כמה עכובים, ופ"א הטלתי גורל הידוע, ונפל לי פסוק שנבהלתי מראות, וגם חדוש גדול נתחדש לי מהפסוק, וזהו: "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (שמות כה, טו). והדבר ברור שלא לפי מעשי נתגלה לי הפסוק, כי אם בזכות הרבים. וזה הוא ביאור נחמד ונעים, ורמז גדול שיצא מההלכה הזאת. היינו שהבדים המה האנשים שנושאים את ארון התורה, ונמשלו לבדי ארון שלא יסורו ממנו לעולם ועד כהלכות בדים. ומני אז יש לי כמה חששות בעת שההכרח יאלצני לעזוב את הישיבה אף על זמן קצר, והדבר פשוט ומבואר.

טאריית בארץ

The Survival of Yeshivas Ponevezh

רבי יוסף שלמה כהנמאן

(Page 182)

ישיבה קדושה! ישיבת פוניבז'! מכל נפשות הקדושות למאות, רבנו ותלמידיהו, כמלאכי ד' צבאות שביקשו תורה מפיהם, מכל אלו הנשמות הטהורות מקדשי שם שמים בעולמו לא זכינו להתבשר כי ניצול לחיים אף אחד מבניך. אבל זכותך גדולה ישיבת פוניבז' הקדושה, כי את נשארתי, ושם ושארית לך בארצנו הקדושה, בגבעת זכרון מאיר בבני ברק, ותורה מחזרת על אכסניא שלה!

... כבר לומדים בה יותר משבעים נפשות יקרות, בהם מצוינים גדולים בתורה ... שקידיה גדולה עצומה שוררת באוירה של ישיבתנו הקדושה ... אמנם הוצאותינו גדולות, אימות ממש לפי היוקר (בערך שמונה מאות לי"י לחודש), אבל הן לא מאיימות ומפחידות אותנו. בטחונם עוז בעזרתו ית"ש, הוא יראה דרכו ועזרתו לקיום ושכלול בית ד', והי' שם ושארית לישיבתנו פוניבז' עד עולמי עד, וישאבו ממנה נוחם ועידוד לחיי אלו הנשארים לפליטה ...

אני כשלעצמי באמת צריך להרגיש את עצמי מהמאשרים שבתוך האומללים, ולהודות לחסדי שמים שהפליא ד' עמדי שהר ציון תהי' פליטה לי, ויחד עמי בני בכורי יחי' השניים ממשפחה שניצלנו עומד תמיד על ידי לעודד נפשי לחיים, ועוד ב"ה אמא יקירה ואח ואחות ומשפחתם בני ציון כבר יותר מעשרים שנה כולם בתל אביב, ועוד הגדיל חסדו ונפלאותיו עמנו ביסוד ישיבת פוניבז' בארצה"ק. אך לצערי הגדול לא זכיתי להתבשר בשורת חיינו ושלום מחיי כל שלנו משמה, ואף לא שלום אחינו בני פוניבז' וליטא, ולגודל המבוכה והחרדה רק למרום עינים נשואות, רחמים מרובים לחיים אל השרידים אחד מעיר ושניים ממשפחה, ולראות עוד בנחמה. המקום ינחם את עמו, אבלי ציון וירושלים, ובתוכם נזכה להיות מיועדים לנחמה ורחמים ...

מטרת ושיאית בית מדרשנו

Torah Charter

רבי אהרן קטלר

(Page 184)

בעזה"י

בהזדמנות זו רצוני להבהיר בדברים אחדים את המטרה והשיאית של בית מדרשנו, ואת ההכרח החיוני לכלל ישראל בקיומם של מוסדות ללימוד התורה במדרגה גבוהה ובהתמסרות מלאה לתורה.

א. התורה היא נשמת החיים של עם ישראל בפועל ממש, והיא היא מטרת קיומו ותכליתו ותעודתו בעולם, וממילא מובן שקיומו תלוי בהתקשרות לתורה ולימודה. ידוע כי עם התרופפות לימוד התורה במדינות שונות התרופפו עמודי קיומו של עם ישראל בכלל, כי לאט לאט יבש המעין שממנו יניקת החיות לקיום התורה ושמירת המצוות, ונחלשו הקשרים למקור ולמרכז החיות, עד שהגיעו לטמיעה והתבוללות ר"ל. [ויש לדעת כי מה שיש ליחידים או קבוצות שאינם

שומרי תורה איזה קשר לעם ישראל הוא רק עי"ז שיש עוד תורה בישראל, וישנם עמלים בתורה, שמזה תוצאות חיים גם להאברים הרחוקים מהלב, ולפעמים ישנה גם ירושה של מדות ותכונות ע"י הקשר לתורה של הדורות הקודמים]. וכל זה ברור ומאומת בקורות עם ישראל במהלך הדורות.

וככל קורות דברי ימינו שנאמרו לנו מראש בתוה"ק, ונתפרשו ע"י החכמים, גם ענין זה מפורש במקומות אין מספר בתורה ובחז"ל ומהם בתורת כהנים בתחלת פרשת בחוקותי אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, ובצד השני אם לא תשמעו לי - להיות עמלים בתורה, ואח"כ ישנן שבע דרגות עד לכפירה בעיקר ר"ל, וההתחלה היא מחסרון עמלות התורה, ועי' בפירש"י בפ' הנ"ל.

ב. קיום התורה בישראל תלוי במציאותם של חכמי תורה אמיתיים, שהם המוסרים אותה מדור לדור, והשומרים על מקוריותה וצורתה הבלתי-מזויפת. באין חכמי התורה מתחילים להעמיד את התורה על דעת עצמם, לזייף את רוחה וגם את עצם מהותה, בשוגג, ואח"כ גם במזיד, ומשכחת התורה וחסרון גישה נכונה להבנתה מגיעים לעקירת יסודי התורה והדת ח"ו.

ג. באין "לומדים" אמיתיים חסרים לכלל ישראל מרביצי התורה הממשיכים את שלשלת המסורה מדור לדור, וחסרים גם המחנכים לדור העתיד ברוח התורה בטהרתה ובשלמותה. וזה נוגע לכל דרגא של חנוך לתורה, שאם אין לומדות יסודית ורוח התורה א"א להשרישה בלבבות הדורות הבאים. ועוד, שעמל התורה ויגיעתה הם התנאי והערובה גם לשלמות האמונה וההכרה, וכמו שיתבאר להלן.

ד. הדרך היחידה להעמדת גדולי תורה ותלמידי חכמים אמיתיים היא רק ע"י התמסרות מלאה לתורה, ברכוז כל כחות הרצון וכל הכשרונות. וידוע גם ממה שראינו בעינינו בדורות האחרונים כי רק באופן זה היתה עליתם והתגדלותם של כל גדולי ישראל. ואף בדורות הראשונים כמלאכים, בלבם הרחב כפתחו של אולם, הוצרכו ליגיעה תמידית למעלה מן המשווער. וכן ידוע בתלמוד במקומות אין מספר, גודל יגיעתם ועמלם בתורה, בהתפשטות מכל הענינים הגשמיים. והרי התוה"ק ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וזה לא רק בכלליות, אלא גם בכל מקצוע שבתורה וכל ענין וענין. והרי ידוע גם שדברי תורה מאירים ומשלימים זא"ז, והם "עניים במקום זה ועשירים במקום אחר", ואחז"ל אימתי היא מאירת עינים בזמן שהיא תמימה, ו"איזהו תלמיד חכם - כל ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר".

וביותר, שיגיעה ועמל הם מעצם הדברים שהתורה נקנית בהם, וכלי זה איננה קנין בנפש האדם, ואינה הופכת את מהותו ונעשית לחלק מעצמותו, שזוהי הדמות והמציאות של ת"ח אמיתי.

ה. וכן הוא הענין בנוגע לרוח התורה ואמונה ביסודותיה, שההתעמקות בתורה מאירה העינים בבהירות האמונה בתורה שבכתב ושבע"פ, ובאמונת חכמים חכמי התלמוד והקדמונים, ועי"ז נפתח לנו פתח להשקיף על מאורעות העולם לאור התוה"ק.

הרבה רוחות רעות ונחשולים עומדים בזמננו לבלע ולהרוס את יסודות האמונה, בעיקרם מתוך חומריות השקפה והרדיפה החמרנית הבלתי-מוגבלת, ומהם הקשורים בטעות עם התפתחות ידיעות האדם, וביותר ע"י השקפה מוטעית על מאורעות כלל ישראל בתקופה זו, ורק ע"י אור התורה נפקחות העינים לראות את הדברים באורם הנכון, וביותר רואים כיצד נאמר לנו מראש כל מה שיתרחש עם כלל ישראל במשך הדורות, ונתקיים הכל בדיוק מפליא, ובסדר שנתנה התורה, ופירשו חז"ל לכל המאורעות [ועי' רמב"ן סוף פ' האזינו], וכל ההרהורים והפקפוקים מתנפצים אל הסלע האיתן של ההכרה הברורה בתורה ובדברי חכמים, וכל הקושיות והתמיהות נהפכות להוכחות עצומות באמתיות תורה מן השמים.

ו. בדור הזה אחרי החורבן באירופה, שנחרבו מרכזי התורה ונמצא העולם שמים, הוטל התפקיד הנשגב על יהדות ארה"ב ואר"י לבנות הנהרסות ולטעת הנשמה, להקים מבצרים לתורה ויר"ש, וליצור אורה של התמסרות לתורה ואמונה בקדושתה ונצחיותה מבלי להתעסק בשום דברים צדדיים וחיצוניים, שרק באוירה זו אפשר לגדל דור של ת"ח שלמים בתורתם וברוחם.

חיזוק לבן תורה

Words of Encouragement to a Torah Student

רבי יעקב ישראל קנייבסקי (הסטייפלר גאון)

(Page 187)

...אכתוב לך את הידוע לי מתוך הנסיון ... תלמידים צעירים טועים הרבה בדמיונם, בחשבם שאינם מצליחים ואינם עולים, כי ההצלחה לעלי' האמיתית אינה ניכרת לעין התלמיד, כל דף גמרא שלומד ומבינו היא הצלחה, כל תוספות שהבינו היא הצלחה, ולאט לאט קובץ על יד ירבה, ובמשך הזמן נעשה לגדול בישראל, מבלי הבטה בכל יום ההצלחה או לא. מה שיראה לפעמים שחברו עולה יותר בכשרונו ובתפיסתו וכיו"ב, אינה ראי' כלל על העתיד, ראיתי רבים שחשבו בצעירותם לבלתי מצליחים וכיו"ב, ובמשך הזמן עלו ונתעלו בידיעה יסודית ברוב ש"ס, ובהכרה והבנה מאירה בדרכי ההלכה וההוראה.

העיקר ללמוד בהתמדה נכונה, ולהבין היטב הסוגיא לכל פרטי', ולחזור כל סוגיא לכל הפחות ד' פעמים כמבואר בגמ' עירובין, ואם הבנת הסוגיא עולה בקושי, ומעורפל אצלו, אל יפול לבו כלל וכלל, כי לפום צערא אגרא, וסוף ישתלם לו מהשי"ת כפל כפליים אור התורה, וצריך ללמוד הסוגיא עוד פעם במתינות, ודוקא עם חבר - והוא עיקר גדול - ולפלפל עמו.

כל תלמיד ותלמיד יש לו זמני עליות וירידות, זמנים מזמנים שונים, וסיבות רבות לזה, והכל נסיונות לאדם, ואל יפול לבו כלל, כי העוה"ז הוא עולם התמורות לאין שעור, וסוף ההצלחה לבוא. בודאי תפילה מועלת הרבה מאד, אך לא יצפה שתמיד ימצא משאלותיו כרצונו, כי הכל הולך כפי גזירת השי"ת, והכל לטובה, אשר אמנם הרבה פעמים לא יכיר האדם הטובה אלא לאחר זמן רב.

רב ותלמיד

Rebbe and Talmid

חרטה

Grieving for the Alter

רבי אברהם גרודזינסקי

(Page 194)

... ואין הימים האחרונים דומים לראשונים כלל. רצוני היה גדול לבוא לארץ ישראל בשעה שהיה חי בה אדמו"ר הכ"מ, בשעה שהייתי יכול למצוא שמה תורת ארץ ישראל האמיתית, מסדר חייו, והנהגתו בכלל ובפרט ואולי גם ממהלך מחשבתו מעט או הרבה אשר עד הנה לא זכיתי לשמוע בזה מאת חברי דבר קטן או גדול, אשר לפלא גדול ייחשב לי כי כתיבת השיחות וזכרונותם רק עונג נפשי הוא ואולי גם נוחם נפש, אבל מה המה לעומת איזו מחשבה והנהגה שבחיים, כי אלה המה חיים ממש הוא, 'גדולה שימושה' אמרו חז"ל, אבל עתה חזרה ארץ ישראל לחורבנה, הכל, הכל, כבר עבר ... מתחרט אני חרטה גמורה שעזבתי את מקור מים חיים בשנה ומחצה האחרונה, וביותר בתקופה החדשה של חייו באה"ק, שלא באתי שמה על חודש לכל הפחות ...

ממשמחי החיים שלי

You Gladden My Life

רבי ברוך בער ליבוביץ

(Page 196)

החיים והשלו' מן השמים אל כבוד ידידי חביבי הרב הגאון המפורסם סו"ע"ה העצום בעמקותו והבנתו אור הברקי בתבונתו ימלט שאינו מתקבל ומשנתן זך ונקי, אוצר היראה, כשת"ה ר' שלמה נ"י שליט"א היימאן ר"מ בישיבה הק' בנויארק, תורה ודעת'. העית'ש' יברך את ה"ג שיי' בכל הברכות והצלחות ויזכה להרביץ תורה בישיבתו הק' ולהעמיד תלמידים גדולים והגונים עד עמוד כהן לאורים ותומים אמן ושל' וברכה אל בית ר"ג שיי' הרבנית יברכם הש"י בכל הברכות אמן ...

טרם כל אודיע לר"ג ידי'נ אשר לפי ידיעתי בי, אוכל לומר כי ר"ג הוא ממשמחי החיים שלי, כי אוכל לומר כמו שאמר גאון אחד על עצמו שכדאי

מי למד יותר ממי?

Who, in Fact, Is the Student?

רבי עקיבא איגר

(Page 190)

[כסליו תקצ"ג]
החיים והשלום לבני וכו' מה"ו אברהם נ"י יקבל בני בזה תכריך מכתבים כרצונך.
... עוד אבקש מבני שיי', הלא תראה רבים מהשואלים אשר תדע כי למדו בישיבתי, הן בעודני בק"ק ליסא באהל התורה אשר נטע לי זקנכם מר חותני הגביר הצדיק ז"ל, הן אחר כך ביושבי בק"ק פ"ל, ובישיבתי פה קהלתינו, אל תכנה את מי מהם בשם תלמיד, גם לא לכתוב בלשון נוכחי, כי מעודי לא קראתי לאדם תלמיד כי אמרתי מי יודע מי למד יותר ממי, אף כי עכשיו שרבים מהם גדלו והצליחו בלימודם ועשו פרי, ואם תמצא באחת המקומות כתוב כך, תדע שהוא תוספת מהמעתיקים, בידועם שהיו מבני ישיבתי, ותמחה זה מעל ספרי. מובטחני כך בני ידידי, שגם אם יקשה בעיניך מה ממבוקשותי, עכ"ז בל תחדול ממלאות רצוני כדרכך הטובה תמיד. הנני אביך וכו'.

אל תקח אדונינו

Do Not Take Our Master

עיר דוינסק

(Page 192)

אנחנו בני הגולה אשר ברוסיה המדינה פה בעיר דוינסק קמנו ונתעודד לקול השמועה הבאה באוזנינו כי בני ירושלים קמו עלינו לקחת את אדונינו מורינו מעל ראשינו והחשיך ח"ו עלינו מבלי ליהנות מאור המאיר "אור שמח", אשר לא אותנו לבד ירסו ח"ו בזה, כי אם לכל בני הגולה, כי הוא המורה הוא המשיב לכל שואל בדבר ה' זו הלכה כשואל באורים מהכהן הגדול ... לא לכם בני ירושלים עשות כדבר הזה, הלא כי העולה על רוחכם היה לא תהיה, ד' אתנו השומר את עמו ישראל גם בחול כבקודש ...

השתתפות בשמחת תלמיד

I Will Be With You in Spirit

רבי שרגא פייל מנדלוביץ

(Page 202)

הביני ויקירי הנצמד עמוק עמוק בקירות לבי. כמדומני כי למותר הוא לתאר לפניך את גודל השתוקקותי לשמוח ולשמח אותך בשמחתך, ולא אגזם אם אומר כי זה זמן רב קוייתי וחכיתי בכליון עינים על שעה המאושרה הזאת, ובדמיוני תארתי לפני כמה פעמים את הריקודים ואת הכרורים שארקד ואכרכר לפניך בשמחתך, אבל רבות מחשבות בלב איש וכי' ובדאי גם זו לטובה. אבל ידוע תדע ידידי כי רק גופי - בעל שלושת הממדים הנתון בזמן ובמקום - יעמוד מרחוק, אבל רוחי ונשמתו השוחקים לכל מרחק, שהנם למעלה מהזמן והמקום, ה"אני" האמיתי שלי הדבק בך בכל עוז, יקח חבל גדול ונמרץ בשמחתך אי"ה, ולא נשאר לפני כי אם לברך אותך ברכת הדייט, והגני מאחל לך ... והגני מאחל לך יתן ד' לך כל משאלות לבך לטובה יתן ד' ותזכה לדמות בית נאמן בישראל ברב נחת ... וכל טוב עם רעותך הנכבדה. יתן ד' ויארוך ימיכם ותבלו את שנותיכם בטוב ובנעימים והשקט ובבטחה עבג"צ. כאות נפש מכבדך ומעריצך. שרגא

נ"ב הגני מתכבד להזמינכם הנה בתוך שבעת ימי המשתה עם בחורים אחדים - אם לא יהי' לכם לטרחה, ואעשה לפניכם סעודה אי"ה כסעודת שלמה בשעתה.

דמעות בשמחת בית השואבה

Scene in a Rooftop Succah

רבי יצחק הוטנר (בעל פחד יצחק)

(Page 204)

...והגני בזה להגביל בדיוק את זמנו של העבר הקרוב אשר אליו שב זכרוני הפעם. הזמן הוא אחד מלילי חול המועד סוכות ... המסיבה היא מסיבה של שמחת בית השואבה. המקום הוא סוכה מרווחה, מלאה אנשים חוגגים, על גג גבוה, פרוש ומובדל מן הישוב השוכן בשפל. בין המסובין כולן אישיות אחת שאתה מתיחס אליה בגדר אדם קרוב אצל עצמו. במסיבה זו נשמעים דברי תורה, מרוממים את הנפש, הממשיכים עליה זרמי אצילות המכשירים אותה לקראת שמחה של מצוה. חלל הסוכה מלא שירה וזמרה של ניגונים פנימיים המכוונים בעיקר אל נקודת נפש אלקית השוכנת בגזי הנשמה. אחת השירות היא מזיגה נפלאה של מנגינה אדירה עם המלים "אחת שאלתי". המנגינה השופעת מן הכנור, והמלים השופעות מן הפה מתנשאות יחד למרום פסגתם מתוך הקשבה נפשית אל ענין "שבתי בבית השם כל ימי חיי לחזות בנועם השם ולבקר בהיכלו". והנה נופל מבטי על פניו של אותו אדם שאתה מתיחס אליו "ביחס-של-אדם-קרוב-אצל-עצמו", והפנים הללו מלאים הם עכשו דמעות. אין זה חידוש אצלי לראות דמעות על לחיך. ראיתך בכך הרבה פעמים. אבל כל זה היה במצב של בינו לבין עצמו, בקשר עם שיחה על מצוקות שונות שצפו ועלו בחיך, שהייתי שותף להם. אבל הדמעות הללו של שמחת בית השואבה, דמעות הללו ששטפו ונזלו בפני כל עם ועדה - היו מסוג אחר לגמרי. כשם שאפשר לשאוב מים מן הכד, או מן הנהר, או מן המעיין, כמו כן אפשר להם לדמעות שיבואו מתוך הכד שבנפש או מתוך הנהר שבנפש או מתוך המעיין שבנפש. וכידוע לך שמחת בית השואבה היא דוקא בעת שאיבה מן המעיין. בראיה חושית ראיתי כי דמעותיך אז בשמחת בית השואבה נשאבו מן המעיין שבנפשך. וראה זה פלא! דמעות הללו הפכו את עור פניך לאור פניך. מעולם לא ראיתי בירור כל כך מוחשי לכלל דקדוק ש"א" ו"ע" מתחלפים. אם כוח זכרוניך חזק אתך, בודאי לא שכחת כי אותה שעה לטפתי את פניך באצבעותי, בפני כל עם ועדה. הבה ואגלה לך הכונה של לטיפת אצבעות זו. הרצון של הלטיפה היה להפוך את המפלט שבאור זה ולעשותו לדבר שבחוש, הניתן למישוש באצבעות. ההצלחתי בלטיפה זו? - לך פתרוני.

היתה לידתו וחבלי לידת אמו עבור מה שחידש בתורה לתרץ בסוגיא אחת דברי הוי"ף, כן אומר עלי כי כדאי היתה לידתי וחבלי לידת אמי עבור שזכיתי מהש"י להעמיד תלמוד כר"ג שי' אשר הוא יושב בישיבה ומפיק מרגליות בתורה לבחורי חמד ודברי' מאירים ומבהיקים בתורתנו הק' מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו אשר בודאי יעמיד עדרי צאן קודש ללמדם קשת התורה ולהבינם לקח וסברא, אשר זהו חיינו וקיומנו בעולם כמבואר בתהלים ח' מפי עוללים וגו' יסדת עז להשביט אויב ומתנקם. ור"ג האם לא יבין את אהבתי אליו?

... והגני המסיים דברי בברכה רבה אל ר"ג שי' ואל מנהלי הישיבה הק' כי יזכו להעמיד תלמידים הגונים כמאמר הכתוב דור לדור ישבח מעשיך, אפשר לומר כי החיוב הוא על כל דור ודור להגיד ולהנחיל התורה הקדושה ולהגיד גבורותיו וגבורות התורה. ככה יזכו המה עם ר"ג יחד, ובזכות זה נזכה להנצל מחבלו של משיח ונזכה לראות בגאולתנו ובביאת משיחנו אמן.

הגני הדושת"ה המחבבו כאב את בנו, והמברכו.

ברוך דוב לייבאוויטץ

ר"מ בהישיבה הק', כנסת בית יצחק

י"ב שבט צ"ח

מכתב לרב

Yearning for One's Rebbe

רבי צבי פסח פראנק

(Page 198)

בימי הנעורים לא חשתי לרכוש לי דברי תורתו עלי גליון למען יעמדו ימים רבים לעזר. ובכן, רק שיבולי לקט ועוללות נשארו לי מדבריו הנעלים אשר אני זוכרם מעט מזעיר, זעיר שם, זעיר שם. ואלה יקרים המה לי מפז ומעט הזה הוא לי כדבש ונופת-צופים, שפתיים יישק, ובכל אשר אזכור ואעלה על זכרוני דבריו המוחכמים אוסיף לערוג לו ולדבריו, אך רחוק עתה הדבר ממני וגעועי גברו מאוד. ובכן אמרתי אנסה נא לגשת לכת"ר ולחלות פניו אולי ייעתר לי גם מרחוק וירצה בטובו ובענוונותו להשפיע מטובו לי הצעיר בפעה"ק, ויחיני במים החיים אשר לו מדי פעם בפעם. ומלבד גודל המצוה אשר גברא רבה כמוהו יודע ערכה, עוד ישמח נפש ישראלי בשמחה גשמית, שמחה פשוטה, כי דברי קדש והמה לי לעונג גשמי ורוחני, וטובו זה לא אשכח לנצח.

מלאך הגר עם בני תמותה

An Angel Among Mortals

רבי אברהם ישעיה קרליץ (החזון איש)

(Page 200)

הגני נצב לריב עמך. אני רואה שאינך מעריך את עצמך בערך הנכון, ומבלי משים הנך מזלזל במגמה של ידעת התורה וכי'. ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה הוא הולך בין אנשים ונדמה לאדם הרואה לעינים כבן אדם, אבל! באמת הוא מלאך הגר עם בני תמותה, וחי חיי אצילות ומרום על כל ברכה ותהלה.

ואמנם גלגלי החיים הביאוך למחשבה טהורה לקבוע הקצב עלי חלד שלך לדעת חכמת התורה, גם כשרונותיך עמדו לך, אבל התורה דורשת מסירה יתירה, ולא בחיים רגילים התורה נקנית וכי', ולבי לא יתני להאמין כי בשבתך גלמוד ויחידי תרכש את רכוש התורה, וברור הדבר כי טובה היא החבורה וחברך יקימוה בידך. לא נכחד הדבר ממך. אבל השטן ידמה לך חוט השערה כהר, ואינך עדיין גבור מזוין להתרומם על דברים קלים מעוטי ערך. ואני חולת האהבה אשר רצוני עז לראותך חכם בתורה, ומצפה לשיחתנו פנים אל פנים ולסלול המסילה אשר אוית ובחרת בה לאהבת עולם, בשעה העשתי-עשרה בלילה הגני מחכה לך. הדבוק באהבתך. א"י.

ארץ ישראל The Holy Land

וירושלים רובה חרבה ושממה ואין צריך לומר שאין לה חומה סביב והעם אשר בה כפי מה שספרו הם כארבעת אלפים ב"ב. ומן היהודים לא נשאר בה היום שבעים ב"ב מדלת העם אשר אין להם מחי' וכמעט לא נשאר בה איש שלא יחסר לחמו ואשר ימצא לו לחם לשנה אחת הוא נקרא עשיר במקום הזה....

... ולפי דעתי אם הי' בארץ הזאת איש נבון וחכם בהנהגת המדינות הי' שר ושופט גם ליהודים גם לישמעאלים....
וכותל מערבי אשר הוא קיים עדיין ר"ל חלק ממנו אבניו הם אבנים גדולות ועבות לא ראיתי כגודל אבנים ההם בשום בנין קדמון לא ברומי ולא בשאר ארצות.

... ואומרים כי כל רוח בטרם תלך אל המקום אשר תרצה ללכת שמה הרוח באה להשתחוות להשם בירושלים וברוך יודע האמת.
הדבר אשר שאלתי מאת אדוני בתפלה ובתחנונים הוא אשר אוסיף אבקשנו עוד אשר לא ירך לבבך ורעיוןך לא יבהלךך. על אשר הרחקתי נדוד. ולא תרדנה עיניך דמעה למעני ובפרט אחרי אשר חנני השם והביאני אל זבול קדשו ובאשר יגל לבי ישמח לבך גם אתה. ועד השם בי כי נשכחו כל הצרות הראשונות ונסתרו מעיני כל מחשבות הגלילות ההם אשר עזבתי ולא נשאר בי שום רושם וציוור זולתי תמונתך אדוני אבי נגדי תמיד ועיני נגרה ולא תדמה כי אזכרה אשר על זקנה ושיבה עזבתך ויראתי פן בדמעות עיניך תורישיני עונות נעורי. ועתה הואל וברך את עבדך... ותסר כעס מלבך וזכרי מנגד עיניך לא תשכון ושמח בבניך ובבני בניך הנעימי' אשר סביב לשלחך כי חלקך ונחלתך לכלכל את שיבתך ועל שלומם העתרת הי' בחצרות בית השם בירושלים יראנו הי' בבנינה. ובאתם לציון ברנה ע"י משיח צדקנו סלי"ק נחוץ פה בירושלים עיר הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו בשמונה ימים לחודש אלול רמ"ח לפרט קטן. בנך עובדי' יר"א.

הרעש בצפת

Earthquake in Safed

רבי ישראל משקלאוו (בעל פאת השולחן)

(Page 213)

בעזה"י יום ו' עש"ק י"ד שבט אקבץ עליו לנקבציו, פה עיה"ק ירושלים תובב"א

רב שלום וברכות מציון, יברכם הי' השוכן בירושלים, כבוד ידיד ד' וידי"ן נשיא א"י וכו' מוהר"ר צבי הירש לעהרן נ"י עם כבוד סיעת מרחמייה ידי"ן הגבירים וכו' פקידים ומשגיחים דא"י בק"ק אמשטרדם יע"א אחרי הברכה ושים שלום, מוכרחני להודיע לאדוני, גם כי הוא שמועה רעה, אשר בשביל זה דייק רבינו הגאון החסיד זצ"ל במתניתא דברכות דגרס ועל השמועות רעות, ולא בשורות כמו בטובות, שהם מצוה לבשרם, מה שאין כן ברעות, אך ממילא נשמעות, רק מפני שהקונסולט ודאי כבר כתבוה, אמרתי אכתוב ואודיע, כי עת צרה היא ליעקב, אשר כל שומעו תצילנה אזניו. אוי לי אם אמר. ביום כ"ד טבת שעבר לעת מנחה בא רעש גדול ונורא מאת המביט לארץ ותרעד, ופה ג"כ הזיק לכמה בתים וחצירות, וכל העיר פחדה, אבל תלבי"ה לא הוזק שום אדם, ובשכם נפלו בתים וכל החנויות ונהרגו כמו ששים נפשות. אך בגלל הקדש, אהה! כי נהפכו צפת וטבריה כמהפכת. נפלו ונהרסו כל הבתים, וכל הבתי כנסיות דק"ק ספרדים ודק"ק חסידיי שלנו ק"ק פרושים נחרבו, ולא ינכר שום בית ורחוב או שוק עוד. גם חומת טבריא נפלה, ואש יצאה מים כנרת ויצף הי' על העיר. מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה, ואבכה את חללי בת עמי, כי נהרגו מכוללנו ערך מאתים נפשות, ושלחו לי הרשימה מנפשות יתר הפלטה שלנו, ערומים נותרו, מלבד אותן שהלכו אתי לירושלים ואשר נסעו משם קודם לכן. ומכולל חסידים נהרגו בעוה"ר יותר ויותר. והנשארים לחיים יש ק"ן נפשות מוכים ובעלי מומין, חסרי יד ורגל. ומכולל ספרדים נהרגו רובם בעוה"ר,

מכתב מארצנו הקדושה

Letter From the Holy Land

רבינו משה בו נחמן (הרמב"ן)

(Page 208)

יברכך הי' בני נחמן, וראה בטוב ירושלים, וראה בנים לבניך, וכשלחנו של אברהם אבינו יהיה שלחך.

בירושלים עיר הקדש אני כותב אליך ספרי זה, כי שבח והודאה לצור ישעני זכיתי ובאתי לשלום ביום תשיעי לירח אלול ועמדתי בה בשלום עד מחרת יום הכפורים, אשר פני מועדות ללכת לחברון העיר קברות אבותינו להשתטח כנגדם, ולחצוב לי שם קבר בע"ה.

ומה אגיד לכם בענין הארץ. כי רבה העזובה וגדל השממון, וכללו של דבר, כל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו, ירושלים יותר חרבה מן הכל, וארץ יהודה יותר מן הגליל, ועם כל חרבנה היא טובה מאד. ויושביה קרוב לאלפים, ונוצרים בתוכם כשלוש מאות, פליטים מחרב השולטן, ואין ישראל בתוכה, כי מעת באו התתרים ברחו משם, ומהם שנהרגו בחרבם, רק שני אחים צבעים קונים הצביעה מן המושל ואליהם יאספו עד מנין מתפללים בביתם בשבתות. והנה זרזנו אותם ומצאנו בית חרב בנוי בעמודי שיש וכיפה יפה ולקחנו אותו לבית הכנסת, כי העיר הפקר וכל הרוצה לזכות בחרבות זוכה, והתנדבו לתיקון הבית, וכבר התחילו ושלחו לעיר שכם להביא משם ספרי תורה אשר היו מירושלים והבריחום שם בבוא התתרים, והנה יציבו בית הכנסת ושם יתפללו. כי רבים באים לירושלים תדיר אנשים ונשים מדמשק וצובה וכל גלילות הארץ לראות בית המקדש ולבכות עליו, ומי שזכנו לראות ירושלים בחרבנה, הוא יזכנו לראות בבנינה ותיקונה ששוב אליה כבוד השכינה. ואתה בני ואחייך ובית אביך כלכם תזכו בטוב ירושלים ובנחמת ציון. אביכם הדואג ושוכח, רואה ושמוח. משה ב"ר נחמן זצ"ל.

דרכי ציון

Travelogue

רבי עובדיה מברטנורה

(Page 210)

עוזי ומעוזי ומנוסי חלקי מהם עיני דאבה מני עוני צרה ויגון תמצא בהפרידי מעמך מאנה הנחם נפשי כי עזבתך לעת זקנה וככלות כחך וכי אחשבה כי נטשתי את שיבתך אבי אבי פלגי מים תרד עיני. האמנם אם לא אוכל כבדך לעמוד לשרת בשם אד' כאשר הי' מן הראוי אחרי גזר הי' על הפרידה ופניתי אל אשר פניתי בזאת לבד אעבדך להגיד לך מראשית אחרית ארחי ורבעי כל דרכי ואעשה לך מטעמים כאשר אהבת מהודעת משפטי היהודים אשר בכל מדינה ומדינה עיר ועיר מן המקומות אשר דרכה כף רגלי במ חוקותיהם והנהגתם עם הגוים אשר ישכנו בתוכם כי כן צויתי באגרות הגיעני אתך אדוני אבי ...

נסענו מחברון ביום השלישי בבוקר ב"ג בניסן וחברון רחוקה מירושלים מהלך יום אחד ובאנו עד מצבת קבורת רחל ובנוי עלי' כעין כיפה עגולה והיא על רום הדרך ... וירדנו מן החמור ונשתטחנו על קברה ...

ורחוק מירושלים בשלושה רביעי מיל במקום שיש שם כעין מעלות ומתחילים לרדת משם נגלה אלינו העיר המהוללה קרית משושנו ושם קרענו את בגדינו כחובה. וכאשר עוד מעט נגלה אלינו בית קדשנו ותפארתנו ההרוס וקרענו שנית על המקדש ובאנו עד שערי ירושלים ונכנסנו בו בשלושה עשר לחודש ניסן רמ"ח לפ"ק בצהרים עומדות היו רגלנו בשערי ירושלים ושם בא לקראתי אשכנזי א' אשר נתגדל באיטליא"ה שמו ר' קפמאנ"ו והביאני אל ביתו ונתאכסנתי עמו כל ימי הפסח.

לעסוק בתורה, כי לדעתי העליה לארץ ישראל היא קיבוץ גלויות בזעיר אופן, עד שהשי"ת יקבץ נדחיו בשלמות. יתן לכם ה' חג פסח כשר ושמח, חיו תמיד בבריאות ואושר, וזוכה במהרה לקיבוץ גלויות. אחיכם נפתלי צבי טראפ

אכר בשנת השמיטה

A Farmer During Shemittah

רבי אברהם ישעיה קרליץ (החזון איש)

(Page 220)

המציאות

בן משק אנכי, מתפרנס בעמל, והנה הגעתי לשנת השמיטה, וכבן בנו של עם קשה עורף, התגנבה בלבי המחשבה, לשמור את השביעית כהלכתה בקשיות עורף.

הייתי בודד וגלמוד, שחוק לכל שכני, היתכן? הן לא נזרע ולא נאסף! הלא אי אפשר ללחום עם המציאות! אבל עקשנותי עמדה לי, למרות שכל מי שיש לו מח בקדקדו יודע שאי אפשר לשמור את השביעית ולא נתנה שביעית אלא למי שיש באסמיו תבואה מוכנה לשלוש שנים. ולא כדורות הראשונים, דורות האחרונים. למרות כל אלה, כבר יצאה פלגא דשתא, והמציאות מתרפקת באהבה עמדי.

זרעתי הכל לפני ראש השנה בשנה השישית, בשביעית ישבתי לא חרשתי ולא זרעתי. את יבול השישית הנכנס לשביעית, אני נוהג בו קדושת שביעית, ואני אוכלו בקדושת שביעית. ואני בתקוותי להשלים עם המציאות, או יותר נכון - המציאות תשלים אתי בחצי שנה הבאה. ושכני המלעיגים עלי חרשו וזרעו בשביעית, והמציאות לחמה בהם בחמת זעפה, והשחת כל יבולה ברוב גשמייה ובמטרות עוזה.

ועתה בקשתי שטוחה לפני המתירים, שישלחו לי על שמרתי פיהם ויזילו נא לעיין עוד פעם בדבר, אולי המח בקדקד ישוב ויבין שהתורה לא תהא מוחלפת, ושמירת שביעית רק ברצון תליא.

ניסים בשנת השמיטה

Shemittah Miracles

רבי בנימין מנדלסון (רב דמושב קוממיות)

(Page 222)

...כי אחרי אותה שנת השמיטה תשי"ב לא היה לנו חטים לזרוע, לפי שבחטים משביעית לא רצינו לזרוע, ובדוחק השגנו חטים מקיבוץ סמוך משנה ששית, חטים שבורים ומתולעים שלא היו ראויים לזריעה כלל. ושאל אותי - להבדיל בין חיים לחיים - האברך המופלג ר' יחיאל ע"ה שהוא ראש ענף הפלחה בקוממיות, מה לעשות. ואמרת לי אם אין על פי הלכה חטים אחרים, תהיה מאמין בחי העולמים וזרוע (וכלשון הירושלמי המובא בתוס' שבת ל, א) והשי"ת יעזור בחטים אלו.

והנה כל סביבותינו שחקו עלי, על שזרוע בחטים כאלה, והזהירוהו לבל יעשה היזק של כעשרים אלף ל"י, אך הוא בתום לבבו מילא אחר דברי, ובטחנו בהשי"ת. והנה בשנה זו לא היו גשמים בתחילת החורף וכל אלה שחרשו בסוף שביעית וזרעו תיכף במוצאי שביעית נרקבו זרעיהם בקרקע היבשה, ואנחנו לפי שלא חרשנו בסוף קיץ של שנת השמיטה גם לא בחול המועד סוכות של מוצאי שביעית ונמשכה חרישתנו עד מאוחר לתוך החורף, ואחר-כך נמשכה זריעתנו וכשגמרנו בחדשי החורף התחילו הגשמים לרדת בשפע, והצלחנו בעז"ה בתבואתינו בברכה מרובה מאד. ונעשו פלאות בחטים השבורים והמתולעים שזרענו, כי גדלו והצליחו ועשו פרי, בזמן שבכל הסביבה לא היה יבול והיה לאות שהשי"ת שולח ברכתו לשומרי שביעית.

עוד שני דברים נפלאים היו לנו בקוממיות בשמיטה תשי"ט שמרן הגאון מבריסק זצ"ל אמר עליהם שמצוה לפרסמם, לכן אודיעם לכבוד תורתו. בחדשים הראשונים של שנת השמיטה היה זרוע בשדות מכלי בהמה שנזרעו לפני שביעית, שמותר לקצור בשביעית ולאכול בקדושת שביעית כשיטת הרמב"ן ז"ל שנוהגים כן בארץ ישראל. והנה ביום ששי אחד בא ארבה לרוב לכפרים הסמוכים. ואנשי מקומו באו אלי בחודה שיש סכנה גדולה של אכילת כל הנזרע, לידי הארבה. ואמרת נראה ישועת השי"ת

וגם הרבנים המובהקים החכמים הכוללים הצדיקים מנהיגי הכולל ה"ה הרב כמהר"ר אברהם אנהורי זצ"ל ואח נפשי הרב כמהר"ר נסים זרחיה אזולאי זצ"ל והרב כמהר"ר חיים יוסף צרפתי זצ"ל תנצב"ה. סוף דבר, בין הכל נהרגו בצפת תוב"ב ערך שני אלפים נפשות ויותר. וכן בעה"ק טבריא תוב"ב נהרגו הרבה בעוה"ר, רק שם ניצולו כמה רבנים וחכמים ומנהיגי העיר...

ראשי כאבן הרחים, ועיני חשכו מרוב הצרות, כי החיים מוטלים ברעב ובצמא, גשם ושלג יורד עליהם, ואין בית ואין מכסה ביום קרה. והנה שלחתי את אנשי צפת שהיו עמי פה וגם הנאמן שלנו לשם, וכן את חתני הרב מו"ה ישעיה (ברדקי) נ"י ודעימיה, ואת הנאמן מו"ה ארי" נ"י, ערך עשרים בני אדם הי"ו עם המעות שלותי פה מאהובינו הספרדים הי"ו גמילות חסד על ג' חדשים, לקבור המתים והבדלו החיים להציל את החיים להביאם הנה.

אוי ואבוי! זה נשאר בלא אשה, וזאת בלא בעל, וזה וזה בלא בנים, ובנים בלא אבות, מעלת הרבנים דק"ק ספרדים הי"ו פה חרדו מאד לקול השמועה כי באה, ועשו מספד רב ואבל כבד, הכריזו ביטול מלאכה בעיר. ושיבואו כל הק"ק לבהכ"נ הגדולה הנקראת קהל ציון הארוכה ורחבה וגדולה מאוד, והיה מלאים כל הארבעה בתי כנסיות שלהם. שם ישבנו על הארץ גם בכינו ואמרנו כל קינות שבתיקון חצות ושל ט"ב, ושני ימים דרשו הרבנים והחכמים דרושי הספד. אחרי כן בקשו ממני הרבנים ובכללם הרב הראשון לציון נ"י שאדרוש גם אני דרש הספד בבהכ"נ הגדולה, ולא סרבתי שלא להיות ח"ו בכלל משאחז"ל כל המתעצל בהספדו וכו', ומכש"כ בנדון זה שנפטרו בעוה"ר כמה וכמה צדיקים ות"ח נ"ע, והתאספו עה"ק אנשים נשים וטף לבהכ"נ הגדולה, ועזרני עוזר ישראל ית"ש ודרשתי הספד גדול במילי מעלייתא דהספדא, והורדתי כנחל דמענה מכל אחינו בני ישראל הספרדים, האשכנזים שהיו שם כולם, ונעשה תשובה ויודי ברבים, ונחלשתי ונעלפתי מרוב היגיעה, ברוך הנותן ליעף כח.

אדוני ידידי קשורי נפשי, חוסו חמולו ורחמו נא על נפשי ועל נפשות פליטת כוללנו שבגליל, אשר רובם סבלו גזירת הגזר ונעשו קרבנות לכפר בעד כל ישראל, ועתה נשאר עלי חובות כל היחידים שהלוינו להם על בטחון בתיכם...

דברי הנצמד ונקשר בעבותות אהבתם, ואני תפלתי בכל יום בעדם, וירחם המרחם על עמו ישראל ועלי עובד אדמת הקודש. ישראל בעל ספר תקלין חדתיך וספר פאת השלחן ובית ישראל מצפת ת"ו, ממונה ומשיג דכולל פרושים שבא"י תובב"א

דברי הנצמד ונקשר בעבותות אהבתם, ואני תפלתי בכל יום בעדם, וירחם המרחם על עמו ישראל ועלי עובד אדמת הקודש.

ישראל בעל ספר תקלין חדתיך וספר פאת השלחן ובית ישראל מצפת ת"ו, ממונה ומשיג דכולל פרושים שבא"י תובב"א

הכנה לעלות לארץ

Preparations for Moving to Eretz Yisrael

רבי נתן צבי פינקל (הסבא מסלבודקה)

(Page 216)

העיקר הכנה רוחנית לעקור ולשרש את הכוחות והמדות הבלתי רצויים עפ"י התורה בתורת תשובה ובקבלה אמיתית על עזיבת החטא מקודם, כפסק רבינו יונה ז"ל [ראה שערי תשובה לר' יונה גירונדי שער ראשון סי' יא], ומדי זוכה להלך ד' אמות באה"ק מיד סר עוונו וחטאתו תכופר, כמאמרם ז"ל בכתובות. וזוהו תקותי חזקה כי אולי נוכל עוד מה להשכיל להטיב לזולתנו עד "מלך ביפיו תחזינה עינינו."

לגור בארץ

To Live in the Land

רבי נפתלי טרופ (הגרנ"ט)

(Page 218)

על מה שהארכתם במכתביכם בשאלות למה אין אני עושה כרבנים אחרים שהגרו לאמריקה והצלחתי, אחת אומר לכם, אינני מרגיש את עצמי די חרוץ לשמש ברבנות באמריקה, שכן הרבנות באמריקה היא מסחר [ביזנע'ס] פשוטו כמשמעה - להיות סוחר עם כל מבחר הסחורות הנמצאות בשוק, והתורה הקדושה לא ניתנה למסחר ולא לקרדום לחפור בה, ולא כל המרבה בסחורה מחכים.

אמנם הייתי מסכים כדי שלא אצטרך למתנת בו"ד לסחור מעט ולהתפרנס בין אחי אם אצא מכאן, אבל רק בארץ ישראל, ואם אצליח לקבוע בה את ביתי אני מוכן להתפרנס אפילו מעבודת האדמה בכדי

בשמיטה. והנה בא מחנה גדול של ארבה עד לגבול קוממיות, וכשאך הגיע לגבולו תיכף פנו לנו עורף, וכלעומת שבא כן הלכו, ולא נשאר ארבה אחד בכל גבולינו ולא הזיקו מאומה ...

החיים הנצחיים

The Ideal Life

רבי ישראל זאב גוסטמאן

(Page 224)

בס"ד כ"ה תמוז תשכ"ד

מעיה"ק הנני בא לברך את ידי"נ הנעלה אוצר כל כלי חמדה הרה"ג ... אין מלה בלשוני ק"ו בעטי להסביר נעימות וחביבות של

חיי ארצנו הק' בכלל וירושלים עיה"ק בפרט ... אין כאן המפריעים והמכשולים להתקשרות והתדבקות האדם עם התורה והמצוות כמו בחו"ל. וכמו שבחיים הגשמיים אינו דומה חיי עשיר לחיי עני, חיי ילד לחיי זקן, כן בחיים רוחניים אינו דומה הרגשת החיים של הבן תורה שתורתו אומנותו למי שקובע רק עתים לתורה. ואינו דומה חיי הצדיק שמקפיד להדר לקיים מצוות מעשיות בכל פרטיה ודקדוקיה למי שמקיים רק כמצות אנשים מלומדה. ובשביל זה כל מי שרוצה להרגיש הטעם האמיתי של חיי ארצנו הק' עליו להשקיע עצמו ראשו ורובו בלימוד התורה וקיום המצוות באהבה ובחבה בירושלים הק', ועי"ז יתעלה בלי שום הגבלה ויהא קשור בהחיים הנצחיים אשר מימיו לא נפסקים. ואשאר בזה.

ידי"נ הדו"ש ישראל זאב גוסטמן

מאבק Challenge

ובלכתך בדרך Business Travels רבי אברהם דאנציג (בעל חיי אדם) (Page 230)

והנה ידעתי כי יתלחשו עלי ויאמרו הגם שאול בנביאים הלא זה האיש ידענו בו שהיה מסוחר ארץ לפ"פ ולייפסיג יותר מט"ו שנים ותורתו אימת נעשית והתורה העידה לא מעבר לים הוא שאינה מצויה לא בתרגוין ולא בסחרו. דע לך אחי כי נסיעתי למרחקים לא היה לקבץ עושר חלילה יעיד עליו אדון הכל רק לפרנס ב"ב. וירושה היא בידי מאבותי הקדושים ה"ה א"א"ז הרב הגדול המפורסם בדורו לצדיק תמים מוה' שמואל בעהמ"ח ס' נחמות ציון חתן הגאון מוה"ר יחיאל מיכל אב"ד דק"ק שאטלאנד פ"ע דנציג ולרוב צדקתו נתגלה לו משמים בשנת תס"ט שנה א' קודם שהתחיל הדבר ר"ל ונודם בלימודו על הספר ובאת אמו זקנתו שהיתה צדקת גדולה ואמרה לו דע בני שנגזר דבר ר"ל והרבה טרחנו לבטל ולא הועיל ע"כ צא מן העיר ולמחר גילה זאת וניצולו כל השומעים לו. זה היה דרכו כל ימיו לא נהנה מהתורה והיה לו י' בנים וכלכל אותם בכבוד ביגיע כפו, והיה דורש תמיד לרבים בדברי מוסר ובצע כסף לא לקח. גם אני הלכתי בעקבותיו ולא זזה הוראה מתוך ביתי זה יותר מכ' שנה ולא נעשה דבר גדול בקהלתנו בלתי הסכמתי לא בכסף ולא במחיר עד זה שנתים שמטה ידי והייתי מוכרת לקבל עליו עול הוראה בקבלת פרס שהתירה התורה לת"ח בזקנותם וברוך אשר עשה לי הנפש הזה מעודי שלא לאהוב ממון ... הגם שנסעתי למרחקים והייתי סוחר אף חכמתי עמדה לי כי בנסיעתו לדרך דעתי עליה ובישיבתי בחנות דעתי עליה ותיתי לי שאפי' בשעת מו"מ פעמים הרבה היה דעתי עליה בהרהור פירוש או קו' ובפרט בשעה מ"ע שכתבתי בח"א כלל א'. וקיימתי בעצמי אל תעזיבה ותצרך. ... ויעידו עלי הסוחרים שאפילו בעת נסיעתי בלייפסיג לא מנעתי ליקח עמי גמרא ומקרא ומשנה ואפי' בשעת יריד כמעט שלמדתי בכל יום דף וחצי גמרא חוץ משניות וחיי ראשי ופירוש אני כותב תורה הרבה אל ולהתפאר כי מה אני ומה חיי ואם ריב"ז אמר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת וכ"ש אם ילמוד מעט דמעט אשר כ"א מחוייב בזה וכי יש התפארות שמניח תפילין בכל יום כך החיוב ללמוד בכל יום כדכתיב ובלכתך בדרך ואני כותב זה רק לידע ולהודיע שטועים מאוד הסוחרים כשהם על הדרך ... ואולי ממני ילמדו בני ויוצאי חלצי אם אפי' א' מאלף ויהיה לי לזכות קצת.

בלתי זמן A Busy Schedule רבינו משה בן מימון (הרמב"ם) (Page 228)

...ואמנם מה שזכרת מענין בואך אצלי, בוא ברוך ה' ומבורך שבבאים, ואני שש ונעלו ושמח בזה, וחפץ ונכסף ומשתוקק לחברתך, ותאב ומתאוה לראות פניך הנעימים יותר משמחתך בי, ואף על פי שיקשה עלי רכבך סכנת הים. ואמנם אודיעך ואיעצך שלא תסתכן על עצמך, כי לא יגיעך מבואך אלי זולת ראות פני ומה שתגיעך ממני כפי יכלתי. אמנם תועלת חכמה מן החכמות או להתייחד ולהתבודד עמי אפילו שעה אחת ביום או בלילה אל תוחיל בזה כלל, כי תוכן ענייני כמו שאספר לך. אני שוכן במצרים והמלך שוכן באל קאיר"א, ובין שני המקומות שני תחומי שבת, ולי על המלך מנהג כבד מאד אי אפשר לי מבילתי ראותו בכל יום בתחלת היום, אמנם כשימצאוהו חולשה או יחלה א' מבניו או אחת מפלגשיו לא אסור מאל קאיר"א ואני רוב היום בבית המלך. ואי אפשר לי גם כן מפקיד אחד או שני פקידים יחלו ואני צריך להתעסק ברפואתם, כללו של דבר כל יום ויום אני עולה לאל קאיר"א בהשכמה, וכשלא יהיה שם שום מכשול ולא יתחדש שם שום חידוש אשוב למצרים אחר חצי היום, על כל פנים לא אגיע קודם, ואני מתרעב, ואמצא האכסדראות כלם מלאות בני אדם גוים ויהודים בהם, חשוב ובלתי חשוב, ושופטים ושוטרים ואוהבים ושונאים ערב רב ידעו את עת שובי, ארד מעל הבהמה וארחץ ידי ואצא אליהם לפייסם ולרצות ולחלות פניהם כדי למחול על כבודם להמתין אותי עד כדי שאוכל אכילת עראי והיא מעת לעת ואצא לרפאותם ולכתוב להם פתקות ונוסחאות רפואות חליהם, לא יסור הנכנס והיוצא עד הלילה, ולפעמים באמונת התורה עד סוף שתי שעות מן הלילה או יותר אספר להם ואצום ואדבר עמהם, ואני שוכב פרקדן מרוב העיפות, ויכנס הלילה ואני בתכלית החולשה לא אוכל לדבר. סוף דבר לא יוכל אחד מיישראל לדבר לי או להתחבר ולהתבודד עמי זולת יום השבת, אז יבואו כל הקהל או רובם אחר התפלה, אנהיג הצבור במה שיעשה כל ימי השבוע, ויקראו קריאה חלושה עד הצהרים וילכו לדרכם וישובו קצתם ויקראו שנית אחר תפלת המנחה עד עת תפלת מעריב, זה תוכן ענייני היום. ולא ספרתי לך אלא קצת מה שתראהו אם תבא בעזרת האל יתעלה. וכשתשלים לאחינו פירוש והענתק מה שהתחלת בו, שאחר שהתחלת במצוה תגמור אותה. ואחרי כן בא תבא ברנה על דרך הבקור לא לקבל תועלת הלמוד כי יצר זמני מאד.

קבלת יסורים באהבה Accepting Suffering With Love רבי יוסף חיים זוננפלד (Page 233)

נחשבו היסורים רכוש עצום ונורא מאוד, רק שהיסורים הם מרים מאוד וקשה מאוד כח הסבל, אך כ"ו ביסורים דעכשיו. אבל היסורים שכבר עברו וכבר סבל אותם הרי כבר הם רק טובה וברכה. כי מה שסבל כבר עבר ובטל נמצא שהחולה רכש לו הון רב מאוד של זכויות, ע"י היסורים. ואנחנו מקוים שהשי"ת ירחם על הדר"ג לרפאותו רפואה שלמה בב"א ויתברך בחיים ברכה ושלו' עמוע"ש.
חדו"ש המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.
יעקב ישראל קניבסקי

הפסד קרב ותנצח מלחמה Lose a Battle and Win the War רבי יצחק הוטנר (בעל פחד יצחק) (Page 238)

יום ב' לר"ח אייר תשכ"ג
אהובי חביבי,
שלום וברכה!

מכתבך הגיע לידי. ודבריך הגיעו ללבי. דע לך חביבי כי עצם מכתבך מתנגד הוא לכל התאורים הנמצאים בו. והנני בזה להסביר לך תוכן משפט זה. רעה חולה היא אצלנו שכאשר מתעסקים אנו בצדדי השלימות של גדולינו, הננו מטפלים בסיכום האחרון של מעלתם. מספרים אנו על דרכי השלימות שלהם, בשעה שאנחנו מדלגים על המאבק הפנימי שהתחולל בנפשם. הרושם של שיחתנו על הגדולים מתקבל כאילו יצאו מתחת יד היוצר בקומתם ובצביונם. הכל משוחחים, מתפעלים ומרימים על נס את טהרת הלשון של בעל החפץ-חיים זצ"ל, אבל מי יודע מן כל המלחמות, המאבקים, המכשולים, ונפילות, והנסיגות לאחור שמצא החפץ-חיים בדרך המלחמה שלו עם יצרו הרע, משל אחד מני אלף. ודי לנבון שכמותך לדון מן הפרט אל הכלל. התוצאה מזה היא כשנער בעל רוח, בעל שאיפה, בעל תסיסה מוצא בעצמו מכשולים, נפילות, וידידות הרי הוא דומה בעיניו כבלתי "שתול בבית השם". שלפי דמיונות של נער זה להיות שתול בבית השם, פירושו הוא לשבת בשלות הנפש על נאות דשא של מי מנוחות ולהינות מיצרו הטוב כדרך שצדיקים נהנים מזיו השכינה שעטרתיהם בראשיהם במסיבת גן-עדן. ולאידך גיסא, לא להיות מורגז מסערת היצר על דרך הכתוב של "במתים חפשי".

אבל דע לך, חביבי, ששורש נשמתך הוא לא השלוח של היצר-טוב, אלא דוקא מלחמתו של היצר טוב. ומכתבך היקר הנלכב מעיד כמאה עדים כי אכן לוחם נאמן אתה בצבאותיו של היצר טוב. באנגלית אומרים Lose a battle and win the war. בודאי שהנך נכשל ועומד להיות נכשל (אין בזה משום פתיחת פה לשטן) ובכמה מערכות תפול שדוד. אבל אני מבטיח לך שלאחר הפסד כל המערכות תצא מן המלחמה כשזר הנצחון על ראשך, והטרף החד מפרפר בין שנייך ... החכם מכל אדם אמר "שבע יפול צדיק וקם". והטפשים חושבים כי כונתו בדרך רבותא. אע"פ ששבע יפול צדיק מ"מ הוא קם. אבל החכמים יודעים היטב שהכונה היא שמהות הקימה של הצדיק היא דרך ה"שבע נפילות" שלו. וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאד. טוב זה יצר טוב. מאד זה יצר הרע.

אהובי, הנני לוחץ אותך אל לבבי, ולוחץ באזניך, כי אילו היה מכתבך מספר לי על אודות המצוות ומעשים טובים שלך הייתי אומר שקבלתי ממך מכתב טוב. עכשו שמכתבך מספר על דבר ידידות ונפילות ומכשולים, הנני אומר שקבלתי ממך מכתב טוב מאד. רוחך סוערת לקראת השאיפה להיות גדול. בבקשה ממך אל תצייר לעצמך גדולים שהם יוצרם הטוב בבחינת חד הוא. לעומת זאת צייר בנפשך גדולות של גדולי עולם באותיות של מלחמה נוראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות. ובזמן שהנך מרגיש בקרבך סערת-היצר, דע לך שבזה הנך מתדמה אל הגדולים הרבה יותר מאשר בשעה שאתה נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. דוקא באותם המקומות שהנך מוצא בעצמך הידידות הכי מרובות, דוקא באותם המקומות עומד הנך להיות כלי להצטיינות של כבוד שמים.

אינך רוצה לגנוב את דעתי, שאחשוב עליך שהנך נמצא בקו הטוב בעוד שבאמת הנך כך וכך, ועוד כך ושבע פעמים כך. ואני מה לי לכל השבע פעמים הללו. בשבילי עובדת היסוד היא כי במשך החורף העבר

ב"ה ירושלים, כ"ז בתמוז תרע"ז
אחי יקירי עמו"ש

את מכתבך היקר קבלתי, קשה עלי הכתיבה, אבינו שבשמים לקח ממני אל עולם האמת את נבנו היקר שמואל בנימין ע"ה, ביום ו' באייר, לאחר שחלה בטיפוס הבהרות במשך ארבעה-עשר יום. הוא היה איש במלוא פריחתו שקיוונו ממנו רבות. דרכי ה' נסתרות, ואנו מאמינים באמונה שלמה, שכל מה שנראה לנו כרעג כחידה, כמו חידת העולם כולה, ימצא את פתרונו לעתיד ויתברר שהיה לטובה. זה פירושה של תפילת הקדיש שלנו. אגב, לצערנו נפטרה לעולמה לפתע אשתו הצעירה של בני הקטן. גם אצל בתי הצעירה מת בחורף ילד נחמד ועדין, לדאבון נפשו, חשנו בבשרנו את צערם של הורים רבים בימים אלה. ה' הטוב והמטיב נותן ליעף כוח לשאת הכל בסבלנות, ברוך הוא וברוך שמו. אין צורך לספר על המאורעות בפרטות, בייחוד בזמן הזה, כאשר לכל אחד די למדוד בו את המצב מנקודת הראות שלו. עתה מתקרבים אנו כבר אל אחרית שנה זו. הימים ימים קשים, ועם זאת לא ימלט המסתכל הישר מלראות את דרכי ההשגחה המופלאות מיום אל יום. וכל החיים יודוך סלה - נאמר בסוף ברכת מוידים. אכן, אלה החיים לאחר כל מה שעבר יש להם להודות עד בלי די. עתה אנו מברכים: הלואי שתהא מלחמה זו סוף כל המלחמות, ושלום מכובד ובר-קיימא יביא אושר לעולם. יהי רצון ויגיענו בקרוב, הזמן אשר חזו נביאנו הקדושים בחזונו, ונראה כל באי עולם מאושרים ותכלית חייהם להיות צלם אלקים בשלום ובמידות טובות. יהי רצון שתתחדש עלינו שנה טובה וברוכה בכל הברכות לחיי אושר לנו ולכל ישראל, זאת ברכתנו הכנה של אחיך, השולח איחולים טובים לכל יקיריך בתקוה ובתחנונים.

אור האורות של האמת The Light of the Lights of Truth רבי אברהם ישעיה קרליץ (החזון איש) (Page 235)

שלום.

... אל נא תבטל מלימודך בעסקך בסידור ההגה של הספרים [ר"ל לבדוק כל ספר וספר אם אין בו חסר ויתר המצוי אחר סידור הקומט] ומשלוחם. ...

חזק בתורה וקניינה ותהא דעתך נוחה תמיד בחכמתך ולבך שמוח בשעשועי התורה ועיקר העבודה בשמחה כי באמת אין כל עצב בעולם למי שמכיר אור האורות של האמת ...
הדוש"ת מחכה לדבריך וממה שנתחדש במדרשך.
אי"ש

חביבים יסורים Treasure Suffering רבי יעקב ישראל קניבסקי (הסטייפלר גאון) (Page 236)

בעה"י אור ליום ד' פ' בהעלותך התשל"ט
לפא"מ כבוד ידי"ג הגאון הגדול טובייני דחכימאי ואוצר התורה והיראה כבוד ... שליט"א ר"מ ישיבת ... הגדולה.

אם כי בעונה"ר הנני חולה על כמה דברים ה' ירחם, ואין לי כח ללכת לבקר את פני הדר"ג שליט"א אמנם אני מתעניין במצבו של כבוד הדר"ג ודורש וחוקר אצל הנכנסים משלומו של פאר מעלתו שליט"א ואני תפלה להשי"ת שירחם וישלח דברו וירפאהו, ובפרט כי זכות הרבים תלוי בו והרבים צריכים לו.

והנה יסורים הוא ענין גדול ורם מאוד וכל העוה"ב תלוי בזה עד שאחז"ל כי כשעברו ארבעים יום בלא יסורים שאוכל עולמו, ... ולמעלה

רכשת לך ידיעה הגונה בהלכות נזקי ממון. חזרת כמה פעמים על המס' שלמדת. לא תכחיש את זה. זו היא העובדה המכריעה. בעובדה זו גנוז סוד הנצחון במאבק היצרים שלך.

הנך כותב, "לעולם לא אשכח הרצון שהיה בי להצליח ולעלות מחיל אל חיל, אבל חבל כבר אבדה תקותי". אינני יודע כיצד אתה מעיז פנים להכחיש מציאות חיה, האם אתה לא עלית מחיל אל חיל מאותו זמן שנכנסת לבית מדרש? מכיר אני אותך שאינך בעל-העזה כזה, אלא שהם הם הדברים, אם מוצא אתה בעצמך שיצרך הרע מתגבר עליך, הנך חושב בטפשותך ובתמימותך שכבר אבדה תקותך. דברייך פשוט מביאים לידי גיחוך. משתתף אני בסבלך הרע, אבל הסבל הזה הוא הרחם של הגדלות. ראיתי את פניך בשענת עיון בהלכה. ראיתי את פניך בשעת הקשבה לשעורים. ראיתי את פניך בליל שביעי של פסח. האותיות החרדות על פניך בשעות ה"ל הן אותיות של "סוף הכבוד לבוא". אין שביל הכבוד מתפתל דרך מישור; שביל הכבוד עובר מסתובב כנחש על דרך, וכשפיפון עלי אורח. ארסו של נחש בקרבך? - הוא ישופך עקב ואתה תשופנו ראש.

מצאתי לנכון להציע לך דברים הללו בכתב. הכונה היא לתת לך יכולת להזדקק להם מדי פעם בפעם. מובן מאליו שמפאת זה לא היתה הכונה אלא להקו הכללי. ובנוגע לנקודות פרטיות, בזה יפה כוחו של הדיבור החי פנים אל פנים.

אתה הוא השתול בבית השם!
בהשתתפות בסבלך,
בבטחון בנצחונך,
בתפלה להצלחתך,
יצחק הוטנר

נ.ב. עכשו הנך מבין את המשפט הראשון של המכתב, כי עצם מכתבך מתנגד הוא לכל התאורים הנמצאים בו.

כל המאריך באחד

Double Life vs. Broad Life

רבי יצחק הוטנר (בעל פחד יצחק)

(Page 242)

אהובי חביבי,

... למותר להגיד לך כי מעולם לא הייתי מסכים בשום אופן ל double life. ... זכורני שבקרתי פעם בירושלים בבית החולים של ד"ר וואלאך שליט"א וראיתי כשהוא נגש לחולה שהיה עומד להכנס לחדר-נתוח ושאל לו על שם אמו בכדי להתפלל עליו לפני הנתוח. כשספרתי את זה לאחד המיוחד מבין גדולי ירושלים צוק"ל התבטא "כמה צריך לקנאות ביהודי זה שיש לו הזדמנות כל כך גדולה לשמש כלי שרת לכבוד שמים!" הגידה נא לי האמת, אהובי חביבי, האם אמירת פרק תהלים לשלומי של חולה על ידי הרופא העומד לעשות את הנתוח, האם זה הוא double life? ואתה חביבי יקירי חלילה לך מלראות את עצמך כפול של חיים כפולים. כל המאריך ב"אחד" מאריכין לו ימיו ושנותיו. אדרבא, כל חייך צריכים להיות בבחינת המאריך ב"אחד" - אחד ולא כפל. צר לי מאד עליך חביבי אם נקודה זו נעלמת היא מעיניך. המון נקודות המפורזות זו תחת זו בודאי שיש בהם משום ריבוי, אבל אותו המון הנקודות עצמו

כשהוא מסודר מסביב לנקודה אחת העומדת במרכז הרי זה עגול אחד. זו היא, חביבי, חובתך בעולמך להעמיד במרכז חייך את ה"אחד" ואז אין עליך לדאוג כלל לכפלות. כל נקודה חדשה שתרכוש לך רק תרחיב את העגול אבל האחדות אינה זזה ממקומה. מצטער אני על שלא הבנת את כל זה עד עכשו. ומתוך צערי הנני דן אותך לכף זכות כי רק מצב רוח של רגע שם בפוך את הדברים אשר דברת במכתבך. חזק ואמץ חביבי, עלה והצלח יקירי, ורכב על דבר צדק ועשה את כל הצלחותיך לבסיס לריבוי כבוד שמים.

המתפלל להצלחתך
יצחק הוטנר

תקופת חיפוש-שידוכים

Proper Mindset While Seeking a Spouse

רבי שלמה וולבה (בעל עלי שור)

(Page 244)

לידידי היקר לי מאד כמו ... נ"י שלום רבי!

קבלתי מכתבך היקר, והנני מזדרז להשיב לך.

ראשית כל אני שמח מאד לשמוע ממך, כי בשנים שהיית ב... עד השנה האחרונה למדת בהצלחה וגם אמרת חברות, ז.א. שגם זכית לחדש חידושי תורה. ברוך השם שהצלחת בכך, וכן יתן לך ה' וכה יוסיף לך הצלחה לחדש חידושי תורה נעימים ואמיתיים!

לעומת זאת - כל העצבות והעגמת נפש מפרשת השידוכים אינה אלא תקופה חולפת. זהו מצבו של בן-תורה משנכנס לחפש אבידתו עד שמוצא אותה בעושהי"ת: המתיחות והאי-ברידות, והספקות בעצמו וערכו כשהדבר מתמהמה - כל אלה הם הניסיונות הפוקדים את האדם עד שלא מוצא את זיווגו.

אבל אסור לשקוע בעצבות, כמובן. מוכרח האדם בתקופה זו של חיפוש-שידוכים להתחזק מאד באמונה בהשגחה פרטית. עליו לדעת, כי כבר לפני לידתו הכריזו במרום על בת-זוגו, והרי היא חיי וקיימת! ובאומרו בבוקר בא"י אמ"ה שעשה לי כל צרכי - יתחזק באמונה ברורה כי כל אשר הוא צריך מוכן לו מאת השי"ת. אם ישאל את עצמו: אבל מהיכן ידע, איפה הוכן לו כל צרכי? אולי במקום שאינו יודע ממנו, רחוק מאד? אז ימשיך ויברך: בא"י אמ"ה המכין מצעדי גבר! אי אפשר להחטיא את המטרה, שהרי הקב"ה גם מזמין מצעדיו עדי ימצא את אשר הוכן לו! וגם זה נגזר על כל אדם, מתי ימצא בת זוגו, אאע"ה הי' בן 27 כאשר לקח את שרה אמנו ע"ה, יצחק אע"ה הי' בן 40 בלקחו את רבקה אמנו ע"ה, ויעקב אע"ה הי' בן 83 בלקחו את רחל ולא אמותינו ע"ה, ובודאי אין שום מקרה בזה והכל מדוקדק.

וכמובן, העצבות אינה רק חסרון בבטחון, אלא היא גם מזיקה לשידוך ממש, כי כשאתה נפגש עם מישהו, ועל פניך נסוכה עצבות - פשוט הוא כי אין זה מקרב את הענין, וצריך להיגמל מזה. ...

והנני מקוה להשי"ת שנתבשר בקרוב שמצאת את אבידתך, ורק אל תתייאש ואל תתעצב ואל תתעצבן, אלא עבוד בשמחה ולמד היטב ועסוק דווקא בחידושים, והקב"ה יעשה את שלו!

שלך באהבה
שלמה וולבה

אבלות ותנחומים

Bereavement and Consolation

אבלות על אח אהוב

Grieving for a Beloved Brother

רבינו משה בן מימון (הרמב"ם)

(Page 248)

[רבנו] כשדרשתי בבית הכנסת תוכחת מוסר לעמי הזכרתי, ואבל יחיד עשיתי בכל אופן, כראוי וכיאות למנוחתו כבוד, אך לא לנחם אתכם כפי הדין והדת, כי נאלמתי דומיה לרב אנחתי.

אמנם מבקש אני מכם לתת כבוד לה' יתברך ולא להצטער ביותר. גיסי תחיה בלאו הכי אינה בעלת כח, ועכשיו נצרכת ביותר ההשגחה על הילדים כמקודם, צריכים להתחזק ולקבל הכל באהבה ובחיבה מה' יתברך, הוא מחץ ומרפא. אבדתם אב בשר ודם, לעומת זאת קיבלתם לאב את ה' ב"ה, שהוא נקרא אבי יתומים ודין אלמנות (תהלים סח, 1).

והנה אנו רואים בבירור בעולם שרוב הנערים המצליחים בתורה והכמה ויראה ומו"מ הם יתומים, כי הקב"ה משגיח בהשגחה מיוחדת עליהם כי הוא מרחם יתום, אך איך מסונוורת ומכוסה היא החכמה של בני אדם, איזה סיבה יש לנו לבכות על מעשי הקב"ה! האם יודעים אנו מהו טוב ומה רע? האם אנו חכמים כה' ב"ה? האם [אנו] רחמנים כמוהו? מיטיבים כמוהו? מרחמי יתומים כמוהו? אוהבי חסד ורחמים כמוהו? רואים את הנולד כמוהו? גומלי צדקות כמו הקב"ה? שהוא הוא החכמה והרחמנות והאמת בעצמו.

...

וברור כי הוא ב"ה בחכמתו השלמה הבחין שזאת היא הטובה העליונה, ויקר בעיני ה' המותה לחסידיו, ולמה נצטער? האם איננו רוצים להכיר טובת הקב"ה? האם אין לו צער ורחמנות על האשה, ובמיוחד על הבנים הקטנים היתומים הדומים אחרי מות אביהם לצאן תועה, לא פחות מהמשפחה השרויה בצער?

האם אין להקב"ה צער כאשר האדם מצטער, וביותר צער אלמנות ויתומים שלא טעמו טעם חטא? הקב"ה מצטער על עובד עבודה זרה ומגדף ה' שנסקל בבית דין ונתלה והקב"ה אומר: "קלני מראשי", והרבה יותר בצער כזה, וכמו שנאמר: "בכל צרתם לו צר" (ישעיהו סג). והקב"ה אינו כבשר ודם שאינו ביכולת לשנות ולבטל צערו, הוא יכול לשנות הכל. ועל כן קל להבין שאלמלא מצא שזאת היא החסד והטובה השלימה, בודאי לא היה מביא צער כזה, אלא הוא מצא שזאת מביא רק לטובה, גם אם זה בא בלי ספק ביסורים גדולים.

...

ועל כן אחות והילדים: בזה רוצה אני לסיים. היי בשמחה שהוא נפטר בשם טוב ובלי דופי ו"איזהו בן העולם הבא כל שכנגד זקניו כבוד" (בבא בתרא י:). ... ובכן אחות, נחיה בתקוה לה'. וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים (ישעיהו מ, לא).

ממני גיטך הק' יהונתן בהרב המנוח
מוהר"ר נתן נטע זלה"ה
חפ"ק מיץ ואגפ"י יע"א

דמע אחת

A Single Teardrop

רבי משה סופר (החתם סופר)

(Page 253)

... והנה ביצקי מים על ידו בתחילת בואו לבאסקוויטץ ולא היה לו כי אם בן קטן ובת אחת כמו בת י"ב שנה, אוהבה לו במעשיה, כאמה כן בתה אי אפשר לספר שבחה.

ובעונותינו הרבים מתה שם, ולא דמע עינו והיה מצדיק הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפילת שמחת תורה. אך ביום השבת פר' וירא והוא היה רגיל לעלות לכהן ולמפטיד בכל שבת וגם באותו שבת שבתוך השבעה לא מנע מהנ"ל. אז באמרו ההפטרות זלג דמע אחד מעיניו וקיבלו בידו, ומיד חזר ונהפך לאחר ושוב לא נראה בו שום רמז עצבות ולא הזכיר את שמה כלל.

לכבוד גדולת מר יפת החכם המבין הדין המשכיל בן כבוד גדול מרנא ורבנא אליהו הדיין החסיד זכר צדיק לברכה. מאת אוהבו המתפלל להוסיף כבודו משה בר מימון הרב זכר צדיק לברכה.

הגיעו כתבך החביב אל נפשי, ותמהתי על ענינו, מפני שהרי אתה קבל עלי שלא קדמתי לשאול בשלומך מיום שנפרדנו מארץ הצבי, ולא שלחתי לך כתבי, ובודאי זה הענין שהזכרת בא ללמד ונמצא למד ואתה בוגד ולא בגדו בך. ועוד שמאחר שנפרדנו מת אבא מארי זכרונו לברכה, ובאו כתבי התנחומים מקצה ארץ אדום ומערב מהלך כמה חדשים ואתה לא שמח לכך לזאת, גם ארעוני צרות רבות גלויות בארץ מצרים מחליים והפסד ממון ועמידת מוסרים עלי להרגני, והרעה הגדולה שבאה עלי באחרונה, שהיא רעה מכל רעה שעברה מיום היותי עד היום הזה, והיא פטירת הצדיק זכר צדיק לברכה שטבע בים הודו, ובידו ממון רב לי ולו ולאחרים, והניח בת קטנה ואלמנותו אצלי, ונשארתי אחריו כמו שנה מיום שהגיעה השמועה הרעה, נופל על המטה בשחין רע ובדלקת ובתמהון לבב, וכמעט קט הייתי אובד, ואחר כך עד היום הזה כמו שמונה שנים, אני מתאבל ולא התנחמתי. ובמה אתנחם? והוא היה על ברכי גדל, והוא היה האח, והוא היה התלמיד, והוא היה נושא ונותן בשוק ומרויח, ואני הייתי יושב לבטח, והבין בתלמוד ובמקרא, והבין בדקדוק הלשון, ולא היתה לי שמחה אלא בראותו. ערבה כל שמחה והלך לחיי העולם, והניחני נבהל בארץ נכריה, כל עת שאראה כתב ידו או ספר מספרי, יהפך עלי לבי ויעורו יגוני. כללו של דבר: כי ארד אל בני אבל שאולה. ולולי התורה שהיא שעשועי, ודברי החכמות שאשכח בהם יגוני, אז אבדתי בעניי, ואני בכל זה איני קובל לא על חכם ולא על תלמיד ולא על רע ומיודע, וראוי לקבול עליך יותר מכולם, שאני והוא ואבא מארי זכרונו לברכה ארבעתנו הלכנו בבית ה' ברגש, ולא שאלת ולא דרשת, ומן הדין היה שלא אשיבך על כתב זה שהגיע עתה בעבור ההרשאה, אבל אהבתי ערוכה ושמורה, ולכתנו יחד במדברים וביערות אחרי השם לא אנשה, ולא אחשוב לך עון ופשע, ועל כל פשעים תכסה אהבה. והאל יודע כמה צר לי וקשה בעיני דוחק הזמן אשר אמרת, וכל אותו ענין היטב חרה לי עד מות, ואילו היית כאן אצלי הייתי עושה עמך כראוי, ואכבד ואהנה כפי כחי ושמחתי הרבה על זה הבן שחנך האל רבי אליהו התלמיד הנבון, שמעתי שהוא עוסק בתורה, ושהוא נבון לחש והולך בדרך טובה.

תחת אבותיך יהיו בניך, תשיתמו לשרים בכל הארץ! וכן יהי רצון! אמן!

אבי יתומים

Father of Orphans

רבי יהונתן אייבשיץ

(Page 251)

שלום רב לגיסי תחי' ובניה, המקום ינחם אתכם, ויפרוש כנפיו עליכם, להיות לכם לאב ולפטרוני ולרפאות את לבבכם הנשבר.

ממש איני יכול לכתוב מחמת הצער האיום והיגון, ובאמת מאד קשה לי לנחם דוקא אותך ובניך האהובים, ובפרט ידידי כבוד מיכל שיחי'. עיני זלגו דמעה ולבי חלל בקרבי, ובשמים סהדי שעל אחי המנוח ז"ל לא היה לי כל כך צער והרגשת יגון כמו עליו ז"ל, וסהדי בשחק שביום מיתת משה

יחדש ה' שנה טובה, צום גדליה תרנ"ג, אל כבוד ידיד ה' וידיד נפשי, המופלא והמופלא בתורה, ירא אלקים באמת, כק"ש מוה"ר חיים לייב הכהן, ויזרח שמו לעד.

אחר דרישת שלומו הטוב:

קבלתי מכתבו הטוהר, ואשר בקשני שאודיעו מתי אהיה בביאליסטאק, לא יכולתי להודיעו, כי לא ידעתי הזמן לזה. ועל עצם הענין שנודע לי מפטירת בנו הנחמד, שמעתי ותרגזו בני.

אהובי ידיד נפשי! את גודל צערך שהוא כמעט בלתי שיעור אני יודע. אמנם מה שאנו יודעים מתורתנו הקדושה, שיסורי עם ישראל הוא כאשר ייסר איש את בנו. וידוע מה שכתבו הספרים שאהבת ה' יתברך לאיש הישראלי הוא יותר ממה שאדם אוהב לעצמו. וממה שה' שולח יסורים על האדם הוא פעמים רק בשביל כלל ישראל. כידוע שהצדיק נלקח בעוון הדור. וכמו שכתוב במשה רבנו ע"ה שאמר: "מחני נא מספרך אשר כתבת" (שמות לב, לב). ובוודאי כשאחד סובל בשביל הכלל ועל ידי זה מתקיים הכלל, שכרו של האיש ההוא מרובה מאד מאד, שמתקן בזה הרבה והרבה יותר ממה שהיה משלים התיקון על ידי עצמו. ואיתא באבות: (א, יד) "וכשאני לעצמי מה אני", על כן אין לנו לדאוג יותר מדי על ענינים כאלה.

ידיד נפשי! גם אנכי הוכיחתי בחורף בענין כזה, בבני הבחור אברהם ז"ל, שהיה גדול בתורה ומעמיק נפלא אשר כמעט לא נמצא בדורו, ואיש גדול גומל חסד בטבעו, ואך באחת אתנחם, כי אקוה שלא אתבייש ממנו אחר מאה שנים לפני כסא כבודו יתברך בהעלות נפש כזה למעלה. וגם זה אני אומר לידידי: בנכם היה איש יקר ונחמד, ולא תתביישו ממנו אחר מאה שנים, ובהדי כבשא דרחמנא למה לן?

אחת ראינו בפרשת האזינו (דברים לב, ד), שהכתוב מתחיל: הצור תמים פעלו וגו', משמע מזה שכוונת הכתוב לומר על משפטי ה' שהם באמת ואמונה (לא משפט מעוקל, ח"ו). ובסוף המקרא מסיים: "צדיק וישר הוא", משמע לומר, לא כמו שאנחנו חושבים, אלא שגם זה הוא בצדק ויושר. מי לנו גדול מבני אהרן שכתוב עליהם כמה פעמים בתורה: "דבר אל אהרן ואל בניו" וגו'. הם היו במדרגה יותר גדולה מהזקנים והנשיאים, ואף על פי כן כתוב: (ויקרא י, ג) "וידום אהרן".

על כן ידיד נפשי, אנו צריכים להתנחם על מה שהקרה ה' לפנינו. ה' יתברך ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון ...

עוד, ידידי כתב לי אודות בנו יחידו שיחיה שדעתו לשלחו פה. לדעתי לא נכון כן, משום דלא היה מסמנא מילתא. וטוב היה אם היה יכול להחזיקו בביתו. וה' הטוב יגמור חתימתו לטוב בשנת תרנ"ג, לו ולכל ביתו וידיק לו ברכתו משמי מעונו, כחפצו וכחפץ ידידו נצח.

ישראל מאיר הכהן

ינחם ה' / בתוך אבלי ציון וירושלים

Be Consoled

רבי משה מרדכי אפשטיין

(Page 257)

ינחם ה' בתוך אבלי ציון וירושלים.

את כבוד ידידי הגביר המפואר, הנדיב, מוה' שמעון גדלי' גאלדינג יחי'.

און די טייערע, הגבירה הכבודה צדקנית וחכמנית מרת נעהא תחי'.

מיט זייערע טייערע קינדער זאלען לעבן.

זייט געטרייסט פון דעם עוויגן,

טייערע, עס איז א מצוה נחום אבליים, צו טרייסטן די וואס האט געטראפן איין אומגליק, אבער טייערע, עס איז זייער שווער צו טרייסטן ביי דיזען גרויסען אומגליק, ווען דער טייערע גאלדענער, יוסף זכורנו לברכה, איז שייך ניטא, און דורך אזא אומגליק ווי קען איך טרייסטען, אז איך האב נאך פאר זיך זעלבסט ניט קיין טרייסט, די הענט ציטערן און די

הארץ איז צוגאסען, און ניט ווילענדיג גייט טרערן פון די אייגען. צו גרייס איז דער אומגליק, צו שווער צו געפינען איין טרייסט ווארט, ביי אזא קינד, וואס מיר האבען נאך געהאפט צוא זעהען און אהים, וויכטיקייט און גרייסקייט.

אבער מען דארף זיך אפשטעלן בייא דעם אומגליק וואס עס איז געווען גיט ווי די געווענליכקייט, עס איז עפעס וואונדער, אז דער טראגישער פאל האט געטראפען אין די צייט פון בר-מצוה, עפעס האט מען געוויזען פון הימעל אז מען זאל דאס ניט אן נעמען פיר געווינליך, עס איז א העכערע זאך.

דיא זאך דערמאנט אונז וואס איז פארשריבען אין די הייליגע תורה, אז אין דעם טאג, וואס די קינדער פון אהרן הכהן, האבן געדארפט ווערן כהנים, איז ארויס איין פייער און האט זיין פארברענט און דאן האט דער עוויגער געזאגט צוא אהרן הכהן: איר זאלט ניט רייסען דיא קליידער און ניט צושטערן די קאפף, דיא אידישע פאלג דארף וויינען אויף די שרפה.

ווען חלילה, עס דארף טרעפן איין אומגליק ביי די אידישע פאלג דאן אום צו רעטירן די אידישע פאלג נעמט צו דער עוויגער איין קרבן, ווערט געהאלפן די אידישע פאלג פון אומגליק, און דאן נעמט דער עוויגער דעם קרבן פון די בעסטע. איין קינד פון אהרן אין די צייט "בקרבתם לפני ה'" דאס הייסט אין די צייט, ווען ערנעהנטערט זיך צו דעם עוויגען, דאן אין די העכסטע שטופע, דאן קען אזא קרבן רעטירן די אידישע פאלג. און דער עוויגער זאגט צוא אהרן הכהן: דער קינד איז ניט ווערט געווען דעם אומגליק, נור די אידישע פאלג איז ווערט און זיין דארפן וויינען, און אהרן הכהן וויסענדיג אז זיינע קינדער זיינען איין קרבן פיר די אידישע פאלג שטייט "וידום אהרן", אהרן האט זיך דער מיט געטרייסט. דען ביי אלע נאציאנען, ווען עס שטייט פאר די לאנד איין אומגליק שיקן ארויס פאטערס דע בעסטע קינדער זיי זאלען אפפערן זייער לעבן פאר דיא נוצען פון פאטערלאנד.

טייערע פריינד, אונזערע הייליגע חז"ל זאגען אז ווען דער עוויגער נעמט די צדיקים פארן דור אום צו רעטן דעם דור, נעמט ער איין קרבן "תנוקות של בית רבן" ד, ה, איין קינד פון ישיבה און ער איז איין קרבן פאר דעם דור. ווען עס קלייבט זיך, חלילה, די עונות פון חילול שבת, וואס דער פאר קומט סקילה, צוא פארשטיינען, און נאך א זעלכע זאכן וואז לויט דעם דין תורה קומט, חלילה, די גרעסטע שטראפען, נעמט ער איין קרבן פון ישיבה און ער האט דעם שטראף פאר דעם דור און דערמיט ראטירט ער דעם גאנצען דור.

איך ווענד זיך צוא אייך, טייערע עלטערן, איך פיל אייער עלטערנס הארץ ביי אזא אומגליק. בעזונדער צו אייך טייערע מרת גאלדינג, איין מוטערס הארץ ביי אזא אומגליק. אבער דער עוויגער האט געוויזען אז אזא טראגישער אומגליק האט געטראפן "בקרבתו לפני ה'" אין די צייט וואס ער האט געדארפט ווערן איין בר-מצוה איז דאס ווייל דער דור האט געדארפט דעם קרבן. עס איז, חלילה, פול געווארן די מאס פון די חטאים, חילול שבת און נאך אלע שרעקליכע זאכען און עס האט חלילה געדארפט קומען אויף דעם דור, האט דער עוויגער צו גענומען דעם טייערן יוסף ז"ל, דער טייערע זאהן פון תינוקות של בית רבן פון ישיבה, פון אזא טייערע הויז, פון אייך וואס איר זייט איין צדקנית, פון די איינצעלטע פון דור. זאל אייך דער עוויגע מאריך ימים זיין, און ביי אייך האט ער גענומען דעם קרבן און ער האט געהאט די שטראף און דער מיט איז גערעטעט דער דור, און צו אייער פרומע הארץ ווענד איך זיך, טרייסט זיך דערמיט, אז אייער טייערער קינד איז געווען איין קרבן פיר די אידישע פאלג, עלטערן וואס האבן פארלארן זייערע קינדער פאר די פאטערלאנד און דער מיט געראטעט דיא לאנד קענען זיך טרייסטן נור מיט געדאנק, אבער איר קענט זיך טרייסטן, מיט דעם עוויגן גרייסן זכות, וואס אייער זוהר זכורנו לברכה! האט אויף די אייביגע וועלט, וואס איס די אמתה וועלט, אז מיט דעם שטראף וואס איז געווען אויף עס, איז גערעטעט דער דור און טהוט ווי אהרן האט געטאן ער האט אופגעהערט צוא זיפצען, וויסענדיג אז זיינע קינדער זיינען דעם עוויגענס געליבטע, אז ער האט זיי גענומען פיר דעם דור. אייערע טייערע פרומע הארץ זאל אייך שטארקן וועט דאס זיין איין זכות ווי ביי דער עקידה. און דער עוויגער וועט אייך בענטשען אז איר וועט שייך מער קיין צער ניט האבן, נור נחת פון אלע טייערע אייערע.

איך ישיבה ווערט געזאגט קדיש און מען לערנט פיר זיין הייליגע נשמה. אויך איך לערן משניות פאר זיין נשמה.

בהיותו בחיים. התבונן במצבו הנורא - כל אשר יחובר לחיים יש בטחון וכלב חי טוב מן האריה המת. עיניו נשואות רק לכם, בניס אהובים וחביבים. ...

לנחם אלמנה ויתומים Consoling a Daughter רבי יחזקאל לוינשטיין

(Page 262)

רוב תנחומים וברכה לכבוד בתי היקרה תחיה ולבניך היקרים הי"ו!
בני היקרים יחיו, אין עתה עלינו מה לעשות אלא רק לקבל משפטי ה' באהבה. לא נברא האדם עבור חיי העולם הזה, העולם הזה נוצר עבור כל השבעים אומות. עבורנו נועד העולם הבא נצח נצחים. יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה. ר' אפרים מרדכי לא נסתלק כי אם הלך לעולם שממנו בא. כי שם הוא המקום האמתי לכל מי אשר זכה לעסוק בתורה ובמצוות. הוא מסר את נפשו כל ימי חייו ללימוד התורה ולהרבצת תורה, וזכה להעמיד תלמידים הרבה. לכן בוודאי היה חלקו בין גדולי תורה. חובתנו מצדנו היא לעזור לו בזאת אשר נצדיק את משפט ה' באהבה, כי זוהי בקשתו ורצונו עתה.

נכדי היקרים, מחובתכם עתה להשתדל עבור אביכם ע"ה, אשר מסר זמנו ועתו עבורכם, ולעסוק בתורה ובמצוות, כי בזאת תזכו את אביכם ע"ה. אנא גמלו לו בזאת שתפילתכם תהא בכוונה. כן אמירת הקדיש תהא בכוונה. דעו לידע הפירוש הנכון של הקדיש. כן ללמוד משניות בכל יום עבור נשמתו הקדושה.

לא תתעצבו על נפשכם אלא עסקו בתורה מתוך שמחה, כי יש לנו אב רחמן שבוודאי ירחם עליכם, ובוזה תשמחו את אמכם תחיה. אל נא תעסיקו זמנכם אלא בתורה כן השתדלו ליתן צדקה עבור נשמתו הקדושה. אנא כתבו לי מכל הנעשה אצלכם כי מצפה אני לזאת, כי ה' יתברך לא יעזבכם כי הוא אבי יתומים ואלמנות ...
אביכם המתנחם והמצפה לראות ישועת ה'.

לולי תורתך שעשועי

Had Your Torah Not Been My Delight

רבי אלעזר מנחם מן שך

(Page 264)

ב"ה יום א' ז' ניסן התשכ"ט
ליקירי חביבי אהובי הרה"ג עדין לגאון ולתפארת מר ... שיחי'
שלו' וברכה עד בלי די
הנה זה זמן שלא כתבתי לך. ידוע לך הסיבה שקשה הי' עלי להתרכז ולכתוב וגם עתה עוד יגוני בלבי, אבל לולי תורתך שעשועי ... ולקחתי לי עכשיו את העט לכתוב לך איזה מילים.

מה שלומך ואין אתה מרגיש, ב"ה שאתה מצאת עזר שתוכל ללמוד במנוחה, ובעזרה יש תקוה שתעלה מעלה. העיקר הוא הלימוד בשקידה ולהתגבר על כל המכשולים והפרעות, ואני מבקשך מאד שתכתוב לי ולא תסתכל מה שעוד לא קבלת תשובה, כי מאד מאד אני טרוד כפי שידוע לך. ולזה אגמור מכתבי זה בברכה לחג שמח וכשר.

ממני

אלעזר מנחם מן שך

ואכתוב לך איזה הערה במנ"ח ...

מכתב תנחומין לראש ישיבה שמתה אשתו

Comforting on the Loss of a Wife

רבי חיים ליב שמואלביץ

(Page 266)

כדי לנחם את מי ששרוי בצער יש צורך לחוש את הצער. ומאחר ששנינו שאין אשה מתה אלא לבעלה, אין אף אחד שירגיש כהוגן את צער הבעל במות אשתו ר"ל. וממילא אין בכח איש לנחמו. רק המקום ברוך הוא יודע ומקיף את גודל הצער, ועל כן: "המקום ינחם אותך בתוך שאר אבלי ציון וירושלים".

איך בעט זייער שרייבט מיר וואס מאכט איר אין געזונד, וואס מאכט דער טייערע מ"ר גאלדינג, איז ער געקומען זו היזע? ווי האט ער זיך ערהוילט? ווי גייט עס אין אלעס? שטארק זיך און דער עוויגער וועט איך בענטשן מיט נחת.

טייערע גאלדענע חנה לאה תחי'.

איך האב ערהאלטן דיין טייערן בריעף און האב פיל פערגיגען געהאט פון עס. פון די טייערע רייד, פון די טייערע הארץ. איך האב גערעכנט צו אנטווארטן, נור אזוי ווי איך האב זייער פיל צו טהון האט זיך פירצייגען, אבער ליידער ביי יעצטיגען מאמענט קען איך ניט שרייבען קיין בריעף ווי איך האב געדארפט. צו אנטווארטען אויף אזא טייערן שרייבען. איך בעט דיר נור, שטארק זיך און שטארק די טייערע עלטערן, בעזונדער די טייערע מוטער. זי איז דאך אימער אין שטוב, איר מוז מען זעהן אופפאסען. זאל דער עוויגער איר שטארקן, זאל שייך דער עוויגער געבן צו הערן פון אייך גוטע נייעס.

איך בעט זייער שרייבען וואס מאכט איר אלע? וואס מאכט דער פאפא? און די מאמא?

זייט געזונד און געטרייסט, אייער איבערגעגעבענער פריינד וואס האפט אויף גוטעס.

השקפת התורה על מיתה

Torah Perspective on Death

רבי ירוחם לבביץ

(Page 260)

... עיקר גדול בתוה"ק לדעת, להבין, ולהשכיל, ענין כל העולמות, וגם ענין עוה"ז ועוה"ב, ענין חיים, וענין המתים, אחרי שמאמינים אנו בה' אחד ושמו אחד, שזוהו כל יסוד תורתנו ואמונתנו הק', א"כ אין פירושים בין העולמות כולם, ואין פירושים באמת בין עוה"ז ועוה"ב, ואין פירושים בין חיים ובין מתים ...

... בימים אלו ראיתי בספר "אור החיים" בפירושו על החומש, ואמר שם על הפסוק "בנים אתם לה'" וגו', וזה לשונו: "נראה שנתכוון לומר שבמיתת איש אין אבדה למת, אלא הוא דומה לאדם ששלח בנו לסחורה לעיר אחרת, ולימים שלח האב אחר בנו (לקרוא לו שישב אל מקומו). אין העדר הבן אלא מן המקום שהלך משם, אבל על כל פנים ישנו. (כלומר: הבן עדיין נמצא וקיים ולא נסתלק אלא רק מן המקום שבו שהה עד עתה). ואדרבה, לטוב לו שחזר הבן אצל אביו, שהוא מקור החיים" וכו'.

ראה דברי הגאון הקדוש, איך עלינו להבין ענין המיתה - אינו אלא כהענתקת מקום מגורים מעיר לעיר ולא יותר! זהו האמת לאמיתו. אביך ז"ל לא מת ח"ו אלא חי הוא, ואין זאת כי אם הענתקת מקום! המבין יודע דקות הענינים יודע ומבין שאדרבה, כעת הוא קרוב יותר ונמצא עמנו יותר מאשר בחייו, לפי שאין שום דבר חוצץ לפניו. על זה נצטוונו: "מכבדו בחייו, מכבדו במותו". הוא חי וקרוב ונמצא עמנו תמיד. ובכן עלינו להתבונן בזה תמיד ולזכור אותו, לבל נשכחהו לחשוב שהלך מאיתנו ומת הוא, ח"ו. הכל כמקודם - אתה באמריקה והוא היה באירופא בריחוק מקום ממך; גם עכשיו הוא נמצא כמקודם בריחוק מקום ממך, ואיך נשכחהו?

כל ענין האבילות הוא רק ענין של "נושא בעול עם חבירו". אלמלא ענין זה לא היה שום מקום לאבילות. חובתנו, אם כן, לחשוב עליו ולהתבונן במצבו הנורא, דהיינו הדין-וחשבון הנורא. חז"ל אמרו שאלמלי היה בא הקב"ה בדין עם אברהם יצחק ויעקב גם הם לא היו יכולים לעמוד (ערכין יז.). איום ונורא! ומי יוכל להצטדק לפניו בדין?

ובכן, נצטוו בני וקרובי המת להתבונן תמיד במצבו, ושהוא מחכה בשמים למעשי הבנים, שכן רק זאת היא זכותו שם, ורק המה מצילים אותו מיום רעה. זהו ענין הקדיש שמובא בשלחן ערוך שנתקן לקטנים. אוי ואבוי לו לנפטר אם יעשו בניו מעשים רעים ח"ו. אילו היו הבנים המאמינים מציירים עובדות אלו לעצמם ומתבוננים בהן, היו עוסקים כל ימיהם במצוות ובמעשים טובים אך ורק מתוך אהבת בן לאביו. ומי יוכל לשער הזכות הגדולה שבלימוד התורה של בנים. וחלילה להיפך - ביטול תורה של בנים; מבהיל!

מוצא אני חובה לעצמי, מרוב אהבתי אליך, כידוע לך, לעוררך על כך ולבקש ממך רחמים גדולים שתדאג עבור אביך ז"ל יותר מכפי שדאגת עבורו

אגרת לחנך הילדים איך להתנחם אחרי פטירתו

Letter of Consolation to the Children

תלמיד של רבי ירוחם לבביץ

(Page 268)

אולם, עוד דבר ברצוני לומר לכם, הוא אשר הרגשתי כאשר נתימתתי אני מהורי ע"ה:
כל אדם מרגיש בזמן אבלותו דחיפה להתקרב למצוות ומעשים טובים, אפילו פורקי עול שומרים את "הקדיש", מניחים טלית ותפילין ומתפללים. ממה נובעת דחיפה זאת?
יש לזה טעם עמוק. חז"ל אומרים: שלשה שותפים יש באדם - אביו ואמו והקב"ה. והנה ילד רגיל לראות רק אביו ואמו. את השותף השלישי איננו רואה. אבל כשהוריו עוזבים אותו והולכים לעולמם, אז לבו אומר לו (בכח האמונה השרשית החיה בלב כל אדם מישראל!) להשליך מעתה יתנו על השותף השלישי ...

והמחזוק היטב באמונתו מבין ומרגיש זאת בודאות ופשטות: "כי אבי ואמי עזבוני - והשם יאספני!" (תהילים כז, י)
וזאת האמת: האב הגופני היה רק שליח מאת האב האמיתי שבשמים, ובתום שליחותו של האב הגופני - מתקשר הבן בקשר אמין עם אביו שבשמים, וטוב לחסות בה' מבטוח באדם!
הוא אשר הרגשתי בימי אבלי על הורי ע"ה, וזה אני מוסר לכם, ילדי האהובים נ"י. ודעו נא זאת כי עיקר העיקרים לכל אדם ובכל גיל, ובפרט ליתומים, הוא זה, להתחזק עד מאד באמונה, להרגיש ממש בהשגחתו ית', וכיצד הוא ית' מנהיג ומדריך אתכם כל יום וממציא לכולכם כל צרככם בגוף ורוח ומכונן צעדיכם, ולא יחסר לכם מאומה אם אך תהיו חזקים מאד באמונה!

ורק החי באמונה זו יוכל גם להתנחם. ודעו נא, אהובי כי גם בענין הניחום והתרגלותי לחשוב אחרת ממה שרגילים: הנה סביבת האדם - ביתו, רבותיו, חבריו - עוזרת לו להחזיק מעמד במדרגתו וגם להתעלות יותר. כל משאת-נפשו של האדם, לעלות במדרגתו ולא לדרת ח"ו. והנה בהלקח ממנו אחד מקרוביו ר"ל - נעדר אחד מהמחזיקים אותו במצבו ובמעמדו הרוחני.

אדם מתנחם, כאשר הוא זוכה שוב לתומך ומחזיק אותו במדרגתו לבל יפול ח"ו ברוחו ועוד יעלה מעלה מעלה. הוא אשר התורה מספרת על יצחק אבינו ע"ה: "ויביאה יצחק האוהלה שרה אמו ויקח את רבקה ויאבה וינחם יצחק אחרי אמו", ורש"י כתב: "ויבאה האוהלה והרי היא שרה אמו", כלומר נעשית דוגמת שרה אמו, "שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהלה, וכשמתה - פסקו, וכשבאה רבקה - חזרו", ובזה התנחם יצחק אחרי אמו. שהרי מצא המשך לביתו ומצבו.

ואתם אהובי זאת עשו ותתנחמו: תתקברו זה אל זה, איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק ותרחיקו יאוש ועצבות מלבכם: יהיו חבריכם רק שלמים באמונה ואוהבי תורה ולומדיה ותהיו תמיד בבחינת "בא לטהר" שמסיעין אותו וכפידוש רבנו הרמב"ם שהבא לטהר "ימצא עצמו נעזר על הדבר". ותדעו בודאות גמורה כי המקום ינחם אתכם וימציא לכם המשך בדרככם-דרכו, להתחזק באמונה ובתורה, ולבנות לכם בתים נאמנים לקיום מצוות ה', ומזה גם אני איבנה כאמרם ז"ל כל המניח בן כשר כאילו לא מת. זאת היא עצתי ובקשתי ומלתי האחרונה אליכם, אהובי: תאמינו ותיאמנו, ואז - אור זרוע על דרכיכם לעולמים!

באהבה
אביכם

מנהיגות וצרכי הכלל

Leadership and Communal Affairs

ממקור הברכות אתם החזקתם אותי על התורה על העבודה תלית להעמיד תלמידים לאלפים אלופים ומסובלים בתורה וביראה, ומלאי פני תבל תנובה ותבונה, והקהלה מלאה חכמים סופרים גדולים וקטנים פרי קודש הילולים, החזקתם ישיבה בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכת מחשבת עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו עול פרנסת והספקת התלמידים וגדלתם רוב בניכם בתלמוד תורה, הצליחו וגם עשה פרי. יתנם ה' עליון לשם ולתפארת ולא יעלה עליכם שום פורץ גדר לעולם. ונא לא יהי כסא הרבנות פנוי יותר משתי שנים, ולא תושיבו כ"א ת"ח מפורסם

בני ובנותי היקרים והאהובים נ"י!
הנני כותב לכם מכתב זה, ותקוותי שתקראוהו רק בעוד שנים רבות: ברצוני בזה לנחם אתכם על כי איננו עוד. אין אדם יודע שעתו, ויבוא יום - השי"ת יאריך שנותינו לטובה! - ויפקד מושבי בביתי לנצח, ואתם - "יתומים".
והנה, אהובי, ראיתי הרבה יתומים; רובם - עולמם חשך עליהם לבלו ראות עצה ותקוה. הקטנים ר"ל - מלאי קנאה "לכולם יש אבא, ולי - אין" והגדולים - מזועזעים אף הם, עד כדי התמוטט עליהם עולמם. רק מעטים ראיתי שנשאו יתמותם מחושלים וגם נתעלו בעקבות המקרה ר"ל. בהתבונני בזה אמרתי בלבי: עוד לפני שמנחמים את היתומים יש ללמד אותם כיצד ישאו את יתמותם, והלואי שיעלה בידי ללמדכם זאת, ותבינו דברי הבאים ויאירו לכם!
- המפתח לחידת החיים היא האמונה בחי העולמים. כח-חיות אלקי מחיה את כל העולם, כל עשב ועשב (שלכל אחד יש "מלאך", כח רוחני, המכה ואומר לו "גדל!"), וכל אדם, כח-חיות זה הוא עיקר הכל, ועיקר האדם - רוחו ונפשו.

והנה ילדי האהובים נ"י, הנני תקוה כי זכיתי לגדל אתכם לאמונה - מעתה, תתחזקו באמונה ותדעו, כי בה טמון גם המפתח לחידת המות: אילו היתה התבטלות הגוף ביטול האדם עצמו, לא היתה נחמה לאבלות כי אם - שכחה. אבל לא כן הוא! הגוף מתבטל - והאדם חי!
אדמו"ר זצלה"ה כתב במכתב-תנחומים אחד כדברים האלה: "אין לנו להבין ענין המיתה כי אם העתק מעיר לעיר ולא יותר, וזוהי האמת האמיתית שלא מת ח"ו אבין ז"ל כי אם חי הוא ואין זאת רק העתק מקום, ולהמבין והיודע דקות הענינים יודע ומבין שאדרבה, שכעת הוא יותר קרוב ומצא עמנו עוד יותר מבחיינו שאין שום חוצץ לפניו!" איזה דבר גדול הוא זה! רק אדם גדול וקדוש כאדמו"ר ז"ל ע"ה היה יכול לגלות לנו דבר נפלא כזה.

כן הוא: אמונה אינה יודעת ממייתה! וזוהי האמת: הנפטר - חי הוא! הוא יודע ומרגיש את הכל וקרוב הוא לקרוביו תמיד!
אבל גם בזה טרם תמצאו נוחם מצער הפרידה; הלא ילדים רגילים לראות אביהם, לשמוע עצתו, לקבל עזרתו וגם בנים שאינם סמוכים עוד על שולחן אביהם - נשענים עליו ומתחזקים בידעם שהוא נמצא על-ידם. ומי יוכל למלאות חסרון זה?

אך דעו נא אהובי, אם אהבתם אותי באמת בהיותי ביניכם, ואהבתכם אלי לא היתה שטחית בלבד, תוכלו תמיד לראות אביכם לפני עיניכם, ולדעת מה היה אומר ומיעץ לכם, וקחו לכם דוגמא ממה שחז"ל מספרים על יוסף הצדיק, שעמד בנסיון ע"י שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו.
אי לזאת, כל אחד מכם הנושא דמות דיוקנו של אביו בלבו, יכול גם עי"ז להתחזק ולהתאושש. והעיקר לדעת, כי עיקר האדם הוא רוחניותו, ורוחניותו חיה וקיימת!

עוזאת החתם סופר לקהילתו

Parting Words to the Community

רבי משה סופר
(Page 272)

יראת ה' תוסיף ימים ושנים לכם אוהביי לנפשי קהלה מפוארה ק"ק פרעשבורג המעטירה והגבירה ביראת ה' ותורתו יברככם ה'

עסוק בתורה Not Too Busy for Learning רבי חיים הלוי סולוביצ'יק

(Page 276)

יארִיק ד' ימי כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם נר ישראל מופת הדור
יכו' כבוד שמי מ"ד דוד נ"י הגאבד"ק קארלין. יהי אור תורתו
זורח לנו ולכל ישראל עד העולם.

אחרי הברכה לכ"ג הרמה שליט"א עבר דרך פה הנכבד ה"ר ליפא
נ"י ויאמר לי כי לא כתבתי מכתב קבלה על ספרו הבהיר של כ"ג הרמה
שליט"א אשר אם אך לו היה כן הרי זה עול ממש. ועל כן הנני בזה להודיע
כי תיכף ומיד כתבתי אז מכתב תודה וברכה לכ"ג הרמה שליט"א על
מתנה חשובה זו. ובשגם כי הדבר מעצמו הלא מובן כזאת. כי הלא בזה
נתכבדתי הרבה. והיתכן שלא אזדרז בתודה וברכה ע"ז. אבל לרבא דעמיה
הלא החובה עלי להודיע בפירוש שתיכף ומיד כתבתי רב תודות וברכות
לכ"ג הרמה שליט"א, כיאות. וד' שנותיו יאריך ויזכה לראות בבא לציון
גואל. ויעלה לציון ברננה.

נאם חיים הלוי סאלאוויצ'יק

משימת הרב מאיר שפירא Rabbi Meir Shapiro's Mission רבי ישראל פריידמן

(Page 278)

חיים וברכה ומשמרת שלום לכבוד ידידי הרב חריף ובקי חו"נ וו"ח מגזע
היחוס כש"ת מו"ה מאיר שפירא נ"י אבד"ק פיעטרקוב יצ"ו.

מכתבו הגיעני ואשיבהו בזה דעתי ועצתי, תעודת האדם על הארץ
שנוצר עליה ומה ה' דורש מעמו ויכל להכיר בכשרונות שעטרו היוצר כל,
והנה ה' חונן את כהד"ג בשכל חריף לצלל בים התלמוד ולשאב משם פנינים
נחמדים ועוד יתר שאת לכבודו להזיל כטל אמרתו להבאים לקחת לקח
מפיו ולהשקותם מבאר מים חיים, וכבר יצאו מבית מדרשו אברכים יקרי
ערך. ובקבלת משרת למועצת העם תפריע אותו ממלאכת הקדש.

אמנם גם לעמת זה יוכל כהד"ג להביא גם בשם ברכה ופעלה טובה
להכלל, ע"כ עצתי כך:

כהד"ג לפני עצמו לא יעשה שום השתדלות, אולם אם ישחרו
הקאמיטע מהאגדה שיקבל המשרה על שכמו ויעשו סדר הבחירה שתהיה
בטוחה בחירתו אז לא יסרב.

והשם הטוב ינחהו בדרך הנכון והטוב ויזכה ללמד וללמד מתוך אושר
ועושר לאויש"ט כחפצו הטוב וכעתירתי בעדו לטוב לו כל הימים, בתוך
כלל כל ישראל.

ישראל במה"ר דוד משה זצ"ל

קברניט האחרון לעזוב ספינתו הבערת The Captain Is the Last to Leave His Burning Ship

אודות רבי אברהם דובער כהנא שפירא
(בעל דבר אברהם)

(Page 280)

... כשנה לפני פרוץ המלחמה חלה אבא מרי במחלה קשה, ועל פי עצת
הרופאים נסע מקובנה לארץ שוויצ'יה לשם ניתוח, והיה שם
על ערש-דיו כמה חודשים, ואחר-כך נשאר באותה ארץ עוד חודשים מספר
לשם החלמה. המצב באירופה היה מקדיר והולך בינתיים. ואשר יגורנו בא.
גייסות הצר ימ"ש פרצו בגבולות פולין ואש המלחמה אחזה בקצות
אירופה. הריצותי מיד טלגרמה לשוויצ'יה וביקשתי מאת אבא מרי ואמי
מורתתי שהיתה אתו לבוא הנה ולחכות כאן עד יעבור זעם ועד שישוב
אבא מרי לאיתנו. עדיין לא שיערנו שעתידיה המלחמה להתפשט ולהיות
לתבערת עולם. אבי הגדול, כפי שנמסר לי אחר כך, הראה את הטלגרמה

אשר לא יבוא להשמיע קולו בדרוש. כ"א אשר בשמו תקראוהו המפורסם
בצדקת וביראת ה' ובתורת משה רבינו ורבינא ורב אשי חתולתו ולא יד
לו בספרי מינות, ולא ידרוש בלשון לאומי, כי לא יאריך ימים כצל אשר
איננו ירא אלקים כ"א באופן ששמעתם ממני דרשות ואגדות חכו"ל. ולא
ישא פנים ולא יקח שוחד דברים וכבוד וגאווה כ"א ענותן ושפל ברוך מרביץ
תורה לרבים. וקופת ת"ח וסידור לימודים לא ישתנה ולא יתחלף, והרוצה
להרוס יהרס והמחזיק יתחזק ויתאמץ. ועמוד התפלה וסדרי בתי כנסיות
כאשר ה' עד היום הזה כה יהיה וכה יקימו לנצח. וחלילה לשום אדם
לשנות הן בבנין הם בסידור התפלה ושלוחי צבור ואשר ה' וכל המשנה
פניו ישונה, ולצדיקי כל און לא יאונה. ואתה הרם קרן עמך בכלל ואנשי
פ"ב בפרט ובעושר ובנכסים וכבוד ואורך ימים ביראת ה' ותורתו עד כי
יבא שילה אמן.

אגרת לרומי

An Unsent Letter to Rome
רבי ישראל מאיר הכהן (החפץ חיים)

(Page 274)

מן הדברים הידועים, כי כל היצורים כולם נבראו לכבוד הבורא ית"ש,
כמה שנאמר (ישעי' מג, ז): כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו
אף עשיתיו. על כן, האדם, שהוא מובחר היצורים, שחנן הבורא אותו
בחכמה ובדעת להבין ולהכיר את הבורא מהבריאה הנפלאה, כמה שנאמר
(ישעי' מ, כו): "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", את גדלו וטובו של
הבורא יתברך שמו. ומהכרה זו יהולל שם הבורא, כמה שכתוב (תהלים קג,
ג): "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ד'".

והדבר ברור כי הבורא אינו צריך לכבוד הנבראים למענו, כמה שנאמר
(איוב לה, ז-ח): "אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו?
אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח"? אך כל זה לטוב לנו, הנבראים,
לזכות בטוב האמיתי בעולם הזה ועולם הבא, כמה שכתוב (דברים ו, כד):
"לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה". על כן, החובה על כל אחד
ממין אדם שייכיר את הבורא ויכבד אותו כפי יכלתו, שזאת היא תכלית
הבריאה וחובת האדם ללמד תועים בינה ולהכיר את הבורא ית"ש לכולם,
למען אשר גם המה יכבדוהו.

ומובן מזה שחובת האדם לראות בכל יכלתו שלא יתבזה כבוד הבורא
בעולם. כי מי שחפץ באמת בכבוד זולתו אין לו היכולת לסבול ולראות
בזיונו, כמו עבד למלכו, אם הוא רואה שמבזין את אדונו מוסר נפשו וחיי
הצילו. והנה אנחנו עבדים להבורא יתברך שמו, ועבודתו היא לכבדו
ולשמוע בקולו, החובה עלינו, כשאנחנו רואים הבזיון שמבזים הסאוויעטיין
בארץ רוסיה להבורא יתברך, אשר מעולם לא היה כזאת שתעמוד מלכות
גדולה ותעשה נאצות גדולות בלי שיעור נגד הבורא יתברך, ורוצים
להשכיח שם הבורא מהעולם, ואם אנחנו מחשים ואין אנו מוחים במה
שיש בידנו, בגופנו ונפשנו, לעמוד נגדם, זהו עון פלילי.

אנחנו עם בני ישראל אין לאל ידנו לעמוד נגדם, כי מעטים אנחנו
ובלי כח ממשלה. אך עליכם - אשר אתם עומדים בראש הדת ברוב חלקי
הישוב, אשר בטח יהיו דבריכם נשמעים לכל הסרים תחת משמעתכם
- לעמוד נגדם בכל היכולת. והיה לי בזה תמהון גדול עליכם ועל כל
יושבי תבל, הרואים בבזיון כבוד הבורא ומחשים בזה?! והיה להם ללמוד
מהפלשתים הקדמונים שאמרו להם הקוסמים (שמואל א, ו, ה) "ונתתם
לאלקי ישראל כבוד", ולא יענשו כמו שנענש פרעה וכל מצרים, עד אשר
זה עתה שמעתי כי רום מעלתו התעורר בזה ומבקש תחבולות איך לעמוד
נגדם. הנני מודה לרום מעלתו ומתפלל להבורא יתברך שמו שיעזרהו
ויצליחהו בעבודתו למען כבוד הבורא יתברך. והנני מתחנן לפני הבורא
שיזכני למסור נפשי על קידוש וכבוד שמו.

הרהבתי עוז בנפשי לבוא בכתובים לרום מעלתו בענין גדול כזה ולדבר
דברים גבוהים, אחרי שזיכני הבורא יתברך שמו להיות זקן הדור אצל עמנו
ישראל ואשר חיברתי שלושים חיבורים לכבוד הבורא יתברך ותורתו אשר
נתפשטו בכל העולם בעמנו ישראל. על כן מצאתי לחובה לכתוב לרום
מעלתו בענין זה פן יקראני עון אם לא אעשה מה שעלי לעשות.

המכבדו כערכו הרם ...

הפטירה היתה מעין מיתת נשיקה, סימני גסיסה לא נראו, רק עצם עיניו ויצאה נפחה מפיו שנפתח, וזו היתה הפטירה. שעה קלה לפני הפטירה ... אמר: "דוא וויסט עס איז ניט גוט" (אתה יודע שהמצב אינו טוב). בהלויה כפי ששמעתי היו כעשרים אלף איש. המוקירו ומכבדו כנאון ערכו מברכו ואת הנלוים אליו בחיים של אושר וברכה וכל ט"ס. א"ב ווסרמן

נישט וילען אויספירן
Winning Is Not Essential
רבי יצחק הוטנר (בעל פחד יצחק)
 (Page 285)

ר"ח מנחם אב, מקדש מלך עיר מלוכה, ירושלים תבנה ותכונן
 חביבי יקירי, איש חמודות, דגול מרבבה,
 שלום וברכה!

באותו רגע שקראתי על אודות החלטתה השלילית של "הסופרים קורט", התיצבה תמונתך לנגד עיני. ותמונתך זו לא סרה מנגד עיני אפי' לאחר שסילקתי את ידי מן העתון. מרחוק הרגשתי דופק לבבך, כל רעידה ורעידה בנפשך העבירה זעזוע בחוט השדרה שלי. נולדה בי דחיפה עצומה לדבר אליך דברי עידוד ומחשבות אימוץ. ולא נתקרה דעתי עד שנשלחה ידי אל הקולמוס והעליתי על הגליון דברים אחדים אליך. הזכרתי לך את פתגמו הידוע של ר' ישראל סלנטר, ווען מען איז זיך עוסק אין כלל זאכען, דארף מען זיך מקבל זיין דריי קבלות: נישט ביזן ווערן, נישט פארמאטערט ווערן, און נישט וועלן אויספירן. והנה בשתי קבלות הראשונות הצלחת בנסיון בהצטיינות. מעיד אני עליך שלא כעסת ולא נלאת. ועכשו עליך לעבור את הנסיון של הקבלה השלישית, נישט וועלן אויספירן. וכמו כן הזכרתי שם בדברי, שהלא עלינו לדעת שכל מה שאנחנו מבקשים ומתפללים שתעמוד לנו זכות העקידה, הרי סוף סוף העקידה הוא ענין שלא נתקיים בפועל ממש, ואעפ"כ דעתם של כלל ישראל סמוכה היא על שולחנה של עקידה זו. ולא מצינו בשום מקום שאורה של העקידה נתמעט אף במשהו, מחמת שהגופא דעובדא של העקידה, לא נשאר אלא בתחום הרעיון והאידיאה. באותם הימים הייתי מתפלל שהשם יתברך ימציא לך עידוד וחיזוק ממקום אחר. והגני מבקש ממך שלא תרשה להכנס בתוך גבולך שום מורך לב וחלישות דעת, ומדת התקיפות שבדעתך תעמוד בעינה. ותזכה להיות שלוחא דידן ושלוחא דרחמנא בעבודת הקודש שלך. בצפיה להרמת קרנם של עוסקים בצרכי ציבור באמונה, באהבה, יצחק הוטנר

משיפה
Family

להביט על כל אחד מכם בשמחת לב שלמה ולשאת עינינו אל הקב"ה ית' שמו, על שניתנו לנו בכס מקטן ועד גדול בנים ובני בנים ובני זוגם, כולם ישרים ויראי שמים המתחרים ביניכם באהבתם אותנו. אתם הנכם ההישג היקר ביותר שזכינו לו בחיינו, אשר לקחנו מיד מדיחי הזמן בחרבנו ובקשתנו. אין ביניכם לא אחד ולא אחת שגרם לנו עגמת נפש בהתנהגותו, לא אחד ולא אחת שלא מגינו אותנו בין אנשי שלומנו בגאון, לא אחד ולא אחת שלא מצא את אושרו ואת שמחתו בכך שהסב לנו עונג ושמחה. יברככם ה' על כך ויזכה אתכם לראות אושר כזה בבניכם ובנכדיכם ובבני זוגם.

לפיכך ייחשב לי כחטא שאחטא לכולכם, אם אומר לכם דברי אזהרה ותוכחה שתהיו ותישארו חזקים ביראת שמים ובהליכה בדרכי ה', שכן עבור זה ב"ה אין צורך בדברי בקשה מפי. אולם בקשה אחת היא לי, שרצוני להפנות אליכם כולכם בשם אמה היקרה ז"ל ובשמי. אפנה אליכם

לאחדים ממכריו שהיו אתו באותו מעמד, ואף על פי שהללו הפצירו בו להיענות לבקשתי סירב להם באומרו: 'קברניט הספינה הוא אחרון לעזוב ספינתו הבווערת - ולא הראשון. בעת סכנה זו, בעת צרה לישראל מקומי עם בני קהילתי, אני נוסע לקובנה'. כרועה מסור לעדרו שב לקובנה והטיל עצמו לתוך לוע הכבשן, כשאש המלחמה הולכת ומתפשטת במזרחה של אירופה.

פטירת רבי חיים עוזר
The Passing of Rabbi Chaim Ozer
רבי אלחנן בונם ווסרמן
 (Page 282)

בע"ה. עש"ק נחמו (י"ב אב ת"ש), סימילישקי הסמוכה לטרקוי שלום וברכה לכ' הרב הגאון המפורסם רב פעלים כש"ת מהו' אליעזר יחי' סילוור אחד"ש ברגשי כבוד ויקר

שלשום שבתי מווילנא ולא אוכל לכתוב בארוכה אחרי וסמוך לנפילת עמוד התווך של התורה בימינו וארשום בקצרה הנוגע למעשה. לבד הישיבות אשר להן היה מסור מרן ז"ל בכל לבבו ובכל נפשו - ובימים האחרונים שמעתי ממנו פעם ופעמים בנוגע להמצב: "איך האף אויף דעם זכות פון דיא ישיבות" (=אני תקוה בהסתמך על זכות הישיבות) - עוד נתמכו על ידו הרבנים הפליטים בוילנא כחמישים משפחות, וכוללי האברכים הפליטים, כעשרים וחמש משפחות ככולל אחד, וכולל הנוורדקים לא אדע מספרן, ועתה ניתוספו עליהן הרבנים מווילנא אשר אבדו כליל את מקורי מחייתן - בס"ה יותר ממאה משפחות של בני תורה, ויש בהם כאלו שאין להן אף מזון סעודה אחת, לא עלינו. ... עבודת הצלת הישיבות שעסק בה כ"ג וחבריו - ואשר כשמה כן היתה באמת - נחוצה עתה עוד יותר ממני כמה טעמים שא"א לפורטן. ועלינו לזכור כי רובא דרובא של התלמידים עזבו את אבותיהן וגבה טורא בינייהו בשביל תהו"ק והן הן בניה החביבים של תורת ה'. ביקשנו את כ' הגאב"ד דבריסק ליקח על עצמו חלק אחד מעבודתיו של מרן ז"ל, היינו: לכתוב מכתבים. אמנם הוא ממאן וטוען "מי אנוכי". ומהראוי שכ"ג יבקשו שלא לסרב, כי אין לנו איש אחר כערכו, כי לבד גדלו בתורה היא איש אמת, ויש לו דעת זקנים אשר ירש מבית אביו ז"ל. ... נמצאו פיתקאות ממרן ז"ל והן קבלות מערבי יוה"כ. באחת מהן - מעי"כ תרצ"ד כתוב: (א) שלא לכעוס כלל; (ב) להשתדל בגדירת פירצת השבת; (ג) ללמוד ביחוד בעיון. בפיתקא אחרת כתוב: (א) לעשות חסד עם כל המבקש; (ב) בענייני כספים שלא לסמוך על הזכרון רק לרשום מיד בספר מהסכומים הנכנסים והיוצאים.

הצוואה למשיפה
Family Unity
רבי שמשון רפאל הירש
 (Page 288)

בני ובנותיי, חתני וכלותיי היקרים והחביבים לאי"ט הסתלקותה של אמה היקרה ז"ל מעלה על לבי את פרידתי אני מכם, ילדיי, חתני וכלותיי החביבים והיקרים לאי"ט, ובשעה זו לבי דוחפני לומר לכם כולכם בשם אמה היקרה ז"ל ובשמי, תודה בלב ונפש על השמחה והאושר שגרמתם לנו, אתם וכל ילדיכם החביבים לאי"ט, בכל שנות חיינו. שהרי השי"ת הסב לנו בכס ובילדיכם החביבים לאי"ט את האושר הנדיר והטהור, שאנו זוכים ברגע האחרון של תודעתנו עלי אדמות

בכל לשון של בקשה ואציג את משאלתי בכל חום לבי ונפשי, שתעשו כל שבידכם כדי שתתמלא בקשה זו בכל עת ובכל שעה. וזאת הבקשה. שמו נא על אהבת אחים ודרכי שלום ביניכם ואל תשרור ביניכם רוח רעה בלתי-ידידותית. למען זכר האם היקרה ז"ל ולמען זכרי, הישארו נא ידידים זה לזה. יש שאחד פוגע בחברו בידועים או בלא-יודעים במלה אחת או במעשה אחד או שהזולת חושב שמישהו פגע בו - אגא, זכרו אותנו ואל תעלבו זה מזה, זכרו אותנו ותסלחו ותמחלו זה לזה, תבקשו מחילה ותתנו מחילה ואל תשמרו בלבכם טינה; גלו את אשר בלבכם זה על זה ואל תעלו על יצועיכם בלב מלא תרעומת שלא באה על סיפוקה. אכן, בשום דבר לא תוסיפו כבוד לזכרו ולא תזכו לברכה והצלחה לכם ולבניכם לאי"ט כמו במילוי בקשה זו. הרי אמת זו תקום לעולם. הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כי שם צוה ה' את הברכה מעתה ועד עולם. תוך ציפיה למילוי בקשה זו הריני נפרד מכם בלב שקט. היו שלום יקירי וחביבי כולכם. הריני רואה את כולכם לפני, גדולים וקטנים, קרובים ורחוקים, ילדיי, נכדיי וניניי, חתני כלותי וילדיהם: הריני רואה את כולכם לפני, הנשמות החביבות, המתוקות והיקרות, והנני נושא את עיני לשם ית' בתחנונים שיברך את כולכם מעתה ועד עולם. האלקים אשר התהלכו אבותי לפני, האלקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה, המלאך הגואל אותי מכל רע יברך אתכם ואת זרעכם ויקרא בכם ובהם שם אבותיכם, ורוח התורה והיראה רוח ודעת ה' לא ימוש מפניכם ומפי זרעכם ומפי זרע זרעכם מעתה ועד עולם! אכי"ר!

עצת האב לבנו

A Father's Advice

רבי יהודה אריה לייב אלטר
(האדמו"ר מגור - בעל שפת אמת)

(Page 291)

לאהובי בני האברך המשכיל מו"ה אברהם מרדכי נ"י. ראשית אודיעך משלומי ואומר מז"ט מן הנולד לאחותי דבורה מלכה שתחי' שיהי' למזל לכל המשפחה ואת מכתבך קבלתי. ואני מבקשך אהובי בני שלא תלך כלל בדאגות רק לשמוח בחלקך. תהלה לאל אשר זכית להיות עוסק בתורה ומצות ולא שם חלקך מיושבי קרנות. ותקבל שמחה מכל מצוה ומעסק התורה לזכור שהם אמרות טהורות דברי אלקים חיים. ולא נכון לאברך כמוך לילך תמיד בהתבוננות ומחשבות, רק לעסוק בתורה ומצות. כי הרבה יותר ויותר זוכה האדם ע"י תורה מעל ידי שכלו ורעיונותיו בפרט בימי הנעורים. כפי רוב עסק התורה יטהרו מחשבותיך ולא תדאג כלום רק קוה אל ה' תמיד כי הוא בוראך והוא יעזור לך בוודאי. ותשמור הפשוט של כל מצוה ומצוה ולא לבקש גדולות רק לשמוח בקיום מצות ד' כעל כל הון, וגם לברך על כל דבר ודבר, דמאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות. ותקח לך מדת הזריוות שמביא לידי חסידות כשהיא מצות הבורא ב"ה שלא לילך בטלית על הכתף ברעיונות, רק לזכור בזריוות שהיא מצות הבורא ב"ה. כי ברגע אחד בזריוות יעלה לך יותר מכל אלה החשבונות. רק איה מיווטיין ביום ההתבונן רק ביראת ה' איך הוא יוצרך מבטן ומחיה אותך בכל עת, ובטוח אני שאם תלך בדרך הזה תעלה ותצלח בכל אשר תפנה וכל מעשיך יהיו לשם שמים. ולא לפרוש מן הצבור כי כדאי לבטל אף דבר טוב בעבור שיהי' שוה לכל, כי ד' בוחן לבבות וכל התנועות שבחוץ יצא שכן בהפסדן. ואשר אמרת שתלך לבית החסידים אם כי אינך מרגיש תועלת, טוב מאוד להיות מעורב עם החסידים ולקבל הטוב וכמאמר התנא איזהו חכם והלומד מכל אדם רק שלא לבטל הרבה וירא שמים יצא את כולם. דברי אביך דו"ש וטובך הק' ארי' ליב.

לגדל בנים הגונים

How to Raise Observant Children

רבי חיים סאלאוויציק

(Page 293)

תינוקות עם ישראל הם מקור האומה. כי בהשתלם על מבועי התורה והיראה ובזה יגודלו ויחונכו עד היותם בני תורה ויראה באמת,

הם המה עם ישראל, המה השומרים דתה"ק מדור לדור. המה המקיימים, המה היודעים אותה כל אחד לפי ערכו ויכולתו, וכולם יחדו בית ישראל הוא. עם ישראל כלו ידע זאת. וכל אחד התבונן כי כל נפשו וחיייו הוא שמירת דתה"ק, וכי מפלטת דתה"ק מסורה בתנוך ושמירת הבנים, וכי כל יסוד תקותו ומטרתו אך זאת הוא ששורשו לא ייבש ולא ימיש מעשות פרי קדש; וע"כ כל אב נפשו נתן לחנוך בניו ביסוד התורה ולשמרו בקדושה. ותקוותם עלתה בידם, כי כלם יסוד להם בבנין ישראל, המה הבונים, והמה המורים לדורות שבאו אחריהם, המה שמעשיהם נשאר לעולם, בבניהם אחריהם ישראל אשר בו יתפאר.

אבל כי בעתות לא כבירות חדשה נתהווה בעמנו, כי האבות התחילו להסתפק במועט ובמעט טובה שהושרש בבניו. מעט תורה, ומעט שמירת היראה שבהם, הסתפקו ואמרו די; נדלדל עם ישראל, ומדור לדור נתמעטה שמירת דתה"ק, ובדורות שנים שלשה שעברו זנחו בניהם טוב, וחלק אין להם עוד בקדושת ישראל, כי גם כל חומר לא ישמרו ומאומה מתורתנו לא ידעו וחלק אין להם בה.

ויען כי הפרץ הזה מתרחב והולך, ומדינת רבות הוחרבו אשר אך שרידים שמה מועטים שומרי דתה"ק בשלמות, וגם במדינתנו מתרבים אלה, גם כשרים וטובים הם ישראל לא התבונן, ולא יראה אחריתו, כי גם באהלו לא יראה ששמירת דתה"ק פוחתת והולכת, ומכש"כ שלא יתבונן על בני בניו שאחריתם רע מעד, כי יתרחקו הרבה משמירת דתה"ק; לכן לא עת לחשות. והחובה להודיע הדברים האלה גלוי לעם כולו, למען ידעו להזהר בנפשותם! כי נר מצוה ותורה אור, להאיר לאדם ולשומרו ממכשול ואבדון, כי בידעו את התורה, האיסור והמותר, החיוב והפטור, ידע חובתו בעולמו, מה שמחויב לעשות, ומה שאסור לו לעשות, וידע איך להשמר, ובידעו חומר האיסור וחומר כל דבר, הלא זאת תעוררה ויחדל מרע ולהזדרז לטוב, לבחור בחיים ולהשמר ממות, אבל אם לא ידע הדינים - היתכן שישמרם, ואם לא ידע המצות היתכן שיקיימם, ואם לא ידע חומרם ורעת העוברים ואושר המקיימם ושומרם, איך יתעורר ואיך ישמר מרע. ואם לא יהיו הדברים שנונים ומושרשים במוחו, חרותים בתוך לבבו מה תזכירה ומה תורה, ואם עיניו אינן רואות המכשולים שלפניו איך יציל מנגף!?

והחכמה מאין תמצא, אם לא בלמוד התורה שבכתב ובע"פ; שקידת התלמוד. תורה אחת היא כתובה ופירושה נאמר בע"פ שניהם כאחד הוא התורה והמצוה, בהם נאמר האיסורין והמצות והדינים הנוטעים בבניו ומשגנם בלבותם, הוא השומר דתה"ק להורישה לבניו, המדריך את בניו לשקוד ולהגות בהם, הוא המחנכם ונותן להם העוז לשמרם ולקיימם, ובה יקיים חובתו בעולמו בשמירת דורותיו, אבל בהמנעו ממלמד את בניו את שקידת התלמוד, הלא הוא מונע מהם את ידיעת התורה כלה, כי גם את התורה שבכתב הלא לא ידעו מאומה, ומונע מהם את קיום המצות של דתה"ק; כי אינו מניחים לדעת האסור והמותר, המצוה והדינים, וגורם לבניו שחלק לא יהיו להם כלל בהתורה והמצוה, כי הלא בניו - אבות האלה לא ידעו מאומה מתורתנו, וטעם יראת חטא הלא לא טעמו מעולם, ואיך ימצא להם דעת להורות לבניהם טוב. ונמצא שגורם לדורותיו רעה המתרבה מדור לדור, רעה שלא ידע לשערה.

ואל יאמרו האבות לנפשם, כי הלא רואים אנו אנשים הרבה בעלי אומניות, ואשר לפי ערך שכלם ידיעתם בתלמוד מועטה היא, ומ"מ הם כשרי ישראל וטובים הם, אכן הכל באובנתא דלבא תליא, הלא המה יראי ה' וברצון ה' גם לשקוד בתלמוד - ואת בניהם היכולים לקבל שקידת התלמוד הלא הם מגדלים אותם בלמוד התלמוד בכל עוז, ושלמים הם לתורת ד'; אבל לא כן אלה המבטלים למוד התלמוד מבניהם ברצונם, בדעתם - כי יש די גם בלא למוד התלמוד, כי היסוד הרע הזה נשרש בלב הבן, ונמצא הוא חסר דעת מתורה ויראה, ובה דורותיו פוחתים והולכים ביסוד דתה"ק, וחרבים הם לאט לאט מעט ישראל ותורתו.

ועיינו רואות מה שעלתה להם. כי מניעת למוד התלמוד הביאתם כי חדלו לתלמוד גם התורה שבכתב, ועשו להם מעטאדות חדשות, בקבוץ מעט פסוקים מהתורה, פרקי את התורה כלה, אין תורה ואין יראה - ואפס דתה"ק למו: להם חדשות ככל העולה על לבב איש, יד רמה נגד התורה, ומה זה יהי' אחריתם, גם המחונכים האלה אין תקוה להם, ומה זה ילמדו הם את בניהם, כי גם הם נתגדלו בפריקת עול תורה בלמודה וקיומה. כי נר מצוה ותורה אור, המאירה עיניו ולבו של אדם - ומטהרתו ומכשירתו ומעמידתו במקום קודש, להבין את הטוב ולבחור בחיים, לנפש העדינה הנה זאת המרגע והמנוחה, והמזוהמה לא תבין טובה; אוי לאותה בושה ואוי

לאותה כלימה, כי נמצאו סופרים המחויים דעתם ומשתדלים להמעיט תורה ולהמעיט יראה, שמקור דבריהם ודעתם הוא מרעתם וחשכת נפשם שעורו עיניהם מראות טוב. ובוזה הם באים להורות דרך לפני הקהל ולא ידעו בושת כי בפחזותם הם מתהללים ובגועלים הם מתפארים - אחינו הישרים: השמרו מדעותיהם ומנעו את בניכם מהם מדבריהם וחברתם!
אשרי לבן המתגדל בשקידת התורה כמורשת אבות ואשרי לאב המדריך בה, כי ביתם יכון לעד ורגלם לא ימעד.
נאם חיים הלוי סאלאוויצקי
יום ב' ד' דחנוכה התרס"ב בריסק-דליטא.

דברים בשעת סעודה

Table Talk

רבי דניאל מובשוביץ

(Page 296)

"קבע" עתים לתורה קודם אכילה ושכיבה ודברת בם על שלחן, והזהרת באנשי ביתך להדריכם על פי התורה בכל הדברים הצריכים אזהרה. שמור פיהם מהתחלל, כי תחילת דינו של אדם - קבעת עתים לתורה" (אורחות חיים להרא"ש, ש, מד).
וכן ראיתי מהגדולים, שדיברו תמיד בביתם על שולחנם באמונה ובבטחון ובזריזות ובמנוחה ובאהבת תורה ומצוות, ולהסיר השטף והדיבור מהבלי העולם הזה ולנטוע אהבת העולם הבא. וכן אודות חסד והטבה ואמת ונושא בעול עם חברו וכו', מעלת בר סמכא ובעל שכל חזק ולהיות איש חיל ושם לב על דרכיו, הכל דברים הנודעים, אם מפרשת השבוע, מהפטרה, מחובות הלבבות ומשערי תשובה לרבינו יונה.
ושמעתי מהגר"י הלוי זצ"ל שהוא היה מדבר מ"צאינה וראינה" וספר נופת צופים של עברי טייטש, בהמתקה ובהרחבה, בכדי שייקבעו הדברים בלב. והטעם בזה, מלבד מה שיתכן שדברים פשוטים יפעלו יותר מדברים עמוקים ורחוקים, הנה כשיצטרך לחכות על דברי חכמה גדולים יתרושל ויימנע הדבר, מה שאין כן בדרך הנ"ל תמיד יש לו לאדם מן המוכן ליקח ממנו ולקרוא בו. ועל ידי זה ממילא יתקרב לטוב טעם ולחכמה ולכל טוב.

מכתב לבן, קרוב לגיל בר מצוה

To a Son Upon Becoming a Bar Mitzvah

רבי אליהו אליעזר דסלר

(Page 298)

ב"ה אור ליום ו' עש"ק בשלח תרצ"ד לונדון
בני יקירי חמדת לבבי אשר לשמך ולזכרך תאות כל נפשי וחיי רוחי לראותך גדול בתורה וביראת שמים אהובי וחביבי מר נחום זאב נ"י שמחתי מאד לידיעתך כי התחלת להניח תפילין, ב"ה שכבר הגעת עד כאן להכין את עצמך להתחייבותך במצוות. אמנם כן, בני מחמדי עליך לדעת כי עוד הרבה הרבה הכנות נדרשות לך, עיקר כל העיקרים מאשר נתחייבנו בתורה הלא הוא יראת שמים, ככתוב בתורה "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה כו'". האם תדע מה הוא יראת שמים ואיך להכין את עצמך למצוה הכוללת הלזו? האם חשבת מחשבות בזה? הלא מי שיש בו יראת שמים כבר מוכן הוא לשמירת כל התורה כולה, ומי שזה יחסר לו הרי לא הכין את עצמו כלל. אם גם יחשוב בעדנתו לשמור תורה ומצוות אבל הרי יודע הוא שכשיגיע למעשה יעמוד לפניו איזה רצון או מחשבת יצר הרע ויבטלנו מקיום המצוה שחשב, אם מפני שיתעצל או מפני שיחפוץ לעשות דבר אחר שיחפוץ בו לבו אז, אבל על כל פנים יתבטל מקיום המצוה, ובמה אפשר שיכין את עצמו שלא יתבטל מקיום המצוות, הלא אך ורק ע"י יראת שמים שתעמוד על המשמר ולא תניחנה לסור מדרך התורה והמצוה ימין ושמאל. האם ראית מי שיבנה בית גדול ויפה ויכנס לדור בתוכו, ולא יהי דלת לבית ההוא, הלא אז יהי כל הונו ורכושו וכל אשר יקר בעיניו הלא כל אלה יהי הפקר כאלו הטילם ברחוב ממש ... [כן] מי שאין בו יראת שמים איננו שמור מכל פגע ומכל מכשול, כי תמיד כל אשר יעלה על רוחו יעשה כי אין בקרב לבו מה שיעבנו, ותמיד פתח לבבו פתוח לפני היצר הרע שיכנס בו בכל עת שירצה וכל אשר יחפוץ יעשה שמה, הפקר, הפקר ממש.

נמצא כי יראת שמים, ואך יראת שמים הוא השומר אשר ישמור בנו את כל עושר התורה והמצוה אשר נעסוק בהם.
ומעתה עלינו לשאול עצמנו איך נשיג יראת שמים, אולי אפשר לקחת אותו באיזה חנות, לא, בני יקירי, לא! אין מי שימכור אותה לנו, גם הקב"ה לא יתנה לנו, אך אנחנו בעצמנו צריכים לבנותה כולה ולהכניסה אל תוך לבנו. הלא אמרו חז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".
ואם זהו דבר שא"א להשיגו לקנות אפי' בעד כל הון שבעולם, וגם הקב"ה אשר נותן לנו הכל ממש מנשמת אפנו וחיותנו עד הדבר היותר קטן אשר יתן לנו הכל ביד רחבה כ"כ, אף על פי כן לא נוכל להשיג אצלו קצת יראת שמים, והדבר הזה נצרך לנו לשמירת כל חיותנו, ואנו בעצמנו אך בעצמנו נוכל לבנותה בקרב לבותנו, א"כ הרי עלינו לדעת איך ובאיזה אופנים נוכל לקרב אל ההתחלות שביראת שמים.
אמנם, דע בני יקירי, כי כל העושר הזה נקנה אך ורק על ידי מוסר, ומי שמקשיב היטב מאד ובעיון רב לדברי מוסר הוא יתרגל לאט לאט ויכניס יראת שמים בלבבו, ואם לאו אין שום עצה ח"ו.

ע"כ בני יקירי חמדת נפשי, שמע את אשר אומר לך, הלא המה דברי אביך אהבך אשר כל תקוותי תלויה בך, שמע והסכת! הלא תחפוץ שתהיי לבר מצוה (פי' בן מצוה) ולא תחפוץ כלל להיות לבר מצוה (פי' אשר אין בו מצוה כלל, בר - מלשון חוץ). ע"כ עליך להשתדל בכל עוז לשמוע בשים לב הרבה ובהרגש חם אל דברי והמסור אשר מרבותיך שליט"א, ותשתדל לקלוט את הדברים הללו עמוק עמוק אל לבך, לתבוע מעצמך ולהעסק תמיד, תמיד ממש, במחשבות הדברים אשר שמעת, אז תדע ותרגיש באשרך אשר אתה בו. הלא כתבתך ובקשתך איזה פעמים לרשום לי מה מדברי מוסר אשר תשמע ... כעת ואשמח מדריךך בשמחת כל לבבי ונפשי ... העתק נא לי איזה שמועסן מן השמועסן אשר תשמע כעת. הלא תבין עד כמה תשמח את לבבי בזה. וכעת אך כעת שהוא זמן ההכנה שלך מחוייב אתה בזה להכין את לבך לעבודת ה' ביראת שמים, המקום יהי בעורך.
מוכרח אני להפסיק כאן, אי"ה בפעם הבא עוד נשיח בזה, בין כה הנני חותם באהבה עזה.
אביך

חינוך הבנים

Child-Rearing

רבי שלמה וולבה (בעל עלי שור)

(Page 301)

עש"ק וישב

לגב' ... תחיי שלום!

קודם כל אבקש סליחה על איחור תשובתי - קשה לי מאד למצוא זמן לכתיבת מכתבים.
כשהילדים קטנים - תקופה קשה היא לכל אשה, ובפרט שהמשפחה הולכת וגדלה בע"ה. טוב לאשה המחוונת בהומור שאינה לוקחת הכל כל כך ברצינות ומסוגלת להגיב בחיוך ובמלה טובה גם כשהילדים מתחצפים או בלתי-רגועים. כשהילדה גדולה מקנאה - צריכים לקחת אותה ל"עוזרת לאמא", לתת לה פעם לתת הבקבוק לקטן וכדומה, ולשבח אותה: "את רואה, את חברה שלי ועוזרת לי הרבה!" זה נותן לה מעמד חדש, מפיג הקנאה ומעורר בה אחריות ואהבה לקטנים.
אל תדאגי כל כך לחינוך הילדים למצוות. החינוך הטוב ביותר הוא - בית הרמוני, שבו הילדים רואים שההורים מקיימים המצוות בשמחה. טבעי הוא שהילדים קטנים עושים המצוות רק "לצאת". בילדות העיקר הוא להרגיל אותם בקיום מצוות, הכוונה והחשק יבואו כשיתבגרו יותר....

אין שום מקום לרגשי אשמה אם בעלך עוזר הרבה בזמן שלך אי אפשר לתפקד אם לפני לידה או לאחר, זהו השיעבוד המוטל על כל בעל בזמנים אלה. והוא בודאי יעשה הכל בהבנה ובשמחה, ואגב: שום דבר לא מפריע לו לחשוב בתורה בשעת שטיפת כלים וכו'!

בברכת החיזוק

וההצלחה

שלמה וולבה

נשי ישראל Jewish Women

מתוך אגרת התשובה From the Letter of Repentance רבינו יונה מגירונדי (Page 304)

האם נתתוני לאביר ורוע לב כי אמחר לעשות שידוך בימי אבלי, האם אשכח אהבת אשת נעורים יונתי תמתי אשר חנן אלקים את עבדו להעמיד ממנה תולדות הגונים, זרע בירך ה' יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב, היא גדלה אותם לתורה ויראת ה', היא היתה בעוזרי להמעט תורת ד' אשר בקרבי כאשר הרביתי בזה בשבחה בהספדה בפניה. היא היתה שומרת לראשי להשיג על גופי החלש והנדכה. היא הסתירה ממני דאגת הפרנסה שלא להשביתני מעבודת ה', כאשר אנכי רואה ומבין את זאת כעת בעו"ה. היא הוליכה עמי בן ובת תחת החופה בעונג ובשמחה.

עתה כי שבה אל בית אביה בנעוריה, היא מלחם אביה תאכל ומפרי מעשיה תשבט בעונג ובנחת, ואנכי השכול נוגע ומוכה כלי שבור ידי כבדה על אנחתי, איה איפוא ירעו גדיותי, את מי אשיח דאגתי וירווח לי, מי ישגיח וישים לב עלי, ואיך אשכח יד ימיני ואתן הפוגות לעיני בפנות ימין ושמאל ואין עזרתי בי. מי מקרוצי חומר יודע גודל צדקתה וצניעותה יותר ממני. פעמים רבות היה לי משא ומתן עמה בויכוח ביראת ה' עד חצי הלילה.

כאשר תבינו עם הדבר האמור בספר הזה למטה, גדול כים שברי, מכותי אנושה, עולם חשך בעדי, ערבה ממני כל שמחה וגיל, צדיק הוא ה' וגו' כל דרכי משפט. תנצב"ה, וזכותה יעמוד לי ולזרעי ע"ע.

בשיבח בת

In Praise of a Saintly Daughter רבי שמחה זיסל זיו (הסבא מקלם) (Page 308)

בתי המשכלת נחמה ליבה תחי' אשר אני מקבל נחת ממנה, תהלה, כי כמעט שינתה טבעה ולבשה צורה אחרת, מעט אשר ראיתי כמותה, ועפ"י רוב גם הטוב גם הרע מלידה הם ואין זאת בגדר מעלה באמת, והרבה יש לדבר בזה. ותהלה, כי לפי ערכה יש למבין דבר להפליא ממנה, כענין שכתב ה"אבן עזרא" ז"ל על פסוק: "איש כי יפליא" - לשון פליאה, כולם רודפים אחרי תאותם והוא נודר מתאוה. ככה כולם מתחזקים בטבעם הנוול להם, מי שיתחדש טבעו - זה פלא.

מכתב ברכה ל'בית יעקב'

Blessing the Beis Yaakov Movement רבי ישראל מאיר הכהן (החפץ חיים) (Page 310)

ב"ה, יום כ"ג לחודש שבט תרצ"ג.
אל כבוד האלופים הנכבדים חובבי ומוקירי תורה החרידים לדבר ד' אשר בעיר פריסטיק יצ"ו.

כאשר שמעתי שהתנדבו אנשים יראים וחרדים לדבר ד' ליסד בערים ביי"ס "בית יעקב" ללמוד בו תורה ויר"ש, מדות ודרך ארץ זו תורה לילדות אהב"י, אמרתי לפעלם הטוב יישר ה' חילם ומעשה ידיהם יכונן כי ענין גדול ונחוץ הוא בימינו אלה אשר זרם הכפירה ר"ל שורר בכל תקפו והחפשים מכל המינים אורבים וצודים לנפשות אחב"י, וכל מי שנגעה יראת ד' בלבבו המצוה ליתן את בתו ללמוד בבי"ס זה, וכל החששות והפקוקים מאיסור ללמוד את בתו תורה אין שום בית מיחוש לזה בימינו אלה, ואין כאן המקום לבאר באריכות, כי לא כדורות הראשונים דורותינו אשר בדורות הקודמים הי' לכל בית ישראל מסורת אבות ואמהות לילך בדרך התורה והדת ולקרות בס' צאינה וראינה בכל ש"ק, משא"כ בעוה"ר

"כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות יט, ג). בשעה שניתנה תורה נצטוו משה רבינו ע"ה לומר תחלה לבית יעקב, והן הנשים שיאמר להן ראשי פרקים ודברים קצרים, שהן משיגות להבין. ולמה נצטוו לדבר עם הנשים תחלה מפני שהן שולחות בניהם לבית הספר, ומשימות עיניהם עליהם שיתעסקו בתורה, ומרחמות עליהם בבואם מבית הספר, ומושכות לבם בדברים טובים כדי שיהיו חפצים בתורה ושומרות אותם שלא יבטלו מהתורה. ומלמדים אותם יראת החטא בילדותם שנאמר (משלי כב, ו) "חונן לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", ונמצא לפי זה הנשים הצנועות מסבבות התורה והיראה.

תהא אשה זהירה שיהא שלום בינה ובין בעלה, ותהא אהובה ורצויה לבעלה...

תהא האשה זהירה להתפלל ערב ובקר וצהרים ובסוף תפלתה יהא עיקר תחנוניה על בניה ובנותיה שיהיו יראי שמים ושהיה בניה מצליחים בתורה, כי עיקר זכותה של אשה לע"ה שבניה עובדים להש"י ועושים רצונו ויראים אותו, וכשהיא בבית עולמה ובניה יש בלבם יראת שמים ועוסקים בתורה ובמצות נחשבת לה הדבר הזה כאלו היא בחיים ועושה כל המצוות, והיא במעלות עליונות לע"ה.

כשהאשה מדלקת את הנר בע"ש תזהר בנפשה להדליק מבע"י שהשמש נראית, ואם היא פושעת בנפשה להדליק אחר שקיעת החמה הרי היא מחללת את השבת ואוי לנפשה.

ותתפלל באותה שעה על בניה שיהיו בניה מאירים בעולם בתורה ובמצות, ותתפלל ותאמר יהי רצון שיהיו בני מאירים בעולם בתורה ובמצות וביראת שמים, מפני שתפלה זו נאה להתפלל בשעה שהאירה נר של שבת.

יכולות הנשים הצנועות למלט נפשם ונפש בעליהם ונפש בניהם. כאשר יבואו בעליהם איש איש ממלאכתו אשר המה עושים והם עייפים ויגענים, ואינם זוכרים לתת חלק ממיגענתם וממחשבות לבם לתורה, על הנשים להזכירם לפתוח ספר אחד מכתבי הקדש ולעסוק בדברי תורה, ולא ישעו בדברי בטלה, כדי שלא יהא על נפשם עון גדול ואשמה שבטל יום או לילה מן התורה, שעונש ביטול תורה גדול מכל העבירות שבתורה.

אשת חיל

A Woman of Valor רבי עקיבא איגר (Page 306)

ב"ה. יום ד' ו' א"ש תקנ"ו לפ"ק
למען אחיי ורעיני אדברה נא שלום כבוד הרבנים המובהקים וכו' מו"ה דוד נ"י ומה"ו מענדיל נ"י ד' עליהם יחיו.

דברים מן כ"ב דנא האירו לנגד עיני ביום א' העבר, ולא היה סיפק בידי להשיב מיד כי הדרך פה כמעט שבא הדואר כן ילך, ובפרט כעת בעו"ה אין דעתי צלולה רפו ידי מלמהר לכתוב בזריות כדרכי, וכעת אף כי באתי להשיב לא ידעתי מה להשיב, רעיוני נבוכים לבי סגור ידי קצרה מלהתיישב בשום ענין, הנני רק כשופך דברי במרידות לב בגנוחי גנוח וילולי ייליל, לזה אוהביי אם חלילה תמצאו עול במכתבי לא תאשימוני, כי אין אדם נתפס על צערו.

בדורותינו אלה. וע"כ בכל עוז רוחנו ונפשנו עלינו להשתדל להרבות בתי ספר כאלו ולהציל כל מה שיש בידנו ואפשרותינו להציל.

הכותב למען כבוד התורה והדת
ישראל מאיר הכהן

צוואה לתנועת בית יעקב Ethical Will to Jewish Daughters

שרה שנירר

(Page 312)

לבנותי היקרות והאהובות, עמו"ש!

מה נתאונן ומה נאמר? מה נדבר ומה נצטדק? רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום.

עתה, נוכחת אני בעוצמתו של הקשר הרוחני המקשר ביני וביניכן, בנותי היקרות...

על כן חשה אני, כי כשם שמזילה אני דמעות בכתבי אליכן, כך תזרומנה עיניכן דמעה בקראכן את מילותי. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, כי דמעותיכן תתאחדנה עם דמעותי ותגענה עד כסא כבודו, בנאדו להיות, ויחישו לעם ישראל גאולה שלמה ורפואה קרובה לכל המתייסדים במכאובם.

ברצוני רק לעורר אתכן לשתי סכנות האורבות לכן, בנותי היקרות. אלו הן שני אויבים קשים ביותר - האורבים לכן ומצפים לרגע בו יוכלו לקום ולתקוף אתכן. עליכן ללחום בהם, במיוחד בשעת מילוי תפקידכן הנשגב. הראשון הוא - תחושת הגאווה והיהדות העלולה ללוות את הצלחותיכן, ומאידיך - האויב הקוטבי לו - רגשי הנחיתות הלוחשים לאדם: אפס אתה, משולל כל ערך. תחושות אלו משרות עצבות ומחדירות בכן ספקות, הגורמים לכן, בסופו של דבר, להרפות מן המאמץ, אותו משקיעות אתן הצלחת משימתכן....

בנותי היקרות, במסגרת הסמינר נבחנו כולכן בכתב ובעל פה, ובסייעתא דשמיא גם עברתן את הבחינות בהצלחה. אולם, כעת, ניצבות אתן לפני המבחן הקשה והחשוב מכולם - מבחן החיים.

לפני שנים, בראבקה, במהלך בחינות הגמר, נשא מכובדנו, מר אורליאן, דברים באזני הבנות. מילותיו עדיין מהדהדות באזני: "המבחנים מוכיחים לנו כי אתן מסוגלות ללמוד היטב וגם ללמד, אולם במהלך המבחנים, הטרידה אותנו המחשבה, האם תדענה גם לחנך? האם מודעות אתן דייכן לעובדה כי עומדות אתן לצאת אל העולם הגדול ללמוד ולחנך נשמות יהודיות רכות ולא לפלן בינה?..."

אתן יוצאות היום אל עולם החיים, ועליכן מוטלת השליחות להקים מקדשים נוספים.

מבקשת אני לסיים את מכתבי בכמה מפסוקי העתיקים (באמת אינם שלי, אלא של דוד המלך), אשר ראוי שילוו אתכן בכל שלבי חייכן. הרי אלו, כפי שיודעות כולכן:

"עבדו את ה' בשמחה"

"שויתי ה' לנגדי תמיד"

"ראשית חכמה יראת ה'"

"למנות ימינו כן הודיע"

"תורת ה' תמימה משיבת נפש."

ה' ישמור צאתכן ובואכן מעתה ועד עולם. ימלא ה' משאלות לבנו לטובה, וישלח לנו את הגאולה השלמה במהרה בימינו, אמן.

שלכן,

שרה שנירר

קראקוב, טבת תרצ"ה

זכרונות

Memories of a Spouse

רבי אריה לעווין

(Page 315)

בשם השם:

לבי עלי דוי ונפשי עלי מתאבלת כי איך אנחם על שבירי הגדול בהלקח מאתי כלי חמדה, נזר תפארה, אחותי רעייתי יונתני תמתי, הצדקת הגמורה צפורה חנה בת הגה"צ ר' דוד שפירא ז"ל נשמתה בגני מרומים. גדול הצער ונורא הכאב. מי יוכל לתנות צדקתה אשר כמעט לא השאירה כדוגמתה. בטוהר נפשה ורוחב ליבה הגדול כפתחו של אולם, ברגשי החסד והרחמים שהתבלטו על כל צעד ושעל, הסבירה פנים לבני-אדם ופרשה רחמיה על כל חי.

היא היתה כולה חסד ורחמים, כולה קדושה. כל חייה היו שירה בלתי פוסקת לחי העולמים. כל רגע מחייה היה חרוז נוסף לשירת הנצח שלה. ועל כולם - נצרה לשונה בחינת תופעה לא רגילה. נשמה טהורה ויקרה שבה למקור מחצבתה, נקיה וצחה כיום ירידתה לעולם בתוספת ברק וזיו ובתוספת חן וטוהר.

לא יבוש בה זקנה ולא יחוורו פניה. לא הביטה און באדם, לב אש לא הכאיבה. רוח המקום ורוח הבריות נוחה הימנה. לא גבה רוחה, ולא רמו עיניה. כלל וכלל. את דכא ושפל רוח היו חברותיה - תמיד תנו מעשיה סלו דרכיה מדותיה קחו. לאבני פינה מרי נפש ומחסור - עני ואביון פנו אליה לקבל תנחומיה. נפש טהורה וזכה כעצם השמים לטוהר. לכל דורשיה לא הניחה כמותה בעולם.

מוסר ותשובה

Mussar and Repentance

קריאה להמגיד מדובנא

Summoning the Dubno Maggid for Inspiration

רבי אליהו מווילנא (הגר"א)

(Page 318)

ב"ה יום ב' פ' וישב תקנ"א.

שלום רב לאהובי נפשי הלא הוא הרב המופלא ומופלג בתורה המפורסם לשבח כבוד מוהר"ר יעקב מגוד משרים דק"ק דובנא.

אחרי דרישת שלום כמשפט לאהובי אבקשה את שאהבה נפשי שיבא אצלי ונפלאות היא בעיני אשר לא בא אלי עד הנה, זה שלש עשרה שנה עתה באתי לעוררו כנפש אהובו ונאמנו הדורש שלומו וטובתו.

אליהו במה' שלמה זלמן זצ"ל

ור' אברהם בנו של הגר"א הוסיף בשולי האגרת.

גם אנכי הכותב הכוסף אליו אדרוש את שלומו ונפשי בשאלתי למלאות משאלות אדונינו מוריני אבי הגאון נ"י לרוות את נפשו נפש עיפה דשן כי חברתו זורעת היראה וצומחת ההשכלה וקוצרת התבונה ומוסיפה השמחה וגיל. ומעת העתקתו ממחננו ביום חתונתי שמתי אהבתו לנגד פני ושיייתי' בין עיני ואכין לו כסא בין קירות לבבי, לבי ומעי המו מדי דברי בו נפשי יצא מידי זכרתי אמריו כי נעמו, אחת שאלתי שלא יאחד נסיעתו כי למצוה רבה ירצה לו להחיות נפש אדונינו מוריני ורבנו אבי הגאון נ"י.

אוהבו נאמנו הדורש שלומו תמיד,

אברהם בהגאון החסיד מוהר"ר א"י נ"י יצ"ו.

ב"ה יום ב' י"ד סיון תקון (תקנ"ו) תפלת,

שלום רב לאהובי ידידי הלא הוא הרב המופלג דובר צדק ומשרים כבוד

מו"ה יעקב נ"י,

אספרה נא לידידי כעל גמולות אשר גמלני ה' ברוב טובו חלץ נפשי מתלאות קשות הפליא לעשות עמדי, יבא ידידי לביתי ואל יאחרו פעמיו להשיב רוחי ולהשתעשע אתו כפעם בפעם, בראותו כתב זה יזרז נסיעתו ואל יאחר.

דברי אוהבו נאמנו המצפה על ביאתו לשלום.
אליהו במו"ה ש"ז זצלה"ה.

ור' אברהם בנו הוסיף:

זה היום שקויתי מצאתי שראיתי אדוני אבי קורא למאהבי בחבה יתירה נודעת לו, על כן ידיד נפשנו חמדת ישראל בא יבא ולא יאחר כי אתם ידעתם את נפש אדוני אבי הגאון נ"י, אין לך מצוה גדולה מלקיים פקדתו ורצונו כי נפשו חשקה מאד לראותכם במהרה.

דברי ידידו לנצח נאמן בבריתו,

אברהם בהגאון החסיד המפורסם מוהר"ר אליהו יצ"ו נ"י

אגרת התעוררות

The Letter of Awakening

רבי עקיבא איגר

(Page 320)

אתה בן אדם צדה הכינה לך טרם יבוא השמש ויחשיך.

בטרם יכבה נרך, תכין לך הדרך.

גדור אשר פרצת בחיך, טרם מהעולם יוציאוך.

דע את אלקי אביך, יבואו הימים אשר לא חפצת כל ימך.

הלא ידעת אם לא שמעת אל עפר תשוב ועפר אתה בחיך.

ולמקום אופל וחשך יוליכוך, ועד הקבר ילווך.

זכור נא את יום צאתך מארצך וממולדתך ומבית אביך.

חילך יהא לזרים כעמלך, ואין לאל נגדם להרים את ידיך.

טוב מותך מחיים יאמרו יורשיך, ברוך שהגיענו לסוף ימך.

לידי ביתך ישכחוך, יום לשנה יזכרו את שמך.

כל רעיך ואחיך יבגדו בך, גם שוכבת חיקך תעוות אותך.

למה לא תזכור יום אשר לבנים ילבישוך, ושחורים יכסוך?

מעט תבן יוצע תחתיך, מכל העמל אשר עמלת בחיך.

נר יהיה דלוק על ראשך, וכנגד פתח ביתך יישירו רגליך.

סביב יהלכון אנשי שלומך, וכשתילי זיתים בניך.

על כפים ישאוך ולבור תחתית ישכיבוך.

פתח פיך יהא מכוסה ועיניך, ושברי חרסים על פניך.

צידה תהא לרמה במותך, ולא ישאירו כי אם עצמותיך.

קרוביך ואוהביך ישובו לביתך, ואתה תשאר שם לבדך.

ראה את זאת בעיניך, ושוב תשוב מעוונותיך.

שם תשים משפטיך טרם כל אלה יגיעוך.

תן תודה לה' אלוקיך, ואז תנוח ותלך לבטח בדרךך.

הקדמת אגרת המוסר

Preface to the Letter of Mussar

רבי ישראל ליפקין מסאלאנט

(Page 322)

האדם - חפשי בדמיונו, ואסור במשכלו.

דמיונו - מוליכו שובב בדרך לב רצונו,

בל יחת מעתיד הודאי:

עת יפקד ה' על כל מפעליו, ובשפטים קשים יוסר.

בל ילכד זר בגללו!

הוא לבדו ישא פרי חטאיו!

אחד הוא עושה העברה והנענש!

מרה היא! בל יאמר האדם: "זה חלי - ואשאנו".

פגעי התבל - מצערים המה למכביר מול ענשי העברות.

תגעל נפש האדם למדי.

יום - לשנה יחשב.

אוי לדמיון, אויב הרע הלזה!

מידונו הוא, בכחנו להרחיקו:

בתתנו אזן קשבת אל השכל, להשכיל על דבר אמת,

לחשב שכר עברה נגד הפסדה.

ומה נעשה?

הדמיון - נחל שוטף,

השכל יטבע,

אם לא נוליכנו באניה - היא רגשת הנפש וסערת הרוח.

צוואה בענין לימוד המוסר

The Way to Study Mussar

רבי נפתלי אמשטרדם

(Page 324)

בכלל אגיד לכם, כי מה שהעמיד אותי על רגלי בעניני עבודת ה', הוא

רק לימוד המוסר, וכמו שקבלתי וראיתי בימי חלדי את אדמו"ר

זצ"ל, שחזר המאמר "כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו" כמה וכמה

פעמים בקול רם ובשפתיים דולקות בהתלהבות גדולה. וכל יום שאני

לומד מוסר, אזי כל המעשים והדבורים והמחשבות יותר טובים אצלי.

ואופן הסדר הוא, כאשר שמעתי מפי אדמו"ר - שיחלק האדם את לימוד

המוסר על שני חלקים: דרך משל, אם יקבע אדם שעה אחת על הלימוד

הזה, אז יחלק לשני חלקים: חצי שעה ללימוד בספר המוסר, כסדר

שלומדים שאר לימודים, להתבונן ברעיונותיו, כמו ב"מסילת ישרים" או

"חובת הלבבות" וכדומה. וחצי שעה השנית ללימוד בהתפעלות, ללימוד

מאמר ולחזור הרבה פעמים, יהיה איזה מאמר שיהיה ב"חובת הלבבות"

או ב"ראשית חכמה" או מאמר שבמסכתא אבות וכדומה. על הסדר הזה

היה לימודו.

דברי רבי יצחק בלאזר אחרי מותו

Posthumous Message

From Rabbi Yitzchak Blazer

רבי חיים ברלין

(Page 327)

עם הגאון ר' יצחק בלאזער ז"ל היינו מקושר בברית ידידות, ואהבת

נעורים, מאז הייתי רב במאסקווע והוא הי' רב בפטרבורג, והיינו

מחליפים תמיד מכתבים בינינו ברוב אהבה, ומובן שכאשר אותנו

השגחה את שנינו יחד לפה עה"ק ג"כ היינו מבקרים זא"ז חליפות בשעשוע

ד"ת ואמרי מוסר, כי הוא הי' אבי כל בעלי מוסר בפה, ויהי בחלותו, מובן

כי לא חדלתי מלבקרו תמיד, וגם עמדתי אצלו ברגעי יציאת נשמתו, והוא

צוה בצואתו שלא להספידו כלל, ואמנם רוח הבריות הי' נוחה הימנו, בפי

כל חכמי העיר ולומדי, וגם בפי כל העם, עד שהקיפוני כולם שלא לשמוע

לצוואתו, כמו שלא שמע הנו"ב ז"ל לצוואתו של הפנ"י ז"ל כמובא בפ"ת

יו"ד סימן שד"מ, אך הגאון מרא דאתרא הר"ש סלנט החמיר בדבר,

ופסק שלא לזוז מצוואתו. ואנכי הייתי מפשר בזה, והספדתי הספד גדול

בפניו, ואמרתיו בהספידו, שהגם שצווה שלא להספידו, אמנם מצינו בתורה

במיתת שרה אמנו, שהספד ובכי הם שני ענינים, כלשון הכתוב "לספוד

לשרה ולבכותה" ובכי הוא על העדר והאבידה שהגיע לנו, במיתתו, ומצות

ההספד הוא על ת"ח, נאמר בתורה על נדב ואבי"ו בלשון "ואחיכם כל ב"י

יבכו את השריפה אשר שרף ד' "ולא נאמר יספידו, ע"כ אם צוה המנוח

שלא להספידו, ונשמע אליו בזה, שלא לספר בשבחו כלל, אולם על שלא

נבכה על ההעדר לא צוה כלל, ולאשר בחייו הי' מעורר את העם למוסר

ולבכי, גם עלינו לקיים היום מצות בכי ולא הספד, והארכתי עוד בדברי

מוסר עד שגעו כל העם בבכי".

זה הי' ביום י"א מנ"א, ויהי בליל ש"ק שלאחריו, סמוך לאור הבקר,

בא המנוח אצלי בחלום, ואמר לי יישר כח על שלא הגדתי עליו שבח,

ושאלתי ממנו מה נעשה בדינו, בעולם ההוא, ואמר לי שדין של מעלה

הוא חמור מאד, שאי אפשר לשום אדם בעולם הזה לשער כלל, וביחוד

מקפידים מאד על דבורים האסורים שנדברו שלא כהוגן, ושאלתי עוד

איך עלה דינו, והשיבנו שכל ימות החול לא הניחוהו לבא אלי בחלום ולתת לי יישר כח, עד יום השבת, שנתנו לו מנוחה, והניחוהו להראות אלי בחלום. יותר לא דבר מאומה, ונעלם ממני, חלף הלך לו, ולא ראיתיו עוד, והקיצותי כו'.

מאמר מה לך נרדם? (התעוררות לתשובה)

Why Are You Asleep?

רבי ישראל מאיר הכהן (החפץ חיים)

(Page 329)

הנה לפני כמה שבועות פרסמתי מאמר אודות הרעש הגדול בארצנו הק', שבו זירזתי לכלל ישראל לתשובה, וכי זה הרעש הוא, התראה לכל העולם שישבו מדרכם הרעה, ויאמינו בד' שהכל מידו, ולא במקרה באו עלינו כל החרדות הנוראות שנתהוו בשנה זו. והנה שמענו כעת שמועה חדשה ונוראה; השטף הנורא שהי' במדינתנו, הרעש הגדול שהי' ברוסיא שנהרגו ונפצעו מאות ואלפים אנשים ונשים וטף ובהמה רבה, וכמה מהם שנעשו בתייהם קבריהם, וגם במדינתנו הרגישו מעט ברעש זה. בודאי תאחו פחד ורעדה לכל איש מבין, מה זה עשה ד' לנו, הלא הוא טוב ומטיב לכל, ורחמן על כל מעשיו, ולא חפץ אפילו במות רשע, כדכתיב (יחזקאל לג, יא): חי אני נאום ד' אם אחפוץ מות רשע, כי אם בשובו מדרך וחייה. אלא המבין יבין שמזרז אותנו הקב"ה לתשובה. ומראה לכל, שבידו לעשות כל מה שירצה. ומי בכל מעשה ידיו בעליונים ובתחתונים שיאמר לו מה תעשה ומה תפעל, וברור לי שאם היו לנו נביאים מד' בודאי יעמדו על המשמר לזרז את ישראל לתשובה לאבינו שבשמים, ובאשר בעוה"ר אין לנו בימינו נביאים ושלוחים, הוא מזרז לעולם ע"י שלוחים אחרים כדכתיב עושה מלאכיו - רוחות, משרתי - אש לזהט.

והנה מצינו אצל יונה הנביא, בעת שאמר לו הקב"ה שילך לנינוה ויוכיחם על מעשיהם הרעים שעלתה דעתם לפניו, ולא חפץ יונה ללכת משום שידע שעכו"ם קרובים לתשובה. ואם יוכיחם על מעשיהם הרעים מיד ישובו בתשובה, ויצא עי"ז קטרוג על כלל ישראל שאינם עושים תשובה, אחר שהקב"ה שולח להם עבדיו הנביאים יום יום השכם ושלה. ואם ילך לנינוה ולא ינבא דבר ד', יתחייב מיתה כדון נביא הכובש נבואתו שחייב מיתה בידי שמים. מה עשה. מצא ספינה שמפלגת לחו"ל. מקום שאין השכינה שורה שם ולא תהיה לו נבואה משמים. אמר אלך לי לחו"ל, וארויח שתים, שלא יצא קטרוג על כלל ישראל ולא אתחייב מיתה בידי שמים. מה עשה הקב"ה, הטיל ד' רוח סערה גדולה על הים. עד שסכנה היתה צפויה להספינה ולכל הנמצאים בה, ויקרב רב החובל אל יונה הנביא, שהי' מונח בירכתי הספינה וירדם, ויקרא אליו, מה לך נרדם, הנו נמצאים בסכנת מות, עוד מעט ואבדנו בתהום רבה, והסער גדול ונורא וכפשע בין המות ולנו, קום קרא אל אלקיך, אולי יתעשת האלקים לנו ולא נאבד, לא עת עתה לנוח בטח ולישן. עלינו לחפש עצות ותחבולות איך להנצל מהמות, ובאשר שכל התחבולות שהיו באפשר בידנו לעשות עשיו, והשלכנו הכל אל הים, ואין לנו כעת על מה להשען, כי אם בתפלה. - קום קרא אל אלקיך שיצילנו.

והנה אחי ורעי, אנו רואים שנתגברה מאד מדה"ד בעולם ואין לנו יום, שאיננו שומעים שמועות נוראות ומחרידות. וכמעט שאין מדינה בעולם שיצאה נקיה ממדה"ד בשנה זו, עלינו להאמין שזוהי התראה מהקב"ה, שנעשה תשובה, ומי יודע מה יולד יום, וכל מה שנאחר לשוב בתשובה,

גדל ח"ו החרון אף בעולם. ומחוייבים כל מי שיראת ה' נגע בלבו, שהוא בבחינת רב החובל, לברר להמון ישראל הפשוט, את גודל החיוב לשוב בתשובה, אולי ישוב ד' מחרון אפו. ואם נתרשל לשוב בתשובה נהיה נתבעים על מה שאחרנו לשוב בתשובה, ועל כל יום ויום שנתאחר, וצטרך ליתן דו"ח. ומאד צריכים לשוב בתשובה לחזק א"ע במצות שבת החמורה שנתפרצה מאד בעוה"ר, ולהזהר מחילול שבת, ולהשיג גם על בני ביתו, שלא יחללו שבת, שגם עליהם הוא מוזהר, כדכתיב אתה ובנך ובתך. כן להניח תפילין בכל יום, שהוא אות המעיד עלינו, שאנחנו עבדי ד' המאמינים בהשגחתו, כן להזהר מאיסורי עריות וטבילת נדה שתהא כדין. וכן מחוייב כל רב בעירו, ובע"ב החרדים לדבר ד' לראות להשיג שיהי' בעירו חדר כשר, שילמדו בו תורת ד' הטהורה וגם המורים המלמדים יהיו יראי ד' ושומרי מצות התורה כדין, וחלילה וחלילה שלא למסור את בניהם לבתי הספר של "תרבות והיידישיסטען", שעיקרי לימודים המה כפירה ומינות. ומשרישים בבנים הקטנים דעות ושיטות כוזבות, המלעיגים מדברי התורה והנביאים ומגדלים עי"ז דור עקש ופתלתל, הבזים לכל דבר שבקדושה, וכל המוסר בניו לבתי ספר כאלה, הרי הוא כאילו מוסרו לבתי ע"ז ממש.

וביתר צריכים אנו לחזק א"ע בד' ובתורתו שמאד מאד רפתה האמונה בימינו אלה, ע"י שנתפשטו הרבה ספרי מינים בעולם, שכופרים בד' ובתורתו. וכמעט אין בית שלא נמצא בו ספרי מינים, והם הם הגורמים לרפיון האמונה בישראל. ועל כל אחד ואחד, מי שיש בידו להוכיח ולברר גודל הרעה שאנו גורמים לזה לעצמנו עי"ז. הן מי שמששהה את הספרים הללו בתוך ביתו, אף שאינו קורא בהם, עובר על הלאו דלא תביא תועבה אל ביתך, וסופו, והיית חרם כמוהו ח"ו. והן מי שקורא אותם או בני בית קוראים בהם - שאין לו חלק לעוה"ב. כדאיתא בחז"ל, הקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעוה"ב. ... היוצא מדבריו: כל אחד ואחד, שיש בידו לזרז לבני ביתו ולמכיריו ומיודעיו לתשובה, החובה עליו לעשות כן ואל יתעצל בזה, וזכות הרבים יהי' תלו בו.

וד' יתקנו בעצה טובה לשוב בתשובה שלמה לפניו ויברכנו בשנת חיים ושלום. שנת גאולה וישועה לנו ולכל ישראל.

שמירת הלשון

Refrain From Speaking Lashon Hara

רבי אברהם מרדכי אלתר
(האדמו"ר מגור - בעל אמרי אמת)

(Page 332)

בעוה"י א' וישלח תרצ"ו ירושלים תובב"א

אהובי אנ"ש היקרים שיחי' במדינת פולין.

...עוד זאת אדרוש מכם כאשר רבו הצרות מבית ומבחוץ ונאמנים דברי חז"ל דגלות הזה מטעם לשה"ר ושנאת חנם, ולזאת אבקש להתחזק בענין שמירת הלשון מלשה"ר ושנאת חנם, ועצתי שתלמדו בספר חפץ חיים ושמירת הלשון עכ"פ בב' ימים בשבוע.

ואעידה עלי שמים וארץ כי אחרי שגמרת הספרים הנ"ל הרגשתי בעצמי בזה פועלה לטובה, ולזאת גם השלם במידותיו יתפעל עי"ז. ...

הנני ידידכם הדו"ש וטובכם

אברהם מרדכי אלתר